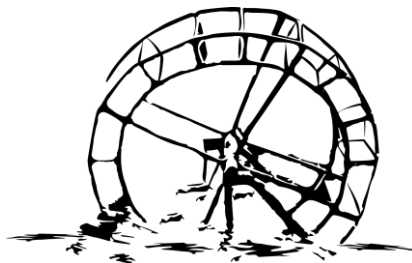
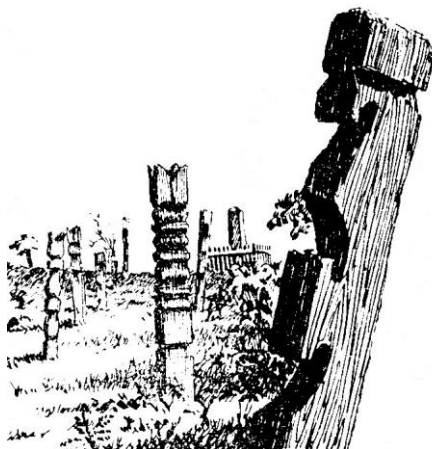

JÓSVAFŐI
HELYTÖRTÉNETI FÜZETEK

46. füzet, 2021

Alapító szerkesztő (1994–2013):

SZABLYÁR PÉTER
(1948–2013)

Szerkesztőbizottság:

IZÁPY ZSÓKA
BERECZ BÉLA
SZMORAD FERENC

HU ISSN 1785-9956

Kiadja a Jósvafőért Alapítvány
Felelős szerkesztő és kiadó: SZMORAD FERENC

28. évfolyam, 46. füzet
2021

A kiadvány megjelentetését a Jósvafőért Alapítvány az SZJA 1%-os felajánlásaiból és adományokból finanszírozta.

A JHF korábbi számai elektronikus formában elérhetők a
<http://epa.oszk.hu> oldalon.

Nyomdai munkák: Litoplan Kft. (Kazincbarcika)
Felelős vezető: TÓTH ZOLTÁN

A kiadvány másolása nem tilos, inkább megtisztelő!

Jósvafő jövője – Jósvafő múltja

Tisztelt Olvasók!

Ismét csak eltelt egy esztendő, gyorsan, szinte villanásnyi idő alatt. Az év során rengeteg minden történt a nagyvilágban és helyben is, épp ezért nem egyszerű feladat felidézni még a legfontosabb eseményeket sem. Rohanó, felgyorsult korunkban a régmúlt pillanatait néha könnyebben fel tudjuk eleveníteni, mint az előző napi vagy előző heti programunkat. Jósvafő ugyanakkor az itt lakók és az ide látogatók számára ma is a béke szigete, egyfajta kincsesláda. Ahol le lehet lassulni, ahol legalább részben ki lehet iktatni a világ zakatolását, s ahol visszatérően élményekhez, ajándékokhoz lehet jutni. Egyre inkább tudnunk kell ezt megbecsülni és értékelni. Mindazt, hogy a hegyeink, erdőink, barlangjaink, forrásaink, patakjaink elérhető közelségben vannak, hogy a helyi közösségnek és a kirándulóknak egyaránt élhető, emberi környezetet biztosítanak.

Az idei helytörténeti füzetek szerkesztését szokás szerint szeptemberben indítottuk. A kezdeti bizonytalankodások után meglódultak az események, s ahogyan az már számtalanszor megesett, újabb és újabb témák, cikkek kerültek elő. Végül összeállt a most kézbe vehető lapszám, amely ismét csak rávilágít a Jósvafő múltjából meríthető ismeretek különlegességére és változatosságára, illetve a jelenkor élményekben és eseményekben gazdag hétköznapijaira. Összesen 21 kisebb-nagyobb írást, tanulmányt, visszaemlékezést és egyéb összeállítást közlünk. Ezek részben 18–19. századba visszanyúló témákat és II. világháború előtti-utáni történéseket érintenek, részben a közelmúlt emlékképeit idézik fel. A korábban megjelent Jósvafői Hírmondó szerepét is átvéve hírt adunk továbbá az elmúlt év fontosabb helyi eseményeiről, így írunk a júliusi villámárvízről, az immár szokásos nyári tájházi rendezvényről és az ismételten, egy napos időkeretben megrendezett falunapról is.

Zárásként ez év végén is ugyanazt kívánjuk, mint a megelőző lapszámokban: pihenést, kikapcsolódást, az írásokban való elmélyülést, a Jósvafő értékeire való rácsodálkozás visszatérő érzését, a karsztvidékhez való ragaszkodás erősödését.

Jósvafő, 2021. december

Szmorad Ferenc

Tilosban vadászó jósvafőiek (1761) (Forrásközlés)

Mindennapinak mondható történetet őrzött meg számunkra 1761-ből egy uradalmi irat: néhány falusi úgy dönt, hogy a vadászat során nem tiszteli a falu határait és a szomszédos uradalom erdejében űzi a vadat. Valamiért ez kiderül, sőt, tetten is érik őket, ezért aztán az uradalom pénzbüntetést szab ki az elkövetőkre. Ők írásban ígéretet tesznek a további tilos cselekmények elkerülésére, azaz reverzálist szövegeznek a vármegye emberei előtt. Ennyiben összegezhető a történet, de ahogy ez a mikrotörténelem vizsgálata során lenni szokott, az események számos új adattal – és kérdéssel – gazdagítanak bennünket.

Az irat eredetiben nem maradt fenn, korabeli másolata a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltárában található. Ide került ugyanis 1949-ben, az államosításkor az Esterházy család hercegi (fraknoi) ágának levéltára, melyben a szádvári uradalom iratanyagát is elhelyezték (BAKÁCS 1956, VISKOLCZ 2020). Miután a levéltári beosztás javarészt ma is az eredeti rendet követi, a szádvári anyag a törzslevéltár 24. repositóriuma (eredetileg iratszekrénye), ebben az N. jelű fasciculus (csomó, köteg) tartalmazza a jobbágyügyeket, közöttük 500. szám alatt a fellelt iratot (a repositórium iratszámozása folyamatos, a N. jelű fasciculus a 477–500. számú tételeket tartalmazza) (KÁLLAY 1978).

A kor és a hely

Amikor a jósvafőiek inkriminált vadászata lezajlott, a magyar köztörténet, illetőleg a Felföld (Felső-Magyarország) története szempontjából nyugalmas időszak, a Rákóczi-szabadságharc utáni újjáépítés és felvirágzás korában vagyunk. A falvak és uradalmak népe viszonylagos háborítatlanságban él, a 17–18. század fordulójáról ismert porta- és dézsmajegyzekeket a Mária Terézia-kori jobbágyjegyzékekkel összevetve a népesség száma jelentősen növekszik.

A szádvári uradalmat részben 1674-től, egészeiben (bizonyíthatóan) 1702-től találjuk az Esterházy család kezén. A birtokszerző Esterházy Pál miután „kapun belülré került”, módszeresen szorítja ki az uradalomból a Csáky-örökösöket. Az iratban szereplő Jablonca község pedig a középkor óta a szádvári uradalom faluja volt.

Anélkül, hogy tudnánk, pontosan hol is zajlott le 1761. november 5-én a jósvafőiek tettenérése, ha ránézünk a térképre, rögvést látjuk, hogy Jósvafő nem határos az elkövetés helyével, azaz Jabloncával. Közöttük szilicei (esetleg derenki, ha úgy közelítik meg) erdőket találunk, ami azt bizonyítja, hogy igencsak nehéz lett volna eltévedéssel, az ekkor még mindenütt meglévő erdei határjelek téves értelmezésével magyarázni az esetet. Az elkövetés utáni hatodik napon így végül reverzálist szövegeztek a bűnbánó orrvadászok.

A szereplők

Ha az irat végét olvassuk, láthatjuk, hogy négy jósvafői lakos és a két falusi bíró jegyezte. Gyanítható, hogy utóbbi kettő is részt vett a vadászaton, s nem csak a falut képviselte a jogügyletben. Érdekes, hogy „főbíró” és „más[ik] bíró” szerepel az iraton, ezek szerint Jósvafőn ekkor az volt szokás, hogy két bírót is választottak, s nem csak a szokásos éves bíróválasztás (általában Szent György-nap, tehát április 24.) előtt és után megválasztott bírók nevét olvashatjuk. Ha a Mária Terézia-kori úrbérrendezés 1772-es tabellájával (MNL OL, C 59, Torna megye, Jósvafő) vetjük össze a kereken tíz földesúr valamelyikének adózó jósvafőieket, akkor – bár lehetnek gyakori nevek – Bak Pétert és Pogány Istvánt 1/2, illetve 1/4 telkes kamarai jobbágyként látjuk viszont. Bak Ferenc nevét nem találjuk a tabellán, de Bak Jánosból kettőt is: egyikük Szepessy László 1/4 telkes jobbágya, másikuk, ifjú Bak János Pletrich Imre 1/2 telkes jobbágya (gyanítható, hogy előbbi hagyta ott a keze nyomát az eredeti reverzálison, hiszen ha az ifjabb lett volna, akkor azt megjelölik). A két bíró nincs rajta a tabellán, de Silye (Sillye) és Tóth nevéük igen, amennyiben az ő fiaik lehettek (a közben eltelt, alig több mint tíz év alatt már szóba jöhetnek az örökösök is), akkor Silye Péter Pletrich Imre 1/2 telkes jobbágya, Tóth András pedig a kamara zsellére. Beszédes, hogy a falusiak egyike sem tud írni, mindannyian kezük keresztvonásával látták el az iratot.

A vármegye részéről három aláírás szerepel a reverzálison. A két Dely (Deli) neve miatt erős a gyanúnk, hogy helyben érintettek is lehetnek az aláírók között. A Delyek ugyanis a Jósvalölgvi kisnemesség tagjai, Dely Andrásnak két jobbágya is volt Jósvafőn 1772-ben. Dely Mihály vármegyei megbízottként szerepel ugyan, de aligha valószínűtlen a két Dely rokonsági kapcsolata. Végül Horváth András látja el kézjeggyel az iratot, családja hosszú időn keresztül visel Torna megyében különböző tisztségeket. Mindhárman gyűrűspecstjüket is rajta hagyták az eredeti iraton.

A megszólított földesúr maga a herceg, Esterházy Pál Antal (1711–1762), aki negyedik a családban öröklődő hercegi névsorban (a hercegi címet nagyapja, Esterházy Pál (1635–1712) szerezte meg), és 1734-től egészen haláláig állt birtokainak élén (BAKÁCS 1956). A lévai kerülethez tartozó szádvári uradalom első embere (a provizor, másként adminisztrátor) ekkor Gedeon János, ő az orvvadászó jósvafőiekkel szemben helyben képviseli a földesurat. Szó esik még Smiliár Jánosról; róla tudjuk, hogy az első hercegi levéltáros 1749-től, s ugyan a lévai birtokkerület inspektoraként ebben az időszakban Klobutschek Jánost ismerjük, a szövegösszefüggésből mégis feltételezhető, hogy a szádvári uradalom kapcsán Smiliár járt el (BAKÁCS 1956).

Az elkövetett jogsértés

A tilosban – más birtokán – történő vadászat már a középkor jogszokásai szerint is hatalmaskodásnak számított. Ilyenkor a jogsértést elkövető vadászt nemegyszer

elfogták, fegyvereit elvették, őt magát pedig derekasán elverték (TRINGLI 2017). A hatalmaskodás lényegében erőszakos cselekmény más tulajdona ellen. A vadászat joga ugyanis a birtokost, a földesurat illetve, az a terület birtok-, illetve tulajdonjogához kötődött, ahogy a területen elejtett vad is.

Pfaloy Károly keszthelyi uradalmi ügyész *Jus Georgicum regni Hungariae et partium eidem adnexarum commentatus est* című, 1820-ban megjelent alapvető jogi kézikönyvében az úrbéri kártételek között tartja számon a vadászati tilalom megsértését, ahogy más erdei károkozásokat (favágás, kivágott fa elhordása, kéreghántás, makk- és gubacsgyűjtés) is. Ha jobbágyot értek orvvadászaton, akkor általában botozás, megszegyenyítés és a kár megtérítésének kényszere jutott az elkövetőnek (KÁLLAY 1985).

Hogy mi módon vadásztak a jósvafőiek 1761-ben, arra nem ad választ a forrás. De szinte bizonyos, hogy tűzfegyverrel, és az is feltételezhető, hogy nagyvadra (vaddisznóra, őzre vagy szarvasra). A török kortól már rendre találunk a jobbágyok kezén puskát, pisztolyt. Egy jóval korábbi, 1622-ből való szilasi iratban olvassuk: „...mely pénzt adott Bodnár István az Deák János véletlen való halála miatt. Mivel Bodnár István meglőtte volt...” (MNL OL, P 108, Rep. 24., Fasc. J., No. 368.).

A jósvafőiek a forrás tanúsága szerint az elfogással járó szégyentől, esetleg testi fenyegetéstől megmenekültek ugyan, de 12 rajnai forintot voltak kötelesek fizetni. (A szövegben egy helyütt 17 forint mint rontott szöveg áll, ezt minden bizonnyal a másoló rovására kell írunk.) A folyamodványból kiderül, hogy a reverzális megírásáig a bírságnak csak a felét fizették meg, a másik felét Szent András-napra (november 30.) tervezték megadni. Talán éppen az volt a levél célja, hogy hátha a fennmaradó bírságrésztől, netán az egész bírságtól eltekint a kegyet gyakorló földesúr. Ez tehát a lényege az első pontnak, a bírság remélt elengedése. A jövőre nézve adnak ígéretet a jósvafőiek a második pontban, kötelezik magukat, hogy ha még egyszer orvvadászaton kapnak őket, akkor a bírságösszeget és a járulékos egyéb költségeket is behajtsa rajtuk a herceg.

Ebben a korban a 12 rajnai forint az elkövetőknek számottevő kiadást jelenthetett. Összehasonlításként álljon itt a szadvári uradalom 1754-ből és 1756-ból fennmaradt konvenciók jegyzékéből két adat. Eszerint a tisztartó (adminisztrátor) éves bérébe 100 rajnai forintot számoltak, míg a tehénpásztor évente 6 rajnai forintot kapott (MNL OL, P 1291, III.K.5.2.).

A történet végét – mint oly sokszor – nem ismerjük. Feltehetően kaptak valamiféle választ a hercegi hivataltól, de a döntés mibenléte ismeretlen előttünk. Ez ugyanis bekerülhetett a mindenkori bíró kezén lévő község ládájába (ha volt), ami napjainkra nyomtalanul eltűnt, eltűnhetett. Hogy aztán ez a reverzális elegendő visszatartó erőt jelentett-e a jósvafőieknek, s hogy a továbbiakban már nem orvvadásztak volna más földjén, azt aligha tartjuk valószínűnek. Ceremoniális, úgymond kötelezően lebonyolítandó jogaktus lehetett mindez, mint annyi más, akkor is, most is.

Az irat

Mint írtuk, az eredeti irat nem maradt fenn, de a másolat az íráskép alapján egykorú lehet. Így csak sejthető, hogy az azon szereplő községi pecsét azonos lehet Jósvafő ma ismert legkorábbi pecsétjével; ezt a 18–19. század fordulója környékéről származóként ismerjük (TÓTH 2000). A községi pecsétnyomó a falu akaratát testesítette meg, a másik oldalról a vármegyei emberek végezték a hitelesítést a saját (bizonyosan) gyűrűpecsétjeikkel.

A forrást egyetlen ív méretű lapra másolták, amit középpütt hosszában kettéhajtottak. A hátoldalán csak a korabeli levéltári jelzetet és a levéltáros feljegyzését találjuk.

Végül a szövegközlésről. Az újkori források közlésénél újabban értelmező (modern) átírást alkalmaznak, azonban ez azzal jár, hogy a szöveg hangulata teljesen elveszik. Így a korhű közlés mellett döntöttünk. Ilyenkor a szövegek mai helyesíráshoz való közelítésére törekszünk, de a (feltételezett) kiejtést jelölő szóalakokat megtartjuk; kizárólag a központozást, külön- és egybeírást, kis- és nagybetűk használatát javítottuk, továbbá a szöveg egyes rövidítéseit szögletes zárójelben feloldottuk, az egyes szavak, kifejezések megértését jegyzettel segítettük.

Koleszár Krisztián

Irodalom:

- BAKÁCS I. (1956): Az Esterházy család hercegi ágának levéltára. – Levéltárak Országos Központja, Budapest, 276 pp. (Levéltári leltárak, 2.)
- KÁLLAY I. (1978): Az Esterházy család hercegi ágának levéltára. Repertórium. – Magyar Országos Levéltár, Budapest, 271 pp. (Levéltári leltárak, 66.)
- KÁLLAY I. (1985): Úriszéki bíraskodás a XVIII–XIX. században. – Akadémiai Kiadó, Budapest, 484 pp.
- TÓTH P. (2000): Jósvafő címere. In: SZABLYÁR P. – SZMORAD F. (szerk.): Jósvafő. Település a források és barlangok völgyében. – Jósvafő Község Önkormányzata, Jósvafő, p. 192–193.
- TRINGLI I. (2017): Adalék a magyar vadászati jog középkori történetéhez. In: TRINGLI I.: Szokás és szabadság. Tanulmányok a középkori magyar jogszokások és kiváltságok történetéhez. – Line Design Kiadó, Budapest, p. 77–84.
- VISKOLCZ N. (2020): Az Esterházy hercegi levéltár 20. századi sorsa. In: Bonarum Cultores Artium. – Miskolci Egyetem BTK ATTI, Miskolc, p. 697–703.

Levéltári források:

- MNL OL (Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára), C 59 (Helytartótanácsi levéltár; Departamentum urbariale), Torna megye, Jósvafő, 43. pp
- MNL OL (Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára), P 1291 (Esterházy család zólyomi ágának levéltára; Uradalmi iratok), III.K. (A szadvári uradalom) 5. (Konvenciók) 2.
- MNL OL (Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára), P 108 (Esterházy család hercegi ágának levéltára; Repositorium), Rep. 24., Fasc. J., No. 368.

Az irat levéltári jelzete:

- MNL OL (Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára), P 108 (Esterházy család hercegi ágának levéltára; Repositorium), Rep. 24., Fasc. N., No. 500., 88. p.

Függelék
Jósvafőiek írásban tett ígérete Esterházy Pál Antal hercegnek
(1761. november 11.)

Mi, alább megírt josvafei bírák, és lakosok, adgyuk tudtára mindenek[ne]k, az kik[ne]k illig, ez reversalis levelünknek rendében, hogy minekutána mink ez mostan folyó holnapnak ötödik napján nagyméltóságú herceg Eszterházy Pál Antal úr, örökös szádvari várához tartozandó jablonczay tilalmas erdőben vadásztunk volna, és annakutána említett nagyméltóságú herceg adminisztrátora, Gedeon János uram, azon illetlen cselekedetünkért és hatalmas vadászásunkért törvényessen bennünket attrahálni kívánt volna, folyamodunk szomszédaságos kéréssel ökegyelméhez, kérvén azon ökegyelmét, hogy a megírt törvéntelen cselekedetünket megbocsátana, amint is ökegyelme kérésünket tekintvén, következő mód alatt megbocsájtott és megengedett.

1mo Hogy készpénzül tizenhét rhenes foréntokat tennék le öhercegsége iussának és iurisdictionjának feltartása végett, melynek felét most effective készpénzül letegyünk, felét pediglen Sz[ent] András napjára, mely felét, avagy az egész sum[m]ját is, ha akkor itt lévő főtszt úr, Shmiliar János uram beadandó instantiánkra elengedni találna, benne ellenkező nem lészen.

2do Obligálljuk magunkat, ha többé akár közakarattal, akár pedig különösen ennekutána azon tilalmas erdőben vadásznánk, hogy mindazokon az törvényes tizenkét forintból álló büntetést, valamint készpénzbéli adosságot, különösen mindenikén, valakik felől kitett napon vadásztak, teendő kölcségével és fárattságával, akármely törvényes bíró által öhercegsége desumályhassa, és desumáltat-hassa. Mindezeknek szentül való megtartására és állandóbb voltára adtuk ezen szabad akaratunkbul saját kezünk keresztvonássával, más alól coramihált böcsületes emberek előtt költ reversalis megerősített levelünket.

Josvafeőn, 11^a 9bris anno 1761.

Bak Péter keze + vonása

Pogány István keze + vonása

Bak Ferencz keze + vonása

Bak János keze + vonása

főbíró Sillye István keze + vonása

más bíró Tóth István keze + vonása

Sigillum possessionis Josvafeő

Coram me, Michaela Deli i[n]clyti co[m]i[t]a]tus Tornensis com[m]isario
ord[inarius] (L.S.)

Coram me, Andrea Deli (L.S.)

Coram me, Andrea Horváth i[n]clyti co[m]i[t]a]tus Tornensis emer[ito]
iurassore m. p. (L.S.)

Jegyzetek

ILLIG – illik

REVERSALIS – kötelező (érvényű)

HOLNAPNAK – hónapnak

ADMINISTRÁTORA – helyi megbízottja, itt: provizora

ATTRAHÁLNI – elhurcolni, elfogni

RHENES FORÉNTOKAT – rénes (rajnai) forintokat

IUSSÁNAK – jogának

IURISDICTIONIÓJÁNAK – joghatóságának, itt: uradalmi törvényszékének

EFFECTIVE – valóságosan

SUMMÁJÁT – összegét

INSTANTIÁNKRA – kérelmünkre

OBLIGÁLLYUK – kötelezzük

DESUMÁLYHASSA, DESUMÁLTATHASSA – elvonhassa, elvonathassa

CORAMHÁLT – hitelesített, a „coram me” (=előttem) szóból

SIGILLUM POSSESSIONIS JOSVAFEŐ – Jósvafő falu pecsétje

CORAM ME – előttem

INCLYTI COMITATUS TORNENSIS – nemes Torna vármegye

COMMISARIO ORDINARIUS – rend szerint való megbízottja

L.S. – l[ocus] s[igillum], pecsét helye

EMERMITO IURASSORE – nyugalmazott esküdt ülnöke

M. P. – m[anu] p[ropria], saját kezével

Izgatás 1950-ben: Bak Albert büntetőügye

Bak Albert bácsival 2009 októberében, helytörténeti kutatás keretében készítettem több órás interjút. A beszélgetés során elmesélte, hogy 1950-ben milyen megpróbáltatásokon ment keresztül az 1949. évi decemberi bálban történtek miatt. Bak Albert (szül.: Jósvafő, 1923. 04. 09.; szülei: Pozsgai Amália és Bak József) 2014-ben eltávozott közülünk, története felelevenítésével szeretnék most róla megemlékezni.

A történeti tényállást először a debreceni államügyészség vádiratában foglaltaknak megfelelően ismertetem, majd Bak Albert bácsi személyes visszaemlékezésével fogom a bizonyítás, és tárgyalás részleteit bemutatni.

*Bak Albert 1951-ben kiállított katonai igazolványának első oldala
(Nahaj Balázs Ferenc archívumából)*

A Debreceni Államügyészség 1950.Áü.1011/8. számú vádiratban izgatás büntette miatt Garan Lajos és társai ellen indított bűnügyben a nyomozati iratokat a bűnjelekkel együtt, vádirat benyújtásával együtt áttette a Debreceni Megyei Bíróság

büntető tanácsához az 1950. február 2. napjától előzetes letartóztatásban lévő I. r. (elsőrendű) Bak Albert, II. r. (másodrendű) Garan Imre (szül.: Jósvafő, 1922.06.05.; szülei: Máté Erzsébet és Garan István; elhalálozott: 1999-ben), III. r. (harmadrendű) Garan (Garam) Lajos (szül.: Trizs, 1920.01.01.; szülei: Máté Erzsébet és Garan István), illetve az 1950. február 2. napjától 1950. február 10. napjáig rendőrségi fogdában, azóta szabadlábon lévő IV. r. (negyedrendű) Garan Bertalan (szül.: Jósvafő, 1929.04.02.; szülei: Garan Emma és Garan Bertalan; elhalálozott: 1999-ben) jósvafői lakosok tekintetében. [A fentebb közölt születési adatok a Jósvafői Református Egyház-község születési anyakönyvének adatai, az elhalálozások évszáma NAHAJ (2019) történeti munkájából származik.] A vádiratban a Btk. 70. § szerinti tettestársakat 1–1 rendbeli folytatólagosan elkövetett, az 1946. évi VII. törvénycikk 2. § b) és c) pontjába ütköző büntettek elkövetésével vádolták.

A demokratikus államrend és köztársaság büntetőjogi védelméről szóló 1946. évi VII. törvénycikk 2. §-a értelmében: „*Büntettet követ el: a) aki az 1. § (1) bekezdésében meghatározott államrend vagy köztársaság megváltoztatására lázít, b) a demokratikus államrend vagy annak alapintézményei ellen gyűlöletre igzat.*” A törvénycikk 10. § (3) bekezdése értelmében: „*A 2. §-ban meghatározott cselekmény büntetése két évtől tíz évig terjedhető börtön.*” A törvénycikk 10. § (5) bekezdése szerint: „*A jelen törvényben meghatározott bűncselekmények esetében mellék-büntetésként a hivatalvesztést és a politikai jogok gyakorlásának felfüggesztését minden esetben ki kell szabni. A büntettek miatt külföldit az országból ki kell utasítani és a visszatéréstől örökre el kell tiltani, belföldit pedig abból a községből, ahol tartózkodása a demokratikus államrend szempontjából veszedelmes, akkor is ki lehet tiltani, ha az az elítéltnék illetőségi helye. Az 1. § (1) bekezdésében meghatározott büntett miatt ezenfelül az elkövető egész vagyonának, a jelen törvényben meghatározott egyéb büntettek miatt pedig egész vagyonának vagy vagyona meghatározott hányadának elkobzását is ki kell mondani.*”

A vád a következő volt: „*Terheltek együtt és közösen 1949. évi december hó közepe táján, Jósvafő községben a szövetségi kocsmában, – amikor már köztudomásúvá lett, hogy a jósvafői EPOSZ szervezet [az 1948–1950 között működött kommunista ifjúsági szervezet, az Egyesült Parasztifjúság Országos Szervezete – a szerk.] karácsony első napján bált rendez, – hogy az 1949. évi december hó 25-én rendezendő bált megzavarják és közülük az egyik terhelt azt a kijelentést is tette: »Az EPOSZ bálját meg kell zavarni, mert nem engedhető meg, hogy ezek a csöcselék kommunisták ilyen nyugodtan szórakozzanak.« Egyidejűleg megállapodtak, hogyha kell, verekedés árán is, de a bált szétugrasszák. Ennek megfelelően 1949. évi december hó 25-én este 10 óra tájban megjelentek a bálban és ott botrányokat rendeztek, ittasságot színelve a táncolókat rugdosták, a terem lámpáját többször eloltották és a zenészeknek több ízben megparancsolták, hogy azt játssza, amit ők parancsolnak és több ízben mind a négyen kijelentették: »Akinek nem tetszik ez a szórakozás, az menjen.« Ezen kívül Bak Albert I. r. terhelt a bokáját összeítve kijelentette: »itt ma csak a kulák csizma fog kopogni.« Bak Albert az EPOSZ titkárt*

meg akarta verni és éjjél felé hangosan a bálteremben azon kijelentést tette: »Most jöjjön ide az EPOSZ, titkár, és most mondja a szemembe, amit ezelőtt pár nappal mondott.« Kijelentése kihívás volt és erre I. r. terhelte Garan Imre elkiáltotta magát: »Most pedig le kívánok számolni azzal a csibész kommunista jegyzővel, aki nem csinál mást csak minket szegény becsületes gazdálkodókat présel, csak azért, hogy a hazaáruló kormány utasításainak megfelelően azoknak a csöcselék oroszoknak minél többet tudjanak kiszállítani a magyar nép rovására.« Azután Bak Albert azt a kijelentést tette: »A leszámolást egy kicsit elodázzuk, de nem sokáig, mert rövid időn belül bekövetkezik a várva várt rendszerváltozás és ekkor mi kulákok le fogunk számolni ennek a piszkos rendszernek községünkben levő tagjaival.« Ezt követően a bálban lévő többi kulák is nyíltan demokráciaellenes kijelentéseket tettek és nyíltan izgattak a mai rendszer ellen és dicsérték a fasiszta rendszert”. A vádiratban az 1946. évi VII. törvénycikk 10. § (5) bekezdése alapján indítványozták továbbá terheltek vagyonának elkobzását, illetve a terheltek előzetes letartóztatásának a tárgyaláson hozandó érdemi határozatig való meghosszabbítását.

A vádirat indoklása szerint (SZABLYÁR 2000): „Terheltek tagadták a terhükre rótt kijelentések megtételét, tagadásukkal azonban a nyomozás során kihallgatott és a tárgyalásra megidézni kért tanuk egymást kiegészítő és egybe illő vallomása alapján az indítványi részben írt tényállás látszik megállapíthatónak. Terheltek részéről kétségtelenül megállapítható, hogy nyílt támadásban robbant ki a demokrácia elleni gyűlöletük és szervezkedtek a demokratikus vezetők megfélemlítésére és a demokratikus szervezetek, az EPOSZ lejáratására. Közvetlen céljuk az volt, hogy a bált megzavarják és így az ott lévő dolgozó parasztnak hazamenjenek, és többet ne merjenek az EPOSZ bálra elmenni. A zűrzavarban pedig a párttitkárt és az EPOSZ titkárt akarták megverni, esetleg meggyilkolni. I. r. terhelte a múltban levante oktató volt és több ízben beszélt a község lakói előtt arról, hogy mindenki álljon ellen a csöcselék orosz hordának. Ezen kívül berámázott Horthy képet is tartott a lakásában. Viselkedésük és hangulatuk miatt a bál hangulata elromlott és csak azért nem volt komolyabb következménye a támadásnak, mert a vezetőség már idejében értesült az esetről és megtette a szükséges intézkedéseket. Terheltek valamennyien 50–100 holdas kulákok gyermekei, akik ebben a szellemben nevelkedve osztályhelyzetüknél fogva is a demokrácia ellenségei. Befolyásuk alatt tartják még ma is a dolgozó parasztnak és igyekeznek őket a maguk oldalára állítani. A kijelentések nagy nyilvánosság előtt hangoztatva tartalmuknál és a bennük rejlő támadó erőnél fogva alkalmasak a demokratikus államrend elleni gyűlölet felkeltésére. A fentiek alapján cselekményeik maradéktalanul kimerítik az indítványi részben felhívott törvényhely tényelemeit, a vádemelés indokolt.”

A vádirat I. r. Bak Albert terhelte vonatkozó részeinek ismertetését követően Albert bácsi visszaemlékezése alapján idézzük fel a tárgyalást, és a tárgyalásig tartó nehéz időszakot:

„Három ávos volt itten. Írogattak, meg a házat átkutatták. Abba találták meg a Horthy fényképet. Előreteszi az asztalra, mi ez a fénykép? Mondom Horthynak a fényképe, meg a fia, meg az unokája. Ez képeslap volt. Horthy volt rajta a fiával. Mondom, én nem tudom, én hadifogságban voltam, nem tudom, hol rejtegették a szüleim. Betették a szekrény fiókba, én nem kerestem. Akkor jegyzőkönyvet vettek, hogy ezt találták. Ezt is alá kellett volna írni. No, aztán bebilincseltek és vittek a tanácsra. Ahol most az orvosi rendelő van, ott volt az iroda. Ott a kazánházba ott volt az iroda. Bemegyek, nincs ott senki, csak én, az ávosok, meg a jegyző úr (Szabó Ferenc). Aztán Ūristen, gondoltam a többiek elmenekültek, engem visznek el egyedül. Majd nemsokára hozzák a többieket is. Garan Lajost, Imrét, meg Bertalant, a három Garant. Imre meg Lajos volt testvér.

Bevittek, Miskolcra. Külön-külön zárkába tettek. Nagy helyiség volt, nem volt semmi a zárkában csak egy deszka pricc, se takaró, semmi az égadta világon. Reggel jön az őr, ott várom, ülök. Néz az anyja Istenit, még nem is köszönt, jött nekem, mint a darázs, ütött-vágott. Ahogy ütött az öklével, én vártam az ütést, a vállammal hamarabb találkozt az ütése, megficomodott. Mindjárt azt mondta, hű az anyád Istenit, kitérted a kezemet. Az ávos. Ő istenem, mit csinál velem, ez agyonüt. Másnap reggel jött, be volt gipszelve a keze, oszt a bal kezével ütött pofon. Aztán adtak egy papírt, meg ceruzát, hogy írjuk le azt a vádat, amivel vádolnak minket. Mi a valóságot írtuk, azt, hogy mi nem csináltunk semmi különösebbet. Akkor megint azért kaptunk, de ne ezt írd, hanem azt írd, amit aláírtatok. Mi nem írtunk mást alá, én azt se tudtam, mit írtam alá.

Ilyen képeslap volt részben a vádak alapja ...
(Nahaj Balázs Ferenc archívumából)

Aztán mi ott voltunk öt napig az ávón. Meg kellett tanulni a jelentkezést, amikor az őr bejött a szobára. Úgy kellett jelentkezni, hogy: Parancsnok úr, tisztelettel jelentkezem, foglalkozás ülés, fekvés, semmi különös esemény nem történt. Ezt mindig el kellett mondani, amikor az őr bejött hozzánk, ellenőrizni. Egyszer aztán, a nagy üldöztetés, meg fáradtság folytán elszenderedtem a deszkapriccsen, saját kabátba öltözve, meg csizmába. Bejött egy ellenőrző tiszt egy őrrrel, mikor láttam, hogy ott áll felettem, felugrottam, vigyázzba kaptam magam. Zavarodottan mondtam el a jelentkezést. Átment a többiekhez is, az őr visszajött, azt mondta, vesd csak le a csizmádat. Lehúztam a csizmámat, kapca volt akkor még, nem volt zokni. Elkészte szuronnal verni a talpamat, vágta mint a répát. Ordítottam. Fogta a kapcámat, betömte a számat. Aztán ezek az ávósok, hogy kijártak szórakozó helyre, közölték egymással, hogy milyen fogvatartott van nekik. A szórakozó helyről bejöttek oda, és passzióztak rajtunk. Azt mondta, aki bejött, mert magasabb rangú volt, a többiek honvédek voltak, akik őriztek. Azt mondja, most én nem vagyok ávós, mondta Lajosnak, hogy üss engemet pofon, persze nem ütötte Lajos pofon. Akkor mondja nekem, üss pofon. Én se ütöttem pofon. Akkor üssétek egymást pofon. Lazán ugye pofon ütöttük egymást. De nem úgy, az anyád Istenét, anyáztak, mind a kettőnket ütött-vágott. Erre kérlek szépen, dühében nem tudott mit csinálni, fogott a hajamnál fogva, akkor nekem is bővebb hajam volt még. Ott volt a vécé nem messze, behúzott a vécébe, bedugta a fejemet a vécé kagylóba, ráengedte a vizet. Aztán otthagyt bennünket, visszavitték a zárkába. Ez megtörtént, aztán jött a parancs, hogy nekem meg Imrének fel kellett menni az emeletre, ágyakat meg bútorokat hurcolgatni egyik helyről a másikra. Egyszer szól az egyik tiszt az őrnök, hogy a fiúkat vigye le a zárkába, a fiúkat viszik Debrecenbe. Imrével mi összefogtuk a kezünket, mindegy, hogy hova, csak innen szabaduljunk. Aztán úgy is volt. A kellékeinket, zsebkés, meg aprólék volt, azt le kellett adni, azt visszaadták. Azt mondja az őr Imrének, hogy bántod-e még a kommunistákat? Azt mondja Imre, összekapta magát, nem bántom, én is az leszek. Az lesz az anyád, és adott Imrének még egy jó nagy pofont.

Elvittek Debrecenbe bennünket. Ott voltunk két és fél hónapig, április 12-én volt a tárgyalás. Majd aztán jött egy őr. Sétára levittek bennünket, ahogy mentünk a folyosón, az egyik őr mondja, ilyen ősz, deres volt, hogy fiúk, van-e már maguknak ügyvédjük. Nincsen. Én tudok ajánlani egy jó ügyvédet. Úgy is volt, az ügyvédnek be lehetett jönni hozzánk. Kihallgatott bennünket. Kiszedte a vádak, amivel vádolnak bennünket, az ügyészségtől, mindegyikünknek, hogy ki mivel lett vádolva. Beadták elolvasásra, az ügyvédnek sikerült bejuttatni. Elolvastuk. Az szörnyű volt, amit kitaláltak ránk. Hogy én azt mondtam a bálba, hogy itt máma csak kulák csizma fog kopogni. Ilyen vádak voltak velünk. Bertit azzal vádolták, hogy az új Jugoszláv határon, akkor Titó idejében volt ilyen csetepaté, jönnek az amerikaiak, majd felszabadítanak bennünket, hogy felakasszuk a kommunistákat, a kötelet már meg is vette. Ilyen vádak voltak. Aggteleken volt egy rendőr százados, Bódis János, ő tudósította az itthoniakat, hogy a fiúkat elvitték Debrecenbe, így sikerült nekik Debrecenbe eljönni hozzánk. Ügyvédek, katolikus papok, magasabb rendű emberek

voltak ott, elolvasták, azt mondták, fiúk, ha ez bebizonyul magukra, erről öt évet a világ se mos le magukról.

Séta közben egymáshoz tudtunk férkőzni. Aztán jöttek a húgomék látogatóba, mert amikor az ávón voltunk ott is kertetek bennünket, de azt mondták nekik, hogy nincsenek itten, pedig ott voltunk. Oda el tudtak jönni, aztán a húgom mondta, hogy Berecz volt a koronatanú, azt mondta, édesanyám ide a patakra járt ki, mert akkor még nem volt vízvezeték, meg minden. Mosni való anyagot, meg állatoknak a patakából hordtak vizet. Szomszédomba voltak, édesanyám nem köszönt neki, mert az volt a hír a faluban, hogy Berecz csinálta az egészet, hogy elvittek. Erre azt mondja Berecz, megállj Csötér Mari, úgy tudom, hogy haragszol rám, azt beszélik a faluban, hogy én vittem el a fiadat. De vedd tudomásul, ha én vittem el, de vissza is hozatom. Úristen, mivel fog ez visszahozatni, mondta ezt a húgom.

Ott voltunk, tűnődöttünk azon a vádon, amivel vádoltak bennünket. Aztán április 12-ére kitűzték a tárgyalást. Eljöttünk Miskolcra, hoztak az örök, mert Miskolcon volt a tárgyalás. Aztán kezdődött a kihallgatás. Én mondtam a magamét, aztán azt mondja a bíró, álljon meg már, Bak Albert. Maga nem ezt írta alá. Ezt mér írta alá. Mondom, én nem tudom mit írtak alá, mit írtam alá, de ütöttek-verték. Még attól is óvni kellett magamat, hogy nem szabad volt az ávósokat vádolni, mert ha kiengednek is innen, azok újra letartóztathatnak. Még azt se mertem mondani összeverték így, meg úgy, hogy eszméletlenül, meg stb. Erre egy ülnök, idefigyeljen már, mér írta alá. Azért mondom, mert ütöttek-verték. Hát Krisztus urunkkal mit csináltak, oszt aztán mégse adta oda magát az ellenségnek, azt mondja, inkább feláldozta magát. Úristen, gondoltam, kommunista rendszerben Krisztusnak az üldözésével jön.

Úgyis volt, kihallgatták a tanúkat, azt mondja, volt vagy tizenkét tanú. Mind ellenünk volt. Egyedül a bíró, Arday Laci bácsinak hívták, az megverte a mellét, ezek a fiúk nem csináltak semmit, ki merem jelenten, a községnek a bírója vagyok. Nem csináltak semmit. Mert vádoltak olyanok is, akik nem is voltak a bálba. Többek között Dancza János, barlangigazgató volt itt annak idején. Mikor mi Lajossal fent voltunk fröccsölni, ő ott volt fenn a szállónál. De ő ott ült, ott is maradt. Ő azt mondta, hogy látta a fiúknak az érkezését, hogy milyen módon érkeztek a bálba. Hogy már az érkezés is feltűnő volt, hogy ők ezt a bált meg akarják zavarni.

Amikor Bereczre került a sor, Berecz mondja a magaét, mellettünk szólt már. Nem csináltak semmit a fiúk. Berecz álljon már meg, hát maga nem ezt írta alá. Mér írta ezt alá? Azért bíró úr, mert a jegyző azt mondta nekem, hogy mikor elolvastam a vádat, azt mondtam, ezt nem lehet aláírni. Szörnyű vád. Azt mondta a jegyző nekem, nyugodtan írja alá Berecz bácsi, a fiúkat többet sose lássuk, magának meg el lesz engedve a zsírbeszolgáltatás. Azokból a fiúkból egyedül vagyok csak én. Azt mondja a bíró Szabó Ferenc jegyzőnek, Szabó Ferenc jegyző igaz volt ez? Nem volt igaz – feleli – bíró úr. Akkor forduljanak egymással szembe, Berecz mondja csak a szemébe Szabó Ferencnek. Igaz volt az jegyző úr, hogy maga ezt mondta nekem, hogy el lesz

engedve a zsírbeszolgáltatás, meg ezeket a fiúkat többet sose lássuk. Akkor Imrével egymás mellett voltunk, megint összeszorítottuk a kezünket. Talán ez megment bennünket. Úgy is volt.

Kihallgatták a tanúkat, engemet igaztás vétség büntette miatt, meg Imrét két hónap elzárásra ítélték. Már letöltöttük. Lajost meg a Bertit felmentették. Amikor visszavitték az örök minket Debrecenbe, nem akarták elhinni, hogy minket felmentettek. Így oszt hazakerültünk Debrecenből, illetve a fogságból. Két ökör árába került, tudnivaló, hogy mibe került ez, a bírósági eljárás, illetve ügyvédi költség. Amikor jöttünk, még abban sem voltunk biztosak, kiengednek a börtönből, hogy megint lefognak-e az ávosok. Nézegettünk jobbra-balra, hogy jön-e valaki. Letartóztat újra bennünket. Jöttünk haza vonaton.

Abba az időbe, amíg mi odavoltunk, az autóbusz vezetők kicserélődtek, nem azok voltak, mint akiket itt hagyunk, amikor elmentünk. Hogy jövünk haza, a buszon, szépen csendbe, a szőlőútnál megnyomja a dudát, ordítottassa. Azt mondja a sofőr, ilyen alföldiesen, debreceniesen, hogy jöjjön ide az egész rokonság. Mi eszméltünk, azért szól, hogy jöjjenek minél többen. Beállt ide a busz az italbolt elé, talán az egész falu itt volt. Tömve volt az egész, vártak bennünket. Mikor kiszállunk, egy öreg, fekete cigányasszony, Rigó Julisnak hívták, ott lakott fent egy kis rozzant házban, ahol Ruszó háza van. Kedves Bak úr, megfogta a kezemet, hogy fogjam már meg, hogy csókoljam meg a kezét. Megcsókoltam, mondtam csókolja meg az arcomat. Így záródott le az a bizonyos élet, ami azt hozta, hogy ilyen megkülönböztetett személynek csináltak bennünket, meg ilyen helyzetet csináltak. Ártatlanul elvittek bennünket.”

dr. Nahaj Balázs Ferenc

Irodalom:

- NAHAJ B. F. (2019): Jósvafő és a világháborúk: Hősök, katonák, mindennapok. – Jósvafő Község Önkormányzata, Jósvafő, 74 pp.
- SZABLYÁR P. (2000): A közelmúlt emlékei – a jósvafői „kulák-per”. – Jósvafői Helytörténeti Füzetek **13**: 25–28.

A Kutatóállomás mindennapjai 1957-től: ahogy ez a pénztárkönyvből látszik

A jósvafői Papp Ferenc Karsztvízkutató Állomás 64 éve épült a Tohonya-forrás feletti domboldalban. A Budapesti Műszaki Egyetem építtette és üzemeltette. A kezdetek óta vezettek házi pénztárkönyvet, ami pár éve hozzánk került. A ház jelenlegi gondnoka adta át barátainknak ezt a kordokumentumot, így jutott el hozzánk. Köszönjük Bárkányi Csabának, hogy nem dobta ki, így megmentette az utókornak. Ez a „kincs” egy szociológusnak is aranybánya lenne, de nekünk is értékes, mert nosztalgikus időutazásra indulhatunk vele. Köszönjük Bak Gyulának, hogy átadták nekünk, gondolva, csak tudjuk használni valamire. Hát, *hogy a viharba ne* tudnánk használni, mikor már az ötödik lapján (1. kép) csupa olyan ember neve szerepel, akinek a gyerekei, unokái még itt vannak a faluban, vagy már nem is élnek. Az is érdekes, hogy olyan munkabér fillérek vannak feltüntetve, ami ma egy pakli gyufára sem elég. A pénztárfüzet lapozgatása közben előjönnek az emlékek.

Meg kell jegyezni, hogy a pénztárkönyv 192 sorszámozott lapot tartalmaz, és e sorok írója a 168. lap kitöltése idején került a Kutatóba, tehát az előzmények idején nem volt ott személyesen, de akkoriban 10 év alatt nem változott az élet nagyon sokat. Az igaz, hogy eleinte sokszor van gyertya- és petróleum számla a kiadások között, és amikor én felkerültem, már inkább villanykörtére költöttek.

Kezdjük az elején!

Az első bejegyzés szerint (2. kép) 1957. szeptember 30-án Kun András gondnok vett 20 db rajzlapot 1 forint 80 fillérért, és vett még sok mindent, többek között december 22-én 158 forintért 4 ürméter tűzifát is. A kézipénztárt 500 forinttal vette át a mindenkori gondnok a napi kiadásokra, olyanokra, amiről nem volt számla. Akkoriban nem is volt mindenhol pénztárgép, vagy nyugtát sem adtak a falubeliek, ha napszámba jöttek ki. A kiadások és a bevételek dokumentálására szolgált a könyv.

A könyv vezetésében voltak eleinte szabálytalanságok, mert akinek nem szakmája a könyvelés, hibázhat, de egy revizori ellenőrzés 1958. júniusában kiigazította, egyenesbe tette a pénzkezelést, és a bevételt, kiadást szabályos módon vezették a továbbiakban.

Mint említettem, egy szociológus mást tartana feldolgozni valónak, mint én, de engem az emlékek vezetnek, nem a szakmai érdeklődés. Életképek, napi rutinok jönnek elő a múltból. Fuvarköltség, napszámos földmunkák díja, ágynemű mosási díj, favágás, takarítás, havonta a kutya élelmezésére kivett 100 forint, stb. (Ez a „kutyaapénz” még akkor is 100 forint volt havonta, amikor mi 1985-ben eljöttünk a Kutatóból!)

Kiadás

		Áthorat			
					67778
21,	1958	II.3	7 dbb. füstös	✓	10660
23,		II.4	Simon Lajosnak fuvar	✓	120 15360
24,		II.4	Bencs László tünf. mész.	✓	460 58880
25,		II.4	Pogány László rem. nyestek	✓	2560 2560
26,		II.4	Dely Károly, Savágyai	✓	62 6400
27,		II.4	Postyán János, fuvaros	✓	160 20480
28,		II.4	Yos Antal, fuvaros	✓	200 25600
29,		II.4	Balk László, halapainyosok	✓	1280 1280
30,		II.4	Misner Arpadus, takarító	✓	50 5120
31,		II.4	Portai maghatalmasai	✓	300
32,		II.4	20 dbb. 60 fill. bélyeg		1200
33,		II.4	4 dbb. Portai Feladónév	✓	920
34,		II.4	Dijnyugta	✓	5480
35,		II.4	Dijnyugta	✓	540
36,		II.4	Feladónév	✓	1000
37,		II.4	Feladónév	✓	680
38,		II.4	1958 januári postaköltség	✓	1020
				Összesen	225258
Azaz a Naplót Egyszerűsített- vártalékosmunkájú pontot, 78 fill. lér hiánnyal zártam.				Kereseti adó -	29680
Jósvafő, 1958. II. 8.				Munka	195518
Kérem Összesen				Bevétel	66100
				Tulajdonos	12347

1. kép - Ismerős családnevek az alkalmi dolgozók között

- 3 -

Kiadás

1	1957	X.30	Jegyzék (20 db nyelap)	✓	0 03	1 80
2		XI.13	Jegyzék (Vim, vaspor)	✓		4 25
3		XI.15	Jegyzék (keverőpapír 4 iv)	✓	0 57	2 28
4		XI.26	Vásárlás: 5 l petróleum, gyufa	✓		34 80
5		XII.10	Vásárlás: selyem, zsemtű, labrács	✓		57 20
6		XII.21	Vásárlás: mérőszalag, p. szék	✓		8 75
7		XII.22	Vásárlás: 5 l petróleum	✓	6 -	30 -
8		XII.23	5 l petróleum, hálykacsórt	✓		35 30
9		XII.24	4 körmester tűrifa	✓	39 50	158 -
10		XII.24	5 l petróleum	✓	6 -	30 -
11	1958.	I.10	5 l petróleum	✓	6 -	30 -
12		I.14	1 kg sóg	✓		13 80
13		I.28	1 db szék, 4 db laplemez	✓		47 20
14		I.25	Vásárlások: tűz, cémna	✓		5 90
15		I.25	2 db tempera	✓		4 60
16		I.25	10 égo, 10 elem	✓		56 -
17		I.25	1 db mérőszalag	✓		4 75
18		I.25	alacsin alkatrészek	✓		55 45
19		I.25	Olajfesték, szent	✓		34 30
20		I.25	2 db elem	✓	5 30	10 60
21		I.25	1/2 db elem	✓	4 40	52 80
Összesen						677 75

2. kép – Az első vásárlási tételek

Pontosan nyomon lehet követni az egymást váltó gondnokokat, és azt is tudjuk, mikor ki mosott, fuvarozott, takarított. Nagyon sokszor szerepel a fuvardíj, sok mindent szekérral hoztak fel az építkezés idején, de személyszállítás is volt, mert sokan a busztól nem jöttek fel a csomagjaikkal gyalog, hanem szekeret kértek. A kifizetett összeg mellett ott van a fuvaros neve, így tudható, hogy 1958-ban Simon Lajos, Berecz László, Pogány László, Dely Károly, Vostyár János, Izsó Antal, Garan Zsigmond, Bucsek István, Dely Lajos szállított a Kutatóba. 1959-ben Berecz Béla, Bósa Gyula, Parajdi József, Pogány László, Bak István, Bak Dániel, Garan Miklós, Palcsó István is fuvarozott. A kezdeti években 31 forint volt egy út a Kutatóba. Ha Szinből kellett hozni valamit, akkor 200 forint volt a számla. Volt 48 forintos bejegyzés is, de nincs feltüntetve a viszonylat. Később Izsó Antal bácsi lett az állandó fuvaros, addig amíg el nem adta a lovait Bak Istvánnak, aki ekkor a szállítási feladatokat is átvette. A továbbiakban nem alkalmanként fizették a fuvart, hanem összesítve a hónap végén.

1964. júniusában még 5 liter petróleum számla is van, de még aznap 10 darab 40-es izzót is vásároltak. Lehet, hogy akkor kapcsolták be a villanyt a házba? Valószínű, de már erre nem emlékszik senki. Annyit tudunk Sohár Istvántól, hogy 1964-ben, amikor ő először járt ott, még nem volt villany, de volt aggregátor, tehát vehettek izzót is a gyertya és a petróleum mellé. A számlák között 1965-ben van két elektromos rezsó is, valószínű, hogy ekkor már volt hozzá áram is.

Sokszor jöttek a falubeliek napszámba, általában favágás és földmunka volt a kifizetési számlán. A kezdetekkor, amikor még csak alkalmi takarítás volt, már sokszor szerepel Farkas Andrásné, Bözsi néni neve is, aki a ház bővülésekor állandó alkalmazott lett, és innen is ment nyugdíjba. Későbbi munkatársaink közül Obbágy János és Izsó Antal is napszámoként kezdte, és ők is nyugdíjig dolgoztak a Kutatóban. Egy napszámber 1963-ban 58 forint volt!

Kedves emlék, hogy Papp Klári néni a hátán hozta a mosott, vasalt ágyneműt. A ház alatt megállt és addig kiabált a „mérnök úrnak”, hogy kössék meg a kutyát, míg meg nem kötötték, mert félt tőle, és nem mert feljönni a házba. Nem csak mosta, vasalta, hanem meg is foltozta, ha elvásott a lepedő, vagy a párnahuzat. Ebben a munkában a testvére, Teri néni is részt vett.

A pénztárkönyvből látszik, hogy a Kutatóállomás sok falubeli embernek adott munkát, és ez akkoriban jól jöhetett, mert itt az emberek többsége mezőgazdaságból élt, nem volt sok készpénzes jövedelmük.

Az első gondnok Kun András volt, tőle 1958. szeptemberében Berhidai Gyula vette át a pénztárkönyvet, majd leadta 1960. június 7-én. Itt vannak helyettesítők is, erre a megváltozott kézírásból következtettünk. Ebben az időben volt gondnok Zámbo Kornél is, aki rajzot is tanított a falubeli iskolában. A bejegyzés szerint Tóth József 1961. júliusában „örökölte” az adminisztrációt. 1963. januárjában Maucha László vette át a gondnoki feladatokat, és az ezzel járó könyvelést. Ettől kezdve, amíg létezett ez a kimutatás, addig ő, illetve a felesége vezette.

A Kutatónak volt saját bevétele a szállásdíjból, amit postára adott és felküldte az Egyetemnek. A munkadíjakat alkalmanként a Műszaki Egyetem utalta, és a gondnok fizette ki a dolgozók kezébe. A kiadásokat, bevételeket görgették a könyvben, halmozódott az összeg. Valami általunk nem ismert ok miatt sok lapot összekapcsoltak, egészen rozsdás tűzőgép-kapcsok vannak benne. Felbontottam a titkot (3. kép), mert a természetes kíváncsiság hajtott, szerettem volna tudni, miért kapcsolnak össze 5-6 oldalt a pénztárkönyvben. Annyit megtudtam belőle, hogy itt a szállásdíjakkal kapcsolatos bejegyzések gyakoriak, csekket mellékelve, betűzve, nagy összevisszaságban. Az összekapcsolt részeknél elég rendetlen az írás, és időben sem teljesen követhető. Ezek a lapok egy átmeneti időszakban íródtak 1959-ben, nem tudni, ki írta a tételeket. A későbbi oldalakon még tisztázati lapok is vannak.

Közülünk már senki sem tudta pontosan megmondani, hogy melyik évben épült a Kossuth-barlangban a belső bukógát, de innen, a pénztárkönyvből kiolvasható, hogy melyik hónap, melyik napján mennyi napszámbért fizettek ki ezért a nehéz, nem mindennapi szakmunkáért a dolgozóknak. A pénztárkönyv összetűzött lapjairól derült ki (4. kép), a munkaszám dátuma 1965. Nyilvánvaló, hogy egy külön lapon, külön sorszámmal írta Maucha Laci a 2000 forintos pénzesutalvány elosztását, a munkások nevét, és az elvégzett munkát is dokumentálta.

Szabylár Péter is írt a Kutató 50. évfordulójára megjelent MKBT kiadványban (IZÁPY – LENGYEL 2007) a munkálatokról. Ő nem írt dátumot, de még aktív technikai diák volt (1962–1966), amikor összeállította az alábbi beszámolót: *„Akkor épült a Kossuth-barlang bukógátja, Maucha Laci megkérte a minket vezető Józsa Lászlót (Oki), hogy a vállalkozó szellemű diákok segítsenek a szárazon összekevert beton behordásában. Négyen vállalkoztunk a feladatra, sajnos már csak a korán elhunyt Bíró Palira emlékszem a csapatból. A bejárat elé le volt döntve a massa, azt kellett hagyományos parasztszakokba belapátolni, majd egy rávarrt hevederrel lekötni. A hevederből kialakított hurkot akasztottuk a lábunkra és úgy araszoltunk befelé, magunk után húzva a zsákokat a tóig. Már világosodott, amikor hulla fáradtan kiértünk az utolsó fiúvar után a barlangból, felballagtunk a Kutatóba, és a Kisház konyhájában úgy koszosan, izzadtan leültünk a földre, hogy együnk-igyünk valamit. Zsibbadt nyakkal, elcsigázva, napsütötte reggelre ébredtünk.”*

A legutolsó műszaki egyetemi teljes év elszámoló egyenlegében (1967. év végén) a görgetett bevétel 62.587,97 forint, a kiadás 62.585,47 forint volt. Ezek szerint 2,50 forint maradt a kasszában. Ezt az „összeget” visszaküldték az Egyetemre. 1968 nyarán átvette a VITUKI a Kutatóállomást, s ez a kézipénztár rendszer megszűnt. Az utolsó tétel egy 1968 augusztusi utazási számla volt. Az utolsó, átmeneti félévben a görgetett bevétel 33.421,77 Ft, a kiadás 33.421,27 Ft volt. Itt 50 fillért utaltak vissza, ezután a VITUKI-s elszámolás szabályait kellett bevezetni.

JÓSVAFŐI HELYTÖRTÉNETI FÜZETEK 46.

178 -

Bev: kiadás:

		által. költség.	40	
69.	V. 16	Bibi Péter tárnagy ^{3 napra} 2 fő	60	
70.	V. 17	János Tamás kápl. ^{4 fő} 1 napra	22	
71.	V. 18	Sámuel Nicolette ^{négy nap} 1 fő.	40	
72.	V. 22	Marek István ^{15 30. napra} 4 fő	40	
-	V. 24	keresés felállítására:		25.50
-	V. 24	Pénzügyi o-nal befejeve		166.50
összesen			192	192.00
73.	V. 26	Geológia Techn. ^{34 fő 1 napra} (100)	187	
-	V. 26	Pénzügyi o-nal befejeve:		187
összesen			187	187
74.	V. 28	Magyar Gábor + 2 fő 1 nap.	30	devis. vált.
75.	VII. 26	Venkovics István + 4 fő	70	70
	VII. 4.	Kerényi Pál + 3 fő	102	102
74.	VII. 24.	Tóth Béla + 1 fő	20	
		gongos Géla + 1 fő		
		Varga Zoltán + 1 fő	146 Ft	146 Ft
VIII. 23.		<u>269</u> elnökiülés.	269.50	269.50

3. kép – Részlet az összetűzött részből

JÓSVAFŐI HELYTÖRTÉNETI FÜZETEK 46.

~~282/1965 h. k.k. munka~~

- 170 -
Független: Beretel: Kraads:

	Hh	Pénzesztárság			
(1)	$\frac{3}{17}$	(Kossuth Péter-i ántalra)	2000,-		
2.	$\frac{17}{17}$	Óbány János munkabér (Himnuszok - elosztás munkabér)		349,-	(1)
3.	$\frac{17}{17}$	Rombafi Lajos munkabér (Himnuszok - elosztás munkabér)		349,-	(2)
4.	$\frac{17}{17}$	Borsodi Páratk Kistár v. (7 db ántenna rád)		91,20	
5.	$\frac{17}{17}$	Borsodi Páratk Kistár v. (2 db ántenna rád)		182,40	
6.	$\frac{2}{2}$	Óbány János munkabér (Kossuth-barlangi tapasztás)		232,-	(3)
7.	$\frac{2}{2}$	Rombafi Lajos munkabér (Kossuth-barlangi tapasztás)		232,-	(4)
8.	$\frac{3}{3}$	Katák Béla munkabér (Kossuth-barlangi tapasztás)		174,-	(5)
9.	$\frac{24}{24}$	Domsdi János retakósi díj. (Bp.-i dentá szovrás)		50,-	(6)
10.	$\frac{6}{6}$	Varga Imre munkabér (Kossuth-barlangi tapasztás)		291,-	(7)
(11.)	$\frac{5}{5}$	08371 h. ántalvagy (Kékháziak - elosztás)	971,60		
			1021,-	2971,60	1950,60
12.	$\frac{10}{10}$	Óbány János munkabér (Kossuth-barlangi tapasztás)		232,-	(8)
13.	$\frac{10}{10}$	Rombafi Lajos munkabér (Kossuth-barlangi tapasztás)		232,-	(9)
14.	$\frac{10}{10}$	Katák Béla munkabér (Kossuth-barlangi tapasztás)		174,-	(10)
15.	$\frac{10}{10}$	Varga Imre munkabér (Kossuth-barlangi tapasztás)		291,-	(11)

4. kép – A Kossuth-barlangi munkabérek kimutatása

Ebben az időben, a pénztárkönyv 11 éve idején, egy havi jövedelem, végzettségtől függően 1000 forint körül volt. Gyárban, bányában jobban kerestek, ezért sok falubeli férfi el is ment az iparba dolgozni, a mezőgazdálkodást hátrahagyva, vagy mellékjövedelemnek tartva. Az itthon maradt asszonyok még eljártak napszámba, vállaltak mosást, takarítást alkalmilag, de volt még kis megművelt föld is, tehenet, és sertést is tartottak. Később is sokan jártak ki kisebb-nagyobb munkák idején segíteni, még akkoriban is, amikor már nekünk kellett adminisztrálni, a nyolcvanas évek közepéig. Akkor is volt kézipénztár, akkor is voltak alkalmi kifizetések, nem volt mindenről számla. Sajnos az új pénztárkönyv nincs a birtokunkban (sok minden ki lett selejtezve Maucha László nyugdíjazása után).

A pénztárkönyv sok egyéb információ mellett a kézírást is, a személyek precizitását is megőrizte. Jó látni Maucha Laci szálkás betűit, a felesége apró kerek betűs szépen rendezett bejegyzéseit, Tóth József tiszta, szép írását és tanulságos a zagyaság is, látható, amikor hozzá nem értő vezette a pénztárkönyvet.

A pénztárkönyv bejegyzéséből kiderült, hogy 1964-ben kötötték be a vonalas telefont, látható, hogy mikor melyik újság járt (Népszabadság és Észak-magyarország), és később, 1966 végétől rádió-tv előfizetés is volt. Azt is megtudjuk, hogy 1960-ban 10 laposelem 54,00, egy ceglédi kanna 54,40 forint volt. 1961-ben 32 forint volt az ebadó, és 40 forintért törzskönyvezték az ebet. 1962 áprilisában a PB gázpalack 27,50 volt, de két hónap múlva, júniusban már 29,50 forint lett! Itt csak egymással lehet az árakat összevetni, de ez is nagyon érdekes. Minden érdeklődőnek szívesen megmutatjuk a füzetet, biztosan vannak még olyanok a faluban, akik emlékeket őriznek ezekből a régi időkből, és kiegészíthetik hiányos ismereteinket.

Izápy Zsóka

Irodalom:

IZÁPY ZS. – LENGYEL Z. (szerk.) (2007): 100 éve született Kessler Hubert és 50 éves a jósvafői „Papp Ferenc” Kutató állomás. MKBT, Budapest, 88 pp.

A Meteor-barlangi tragédia – életem első emlékezetes, nagy mentési akciója

1969. november 3-án, este fél nyolc felé a jósvafői kutatóállomás nagyobbik házának műhelyében leszálláshoz készülődtünk a Vass Imre-barlangba, Kérdő Péter, Szilvay Péter és én. Már be voltunk öltözve barlangász ruhába, és a felszerelésünket pakoltuk össze egy hosszabb leszállásra, amikor bejött hozzánk a másik, kisebbik házban lakó főnökünk felesége, Maucha Lászlóné Mariann: „*Fiúk, a bódvaszilasi Meteor-barlangban lezuhant valaki, gyorsan menjetek a faluba, a bolt előtt vár egy kocsiteket, az visz majd Szilasra.*” Mariann sem tudott többet mondani. Akkoriban a telefonvonal – kurbli telefonon – a délutáni postázás után a putnoki postával volt összekötve (szaknyelven berepülőzve), valamint a barlangigazgatói lakással.

Néhány perc múlva már futottunk is a két kilométerre lévő falu felé, teljes felszerelésben. A faluban a bolt előtt egy nagy fekete Volga személyautó várakozott, a sofőrön kívül ott volt Ránki Ernő barlangkutató is, akit addig személyesen még nem ismertünk. Rövid bemutatkozás után már robogtunk is, mint kiderült, az edelényi pártbizottság Volgájával és sofőrjével Szilas felé. Mögöttünk Tarjányi Lajos, a Baradla-barlang Igazgatóság teherautóján Magyar Gáborral, az éppen leköszönt barlangigazgatóval, utánunk még néhány gépkocsi. Útközben Ernőtől megtudtuk, előző nap este öten – Simsa Péter, Taródi Péter, Bernhard Barna, Ránki Ernő és Lakatos László – szálltak le a Meteor-barlangba. A barlang Titánok-termében vertek tábort és sátrat abból a célból, hogy a barlang további részét próbálják feltárni. Késő délután a kutatási helyről felfelé jövet a táborhely felé, az Agyagos-termi aknában Lakatos Laci a hágsóról visszaesett és pár métert zuhant. Rögtön eszméletét veszítette. Simsa Péter és Bernhard Barna a helyszínen maradt Lakatossal. Taródi Péter és Ránki Ernő fél óra alatt a felszínre másztak, majd lélekszakadva a három kilométerre lévő faluba rohantak.

Taródi Budapestre és Miskolcra telefonált segítségért a posta oldalán lévő kurbli telefonnal. Ernő az éppen a faluban időző járási párttitkár gépkocsiját kapta kölcsön, hogy segítségért siessen. A Tengerszem Szálló melletti barlangigazgatói irodához hajtatott, ahol éppen Magyar Gábor barlangigazgató búcsúztatása zajlott, ekkor adta át igazgatói székét Baross Gábornak. Rajtuk kívül Várnai Bertalan barlangüzemvezető és Bódi Árpád is jelen voltak. A hír hallatán felfüggesztették a búcsúztatást, és azonnal indultak Szilasra a barlangigazgatóság egyetlen autójával, ami egy GAZ teherautó volt, továbbá egy Oldalkocsis motorkerékpárral meg egy Trabant személyautóval (ami Várnai Bertalan gépkocsija volt). Végül néhány autó Szabó-pallagig fel is tudott jutni. A többi meg a bódvaszilasi barlangosház melletti TSZ-majorba parkolt le. Magyar az ötvenes évek legendás barlangkutatója volt. Várnai Bertalan is sokat kutatott még az ötvenes években Magyarival, és Jakucs László neves barlangkutatóval, néhai barlangigazgatóval, Bódi Árpád számára pedig

aggteleki lakosként és a Baradla-barlang dolgozójaként nem volt idegen a barlangok világa. Ők telefonáltak át a kutatóházba nekünk, amikor Ernő betoppant hozzájuk.

Mi jó tempóban száguldottunk Bódvaszilas felé, majd Szinben, az orvos lakásánál megálltunk. Úgy este fél kilenc felé járt az idő, abban az időben faluhelyen egy lélek sem volt már az utcán. Az orvoshoz is csak akkor kopogtattak be, ha már nagy baj volt, vagy haldoklott valaki a környék falvaiban. Dr. Mendyk Wojciech „Vojtek” lengyel származású körzeti orvos férjként keveredett Magyarországra. Eleinte, amíg a magyar nyelvet tanulta és honosította lengyel orvosi diplomáját, egy gyárban dolgozott egyszerű melósként, de a magyar nyelvet elég furcsán törte, történetünk idején is. A doktor nemcsak betegként ismerte a környék barlangászeit. Talán barlangban is járt már, a Baradlában biztosan, mert nagyon jó kapcsolatban volt Magyar barlangigazgatóval. Elég gyakran járt unalmas téli estéken Varga Imre cigány muzsikussal – aki egyébként még barlangot is kutatott – Magyar igazgatói lakjában, meg néha nálunk is a kutatóállomáson. Ilyenkor nagy ritkán még az is előfordult, hogy iszogattunk együtt hajnalig.

Mondtuk Vojteknek, hogy jönni kell velünk, mert súlyos baleset történt Bódvaszilason, a Meteor-barlang mélyén. Hős lelkületű háziorvosunk nem teljesen fogta fel, hogy most hova is kell menni gyors orvosi segítséget nyújtani. Ellenkezett egy cseppet, amikor fehér köpeny helyett munkaruhát vetettünk fel vele, meg csizmát, amiben a vadászokkal a szőlőhegyre járt. Ekkor már gyanakodott, hogy nem egy egyszerű orvosi vizsgálatról lesz szó. Mire Magyariek beértek minket, már menekész volt körorvos úr.

Száguldottunk tovább, egészen a bódvaszilasi barlangász házig. Ezt a házat a barlangászok egyszerűen hullaháznak nevezték, mert nem túl nagy közös alvóhelyiségében a kéteemeletes, deszkából összetakolt ágyon egy-egy forgalmas hétvégén úgy feküdtek a barlangászok múmia-hálózásáikban, mint a ravatalozóban a halottak. Megfordulni is csak egyszerre lehetett alvás közben. Itt csatlakozott hozzánk Brandt Vili, Vörös Meteor-os barlangkutató, aki egy ideje a hullaházban lakott. Valahonnan a faluból Szenthe Pista is előkerült, már a Meteor-barlang előtt. A Meteort minden barlangász jól ismerte, mi, a jósvafői kutatóállomás tagjai is. Bár a mi kutatási területünk Jósvafő térsége volt, többször jártunk az Alsó-hegy zombolyaiban, barlangjaiban.

A mi kocsink még előre tudott haladni a TSZ-majorig, de a Barlangkutató-forrástól egy tapodtat sem ment tovább. Gyalog indultunk neki a hegynek, amelynek legkritikusabb és legnehezebb szakasza a helyi szóhagyomány alapján „Lőfingatónak” nevezett szakérút volt. Ennek jó tempóban történt leküzdése után már a Meteor-barlangot rejtő töbörhöz értünk, elsőnek jőmagam, majd Szenthe Pista és Vojtek doktor, ám a nyomunkban senki – nem baj, majd jönnek.

A barlang bejárata a töbör alján lévő víznyelő nyílása volt, amit kicsit kitágítottak, hogy a barlangász hasra vagy hanyatt fekvén könnyen beférjen, aztán jött néhány szűkület és már túl is volt az ember az első nehézségeken. A mi hős körorvosunk a

lyuk láttán már a felszínen rögvest kijelentette: „*Én ide nem menni le, mert meghalok ott lent!*” Némi unszolás után, válogatott lengyel és magyar, nem is nyomdaképes szavak elhangzása után, nagy nehezen elindult a kúszó-mászó túra. Szenthe, ha kellett húzta, én meg taszítottam doktorunkat, akár tetszett ez neki, akár nem. A jellegzetes, hurka alakú bőr orvosi táskát én cipeltem, Szenthe meg az orvosi szobákban rendszeresített pumpás vérnyomásmérőt vitte. Vojtek doktor sok mindent mondott lefelé menet, úgy a felét megértettük, de beszélt az istenekhez is lengyelül, ha jól értelmeztem szavait.

Elértük az első aknát, itt tizenvalahány métert kell drótkötél hágsón lemászni. Doktorunk ezt az akadályt biztosítással elég jól leküzdötte. A Titánok-csarnokának tetején lévő hágsóval is hasonlóan boldogultunk. Mikor az Agyagos-termi aknához értünk, leeresztettük Vojteket, én pedig az akna tetején maradtam biztosítani. Tisztán láttam fentről, hogy az akna alján egy ember fekszik, körülötte vértócsa és véres gézdarabok. Ott állt mellette Simsa Péter és percenként szólongatta a sérültet: „*Lakat, Lakat, térj magadhoz!*” Amikor Vojtek meglátta a sérültet, kifakadt: „*Jaj, Istenem, hogy jutunk mi élve innen ki?!*”, majd határozottan kijelentette: „*Kell gyorsan szesz!*”

Azt nem mondta, hogy milyen célból kell gyorsan a szesz, de Simsa Péter már futott is felfelé a hágsón és elég rövid időn belül egy üveg pálinkával sietett el mellettem, és vitte lefelé. Lent Vojtek kezébe nyomta a palackot, aki rögtön kinyitotta az üveget, és a még mindig lihegő Simsa felé nyújtotta. Simsa döbbenten kérdezte: „*Te doki, itt te most inni akarsz?!*”. Vojtek válasza egyszerre tömör és logikus volt: „*Én innen ki nem megyek, ha nem iszok, és gyógyítani is most csak így tudok.*”

Közben megérkezett Várnai Bertalan és Baross Gábor is. Várnai élemedett kora ellenére biztosítás nélkül mászott le a hágsón. Levitték magukkal az én vadonatúj, hetvenméteres Szizal kötelemet is, amit nehezen spórolt pénzen vettem és csempésztem be a lengyelországi Zakopanéból. A kötözött sonka módjára összebogyolált sérültet ezzel húztuk fel az akna tetejére, csak úgy, izomerőből. Az akna feletti szűkületet Baross Gábor, az újdonsült barlangi igazgató verte szét nagykalapáccsal. Emlékszem, hogy a kődarabokat a hátammal fogtam fel.

Időközben megérkezett a többiekkel Kérdő, Magyarai, Bódi Árpai, Szilvay Péter, Brandt Vili is, így kézről-kézre a Titánok-csarnokának alsó részéig adogattuk a sérültet, ahol a lent lévő barlangkutatók sátra volt felállítva. Nagy meglepetést jelentett számomra, hogy a Titánok-csarnokában többek között három bányász-bányamentő is várakozott (talán Ormosbányáról), az egyiknél tyúkbél madzagon odavezetett telefon volt, és a felszínnel beszélt. Addig még nem láttam ilyet, csak hallottam róla, hogy ilyen szerkezet is létezik.

Az eddigi hevenyészett kötést itt leszedtük a sérült barlangkutatóról, majd Kérdő és én az ölünkbe fektettünk két, a felszínről hozott colos pallót, ami ácsolat céljából volt a helyszínen, arra helyezték az eszméletlen Lakatos Lacit. A sérült injekciót és

infúziót kapott, majd a többiek elkezdték az ölünkben fekvő sérültet a hetvenméteres Szizál kötéllel múmiaszerűen összekötni. Ahol kellett, késsel elvágták a kötelet.

Várakozás közben elővettem az overálom zsebéből új fém cigarettatárcámát, amit születésnapomra kaptam aznap déltájban. Bőrrel bevont, igazán elegáns darab volt, úriember látszatát kölcsönözte használójának, így amikor a nyakig sáros társaságban körbekináltam, mindenki igencsak meglepődött, de majdnem mindenki vett is belőle. Akkortájt még mindenki bagózott a barlangban... Ezt a közjátékot én már régen elfeledtem, de Vojtek doki mintegy 40 év távlatából is emlékezett rá, és fel is idézte, amikor nála jártam fiammal Szögligeten.

Közben megérkeztek Miskolcra dr. Kelen Gábor és dr. Kiss Ákos orvosok. Kelen doktor gyakori vendég volt a jósvafői kutatóállomáson, Kiss doktor pedig, aki baleseti sebész volt, és Kelen szobatársa az egyetemen, életében először járt barlangban. Most, 75. életévén túl, több mind ötven év távlatából is élete egyik meghatározó élményeként emlékezett vissza a mentés során átéltekre.

Amikor sikerült a sérültet alaposan, múmiaszerűen bekötözni, elindultunk vele a Titánok-csarnoka feletti hágcsóhoz. A sérültet megint csak kézzel-kézzel adogattuk. A hágcsón a sérültet én kísértem minden biztosítás nélkül, Szenthe Istvánék úgy ötven-hatan pedig húzták felfelé, szintén izomerőből. A hágcsó tetején a szürkületben úgy tudtam beemelni a szerencsétlent, hogy egyik lábam a hágcsón, a másik valahogy a sziklafalon volt és löktem egyet, illetve valahogy kiemelttem a sérültet. Kiss doktor a mellette álló Szilvay Pétertől meg is kérdezte, hogy ki ez az artista.

A Titánok hágcsója után tovább folyt az adogatás, valahogy úgy, hogy a hátsók, mikor tovább adták a testet, előre kúsztak-másztak a többiekén keresztül. Elég kíméletlen volt a dolog, mert minden előre mászó oda lépett az emberre, ahova tudott, de egyetlen jajszó nélkül történt minden, apró vezényszavak hangzottak csak el, például tartsd, emeld, húzd, satöbbi. Arra határozottan emlékszem, hogy Brandt Vili néha nagyot sikoltott.

Időközben, úgy hajnali 3–4 óra között megérkezett Miskolcra Majoros Zsuzsa, Tokár Ferenc, Szeremley Géza, Gyurkó Péter és Zámpori Vilma. Őket a 19.45-ös riasztás után mentőautó hozta a helyszínre két mentőorvossal együtt, akik nem szálltak le a barlangba. Egyikük Kubassy László megyei főorvos volt, és vele jött Horváth Endre városi mentő főorvos is. Ő ugyan megpróbált leszállni a barlangba, de tömzsi termete miatt többszöri próbálkozás után végül a felszínen maradt.

A második hágcsónál ugyanaz a jelenet játszódott le, mint az elsőnél. Itt nehezebben tudtam a hágcsó tetején kiadni a sérültet, csak többszöri próbálkozás után sikerült. Hajnali 4–5 óra tájban Budapestről is érkezett egy személyautónyi segítség Dénes György vezetésével (aki nem szállt le a barlangba), így a fáradtabbak kimehettek a felszínre. Sajnos mindegyikük nevére már nem emlékszem, csak Kőrösi Gyulára és Frojmovics Péterre.

Ezen az omladékos és szűk szakaszon nagyon nehezen haladt a sérült. Nehezen lehetett hozzáférni, számtalanszor megakadt a kiálló kövekben a múmiakötés. A kijáratól nem messzire meg kellett állni, mert a sérültnek alig volt pulzusa. Félig lefejtettük róla a kötést, hogy a három orvos infúziót adjon, kitisztítsa a légutakat, és vért is vegyen, amit rögtön a felszínre küldtek, hogy a kórházba érkezte már ne kelljen a vércsoport meghatározásával időt veszíteni.

A bejárat-közeli szakaszon nagyon megkínlódunk, a kanyarokban nem igen fért el a bajba jutott. Már majdnem délelőtt 10 óra volt, mikor Szilvay Péterrel végre napvilágra húztuk Lakatos Lacit. Óriási tömeg volt a felszínen, újságírókra, a falusi elöljáróság embereire, rendőrökre és határőrökre emlékszem.

A töbör szélén a sérültet áttettük egy mentőkocsikban rendszeresített hordágyra és elindultunk vele a Szabó-pallag felé vezető úton. Valaki elővett egy félliteres alma vodkát, és körbeadta. Nagyon húztam belőle – éppen aznap volt a 19. születésnapom. Szabó-pallagnál lepedőkből nagy kereszt volt a földre kirajzolva helikopter leszállónak, de a rossz időjárás miatt állítólag Miskolcon kényszerleszállást hajtott végre a pilóta. A sérültet a mentőautóban elég sokáig kezelték az orvosok. Végül kiadták a mentőből és átadták a bányamentő autóba, ahol vagy tizen Bódvaszilasig az ölünkben tartottuk, nehogy rázkódjék a kátyús úton. Helikopter híján Miskolcra szállították a beteget, és csak később szállították át Budapestre, az Amerikai úti agysebészetre, ahol a baleset után két hónappal sajnos elhunyt.

Akik jelen voltunk e drámai barlangi mentésnél, az ott átélt órákra örökre emlékezni fogunk. A budapesti Pálvölgyi-barlangban Lakatos Lászlóról egy emléktábla van elhelyezve a róla elnevezett teremben, ahova minden év januárjában koszorúzni és emlékezni járunk. Ezen kívül nevét viseli Szögligeten a Szádvár keleti lábánál elhelyezkedő Lakatos-forrás (korábban Borz-forrás) is.

Adamkó Péter

Irodalom:

ADAMKÓ P. (2016): A Meteor-barlangi tragédia. Visszaemlékezés 47 év távlatából. – MKBT Tájékoztató, november-december, p. 9–13.

Az elcsereált táska

A jósvafői kutatóállomáson töltött éveim során hol havonta, hol kéthavonta hazalátogathattam Budapestre a szüleimhez. Visszafelé Jósvafőre édesanyám általában egy hátizsáknyi élelmet pakolt nekem. Volt ilyenkor többféle pakkom, vittem a többieknek is a kutatóállomásra ezt-azt, amit kértek, és amit ott, a közelben nem lehetett beszerezni. Mindezek mellett volt egy hurka alakú, kissé kopottas állapotú, klasszikus orvosi táskám is, ami Kérdő Péter édesapjának volt valamikor a tulajdona, aki egyébként jó nevű orvosdoktor volt Budapesten. Ebben a táskában hurcoltam mindenfélét, fényképezőgépet, szerszámot, uzsonnát, meg mindent, amit bele tudtam préselni.

Budai, Keleti Károly utcai lakásunktól villamossal és autóbusszal bumliztam ki a Keleti pályaudvara, a 17 órakor induló miskolci gyorshoz. Általában épp, hogy elértem. Hétköznap kevesebben voltak, de hétvégén rengetegen. Jó két óra alatt, hol állva a pullman kocsi folyosóján, hol ülve egy kupében, nyomorogva juthatott le az utazni vágyó Miskolcig, a Tiszai pályaudvarra. Volt ezen a vonaton büfékocsi is, de ott legtöbbször csak részeg sorkatonák, és még részegebb, valahonnan valahová utazó melósok voltak, miközben a sör ára is háromszorosa volt a bolti árnak. Miskolcon kis idő volt arra, hogy átverekedje magát az ember a tornanádaskai vicinálisra, ami egy füstös, koszos szerelvényekből álló vonat volt, és minden bokornál megállt. Télen a Budapestről induló expressz is kisebb, de inkább nagyobb késéssel ért Miskolcig, jelentősebb havazásnál tetemes késéssel.

A tornanádaskai személyvonat általában bevárta a budapesti expresszt. Szegény utazó ilyenkor szedte a lábát a csatlakozás elérése érdekében. Futott ilyenkor a munkás nagy csomaggal, a parasztnéni batyuval. Én is négy-öt csomaggal vágtattam lóhalálában. Ha ügyes és gyors voltam, még hely is akadt. Később, a cél felé már ürült a vonat, ahogy egyre többen szálltak róla a közben lévő állomásokon. Utam vasúti végcélja természetesen az Aggtelek–Jósvafő vasútállomás volt, ami tulajdonképpen Szin falu vasúti megállójának felelt meg. Szintől jó három kilométerre, a Tiszai pályaudvartól pedig mintegy hetven kilométerre feküdt; ezt a távot győzte le a gőzös kb. két óra alatt. Utazásom idején tél, betyár hideg és jó nagy hó is volt, így több mint három és fél óra alatt tette meg az utat a „Bódva-völgyi expressz”. Mire az állomásra értünk, a vonatunkhoz csatlakozó autóbusz már persze elment, nem várva be a csatlakozást. Ott álltunk vagy harmincan, a letaposott, csatakos hóban. Többen visszamentek a dobkályhás váróterembe a hajnali buszt megvárni. A szögligetiek elindultak nagy átkok között falujuk felé, ami úgy három-négy kilométerre volt az állomástól. Némely szerencsésebb utasért jármű jött, Trabant, Wartburg. Ilyen alkalommal szomszédok, ismerősök még a csomagtartóba is befeküdtek. Nagy bosszúsan én is elindultam Szin felé a csomagjaimat cipelve. Jósvafő a vasúttól bő tizenöt kilométer, onnan a kutatóház az erdei úton még plusz kettő.

Szin falu elején az orvosi lak egyik ablakából fény szűrődött ki. Reméltem, hogy barátomnál, a lengyel származású Vojtek doktor úrnál ég a fény. (A doktor úr igazi nevét pacientúrája körzetében kevesen tudták csak. Mindenki csak Vojtek doktor úrnak szólította.) Nem csalódtam, ébren volt, kedvesen fogadott, ámbar félenken kocogtattam be hozzá, mert én, mint a legfiatalabb kutatóállomáson tartózkodó, még csak kevés mulatságon (értsd: pálinkázáson) voltam túl vele. Néha feljött a kutatóba beszélgetni, és ilyenkor előkerültek a pálinkás és boros üvegek is. Legtöbbször vele tartott Varga Imre barátja is Szinpetriből, aki igen jól bánt a hegedűvel. Nemritkán hajnalig maradtak.

Szorosabb ismeretségbe az előző év őszén, a bódvaszilasi Meteor-barlangban történt tragédia során kerültünk, ahol több órán keresztül szó szerint húztam-vontam szűk barlangi járatokon és aknákon keresztül a néha igencsak halálfélelemben lévő doktor urat; cipeltem a henger alakú táskáját is. Itt aztán életre szóló barátság szövődött közöttünk. Akkortájt még elég viccesen tudott magyarul, az általa elmondottakból nem minden szót lehetett megérteni.

Szóval a szini doktori lakásban a doktor úr kedvesen fogadott (több kupica pálinkával), aztán éjfél felé a Trabantjával elindultunk Jósvalfőre.

A falu szélénél, Fuszko úr házánál kitett a járgányból, mert onnan képtelenség volt tovább menni a Trabanttal. A hátsó ülésről kivettem a málhámat, és gyors búcsúzás után Vojtek visszaindult Szinbe, én pedig elindultam a két kilométeres erdei úton állomáshelyem felé. Vagy egy óra alatt felküzdöttem magam a jeges és havas, úgynevezett középső úton a kutatóállomásra, mert ez volt kitaposva. A völgyben kiöntött és befagyott patak jegén gyakran be lehetett szakadni bokáig, és beázott bakancsban nem igazán kényelmes a gyaloglás.

A kutatóházban mindenki aludt már, csak a fehér Főúr nevű kuvasz fogadott barátságosan. A konyhában lemálháztam magam, majd az egyik vendégszobába vetődtem be aludni. Ilyenkor nem volt kedvem a völgyben lévő házamba legyalogolni, annál is inkább, hisz mérget vehettem rá, hogy Kérdő Péter háztársam elfelejtette begyújtani az olajkályhát a szobámban, vagy „kilopta” az olajat a kályhából, mert lusta volt a húszliteres kannát az ötven méter hosszú meredek lejtőn a kutatóból lecipelni a sajátjába.

Alig másfél órája aludtam, amikor kegyetlen dudálásra és dörömbölésre riadtam. Adamkót kiáltottak kívülről és erősen dudáltak. Gatyában tápászkodtam ki, a ház előtt az aggtelki határőrség GAZ terepjárója állt járó motorral és állig felfegyverzett határőrökkel. Félálomban fel sem fogtam, hogy mi történhetett.

Egy szakaszvezető nyersen közölte velem, hogy adjam oda Vojtek doktor úr orvosi táskáját, mert egy idős ember Szögligeten haldoklik, és a táska nélkül nem lehet meggyógyítani. Kiderült, hogy a falu szélén a félhomályban elcseréltük az orvosi táskákat. Én elvittem az ő valódi táskáját, ő meg a szerszámmal, elemlámpával, pálinkásüveggel, meg egyéb kacattal teli doktori táskával pöfögött haza a Trabanttal, ahol várta a hír, hogy sürgősen beteghez kell menni Szögligetre. A nagybetegnél

JÓSVAFŐI HELYTÖRTÉNETI FÜZETEK 46.

döbbsent rá a cserére. Volt ugyan némi gyógyszer a táskában, saját használatra, meg ajándék pálinka is, de mindez igen kevésnek bizonyult a beteg gyógyításához. Így aztán a szinpetri határőrségen keresztül mozgósította az aggteleki őrsöt, ők jöttek ki éjjel a kutatóállomásra a táskáért.

A beteg, mint később megtudtam, túlélte az esetet. Szerencsére volt lázcsillapító és antibiotikum is az ál-orvosi táskámban. Oltári leszúrást ezután sem kaptam, inkább mindenki röhögve mesélte az esetet még jó ideig. Vojtek sem akart vízbe fojtani, inkább ittunk egyet az ijedtségre. A történet 1970-ben esett...

Adamkó Péter

*Dr. Mendyk Wojciech 2005 novemberében, szülőligeti családi házuk udvarán
(Fotó: Adamkó Péter)*

A Szelcepuszta körüli vadászösvények

A Szelcepuszta környéki magaslatokon és hegyoldalakban futó, részben Jószaő község határába eső, régi cserkészutak, vadászösvények jelentősebb szakaszait a vadászok, erdészek, barlangászok és helybéli erdőjárók jórészt ismerik. Vannak ugyanakkor kevésbé ismert, eltűnőben levő szakaszok is, így talán nem haszontalan, ha az ösvényekről összegyűjtött információkat, megfigyeléseket közreadjuk. A közzététel mellett szól az a szempont is, hogy bár élőszóban, „szájról-szájra” több minden terjed ezekről az útvonalokról, részletesebb leírás még sosem készült róluk. Szűkebb keretek között ezt igyekszünk most pótolni...

Az általában 50–80 cm széles, hegyoldalba vágott, meredekebb lejtőkön a völgy felőli oldalon kővel kirakott ösvények a Szelcepuszta körüli erdősegeket szelik át. Részben a szelcei kastély mellől, részben a szolgálati lakások környékéről indulnak, illetve egy esetben (mint később látni fogjuk, a Lipinye lábánál) van különálló szakasz is. Az ösvények főleg a meredekebb, nehezen járható, erdei utakkal (egykor szekérutakkal) fel nem tárt erdőrészeket és a Szelce-völgy térségét érintik. Hozzájárultak, illetve a még gondozottabb szakaszokon ma is hozzájárulnak a rosszul megközelíthető, zárt erdőtömbökön belüli vadászati lehetőségek bővítéséhez, és a nyílt, korábban mezőgazdasági művelés alatt állott szelce-völgyi területeken mozgó vadállomány megfigyeléséhez, vadászatához.

Szelcepusztán, a vadászösvények kiinduló pontján a nyomvonalak kezdete általában könnyen felismerhető, s az ösvények kis odafigyeléssel később is jól nyomozhatók. Míg lejtőirányban haladva könnyen keresztezhetjük őket anélkül, hogy felfigyelnénk rájuk, hosszirányban (a lepusztultabb, eltűnőben lévő szakaszok ellenére) a lábunk és szemünk rendszerint könnyen megtalálja a folytatást. A cserkészutak követését nagyban segíti, hogy azok minden esetben közel szintvonalban futnak, vagy csak mérsékelten lejtnek, illetve emelkednek (gyaníthatóan mérnöki munkával kitűzött, ún. egyenlejtésű vonalakról van szó). Az erdei utakhoz csatlakozó, vagy rövidebb távon azokon haladó szakaszok ugyanakkor nyilván nehezebben kivehetők, ahogy a Nagy-oldal peremén, az Oltárkőhöz közeli sziklagyepekben – főleg ahol nincs kővel kirakott szegély – is nehézkes a nyomvonalak követése.

Bizonyos, hogy sok évtizede kialakított ösvényekről van szó. Olyan cserkészutakról, amelyeknek a korábbi időszakokban jóval nagyobb volt a vadászati jelentősége, míg napjainkban, a terepjáró gépkocsikkal való közlekedés általánossá válása, és a cserkelés, mint vadászati mód háttérbe szorulása miatt már csekély a szerepük. Az elmúlt évtizedekben főleg szeptemberben, szarvasbika-vadászat idején használták ezeket az ösvényeket. A vadászati idény kezdete előtt (augusztusban) rendszeresen separték őket, a belógó ágakat lenyesték, a bedőlt fákat összevagták, hogy a vadászat sikerességét a száraz avar és a száraz ágak-gallyak ne befolyásolják.

[Némi fogalmi tisztázás: A *cserkelés* a vad gyalogosan, erdei utakon és ösvényeken való lassú, kisebb-nagyobb megállókkal való megközelítése, „becserkészése”. A *cserkészút* a vadászat/cserkelés céljára létesített és fenntartott ösvény.]

A Szelcepuszta környéki, összesen 19,7 km-t kitevő vadászösvény-hálózatot az alábbiakban (részletes, gps-szel végzett terepi felmérések alapján) 7 szakaszra bontva ismertetjük. A szakaszok leírásánál a helyben használt gyakoribb földrajzi neveket alkalmazzuk, s a nyomvonal-ismertetésekhez részletes (topográfiai térkép alapon kidolgozott) térképeket is csatolunk. A leírások és térképek segítségével – némi helyismeret birtokában – az ösvények könnyen beazonosíthatók (a térképeken az egyes szakaszok sorszámai is megtalálhatók).

1. A legismertebb és leginkább járt, topográfiai térképeken és turistatérképeken is rendszeresen jelölt cserkészösvény a Szelcepuszta és Oltárkő (illetve Nagy-Szod-völgy felső vége) közötti szakasz. Ez a szelcei kastély mögött délnyugati irányba indul, felkapaszkodik a Tökés-lápa peremére, majd váltakozva délnyugati-nyugati irányba haladva, fokozatosan emelkedve éri el az Oltárkő szikláját (550 m), illetve a továbbiakban északnyugat felé fordulva a Nagy-Szod-völgy felső végét. Fontos megjegyezni, hogy a nyomvonal a Szakadák-völgy felső végén levő nyeregben egy olyan csomópontot (510 m) is érint, ahol több cserkészösvény-szakasz találkozik. A csomópont kis odafigyeléssel könnyen észrevehető, de elgondolkodva-bandukolva könnyen át is lehet rajta haladni. A szakasz összesen 4.200 m hosszúságú.

2. Kevésbé ismert, hogy az előzőekben leírt nyomvonalnak van egy jobbára északi oldalokban futó „párja” is. Ennek a kiindulópontja Szelcepusztától nyugatra, a Lókosár közelében, a Haragistyára vezető út mellett van. Innen az ösvény – a Százholdas egy bekerített erdőfelújítási területének sarkát is átvágva – délnyugat felé halad, és fokozatosan emelkedve, a Szakadák-völgy felső végénél levő nyeregnél eléri a már említett csomópontot. Ha innen most nem az Oltárkő felé vesszük az irányt, hanem a (négyes) csomópontból nyugat felé haladunk tovább, egy olyan ösvényre jutunk, amely a Lopó-galya magaslatát (547 m) teljesen megkerüli. Az ösvénynek a Lopó-galya nyugati oldalában ugyan van egy bizonytalan, részben dózerút-építés miatt megsemmisült szakasza, de a Fertős-tető északi lábától már ismét jól kivehető a nyomvonal. A továbbiakban a cserkészút – idős bükkösben haladva – ismét fokozatosan emelkedik, majd a Fertős-tetőt (604 m) teljesen megkerülve becsatlakozik a Nagy-Szod-völgy felső végéhez (a fentebb már ismertetett szakaszba). Ez a szakasz összesen 3.500 m hosszúságú.

3. További, Szelcepusztától nyugat felé eső vadászösvény húzódik a Ménes-völgy északra néző oldalában. Ez a szelcei kastélytól északnyugat felé, az erdei út alatt indul, betér a Patkós-völgy idős bükkös erdeibe, aztán északkelet felé fordulva a Verő-oldalt veszi célba. A Verő-tető (503 m) gerincét élesen kerüli, majd a Hideg-oldalban határozottan nyugati irányba tart. Fokozatosan ereszkedve eléri az egykori Horthy-féle medvekert helyét, de itt nem ér véget, hanem továbbra is nyugat felé haladva, a Sűgő-oldalban megint emelkedve csak a Mihály-láza magaslata (és az

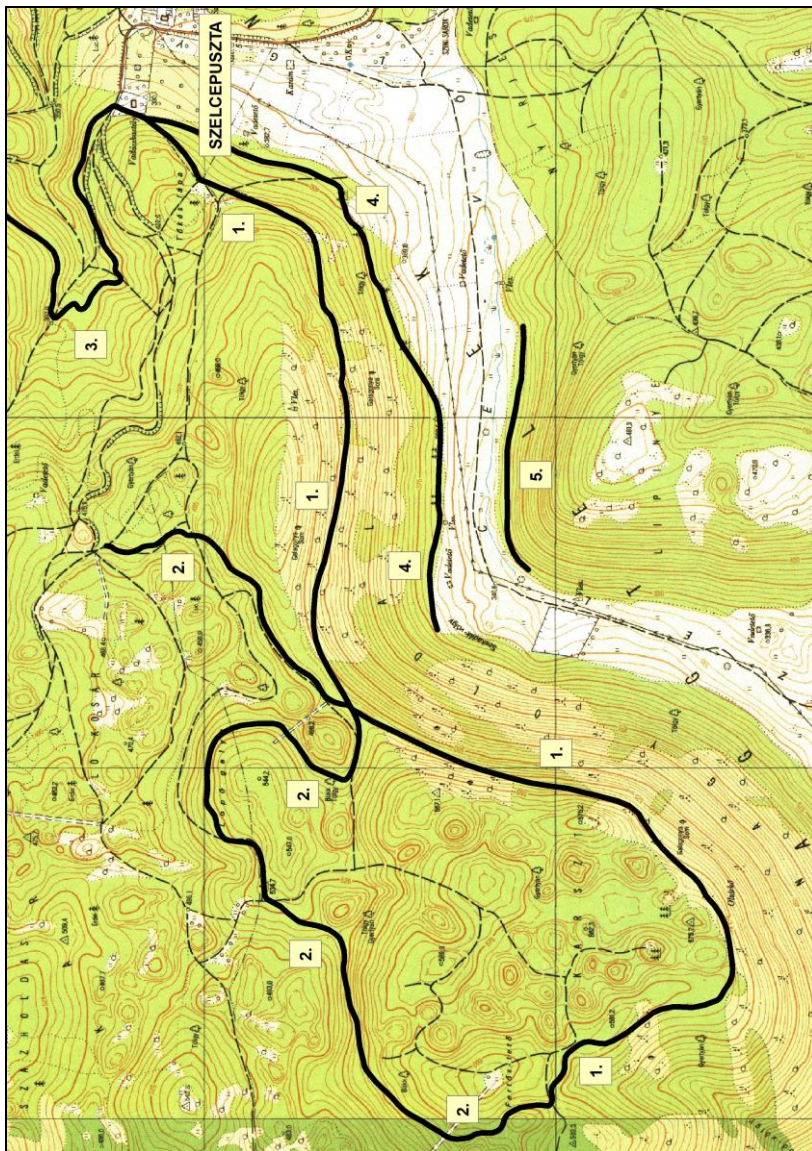
egykori koronauradalmi birtokhatár) előtt fordul vissza. A legvégén már csak alig kivehető ösvény a Százholdas egy kiritkuló tölgyesében, erdei út közelében ér véget. Az ismertett cserkésztút-szakaszok közül ez a leghosszabb (5.700 m).

4. A magasabb fekvésű területek mellett a Szelce-völgy oldalában, az egykor mezőgazdasági művelés alatt álló területekhez közel is futottak rövidebb cserkésztút-szakaszok. Ezek közül az egyik a Szelcepuszta–Oltárkő nyomvonálhoz kapcsolódik, mégpedig közvetlenül a szelcei kastély mögött. Innen dél felé egy kb. 500 m-es szakaszon az ösvény nyomvonala már lényegében eltűnt, helye csak egy 1951-es erdészeti térkép (KLETZ–KÖHALMY–PÉCHY 1951) alapján rekonstruálható. Később a cserkésztút határozottan, jól kivehető, aztán ismét el-elűnik. A délnyugati, majd nyugati irányba forduló nyomvonal követésének bizonytalanságai itt jórészt abból fakadnak, hogy az ösvény több helyütt (a művelt területekre való rálátás miatt) láthatóan ki-kiment az erdőszélre, majd ismét vissza az erdőbe, de az erdőszéli szakaszok beazonosítása (részben az utóbbi időszakban spontán felnőtt gyertyános szegélyek miatt) ma már jórészt nem lehetséges. Az összes cserkésztút közül a pontos nyomvonalat illetően épp ezért itt vannak a legnagyobb bizonytalanságok. A Szakadák-völgy alsó végéig futó ösvény hossza 1.900 m.

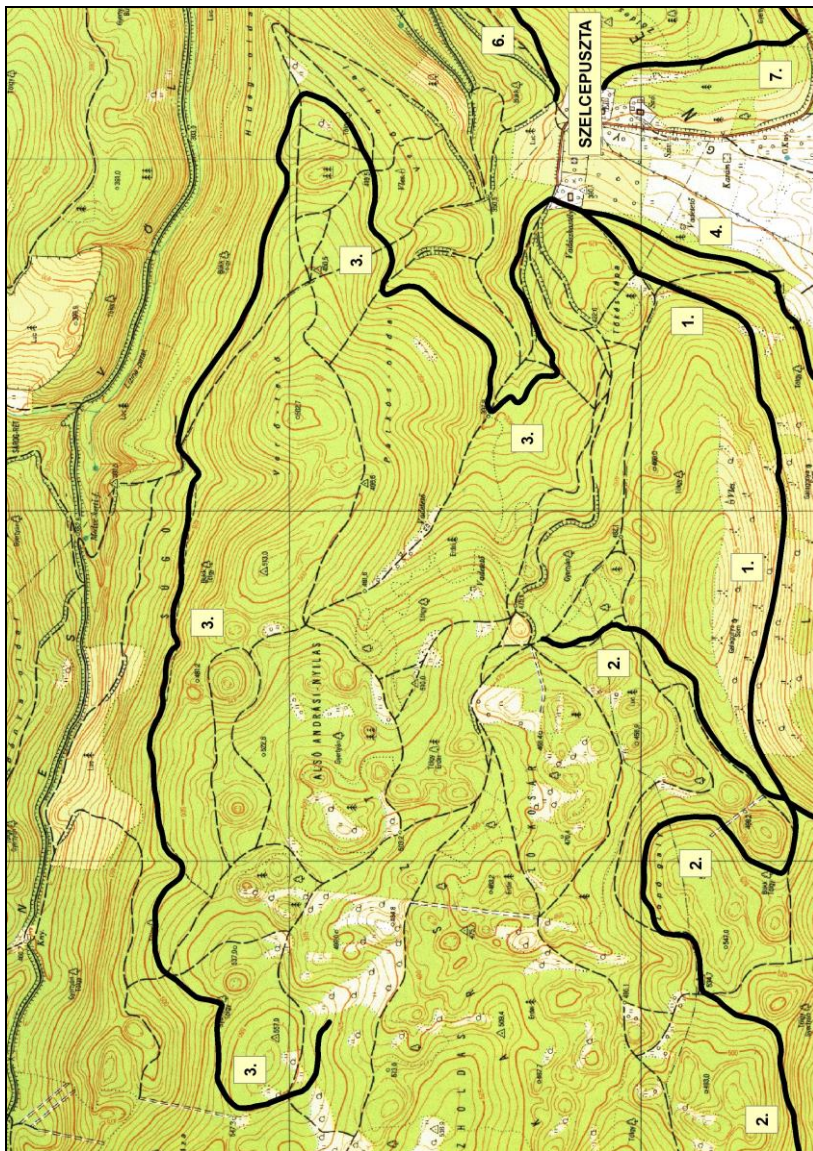
5. A Szelce-völgy déli oldalán is van egy rövid, különálló vadászösvény-szakasz, mégpedig a Lipinye (481 m) északi lábánál, az erdőszegéllyel párhuzamosan. Ennek a Szelcepuszta, illetve Nyírjes felé eső vége a Szinpetri község határ közelében, egy vápában található, míg a túlsó vége a Szakadák-völgygel átellenben, a Szelce-völgy kanyarulatában. A szakasz a hossza mindössze 700 m.

6. A Szelcepusztától kelet (Szögliget) felé eső alacsony karsztfennsíkon is találunk vadászösvényeket. Az északi oldalakon végigfutó cserkésztút a Szelcepuszta Patkósvölgyre néző egykori kapuja közeléből, az 1980-as években épített újabb „medvekert” mellől indul. Északkelet, majd délkelet felé haladva megkerüli a Zöldes-bércet (440 m), befut a Zöldes-bérc és az Őzes-bérc közötti nyeregbe, majd innen az Őzes-bérc (459 m) északi oldalában majdnem a Gyökeres-út felső végéig halad. A Szelcepusztától a Zöldes-bérc és Őzes-bérc közötti nyeregpontig tartó szakasz az ezredforduló után kialakított Borz Tanösvény nyomvonalának része. A cserkésztút-szakasz teljes hossza 2.100 m.

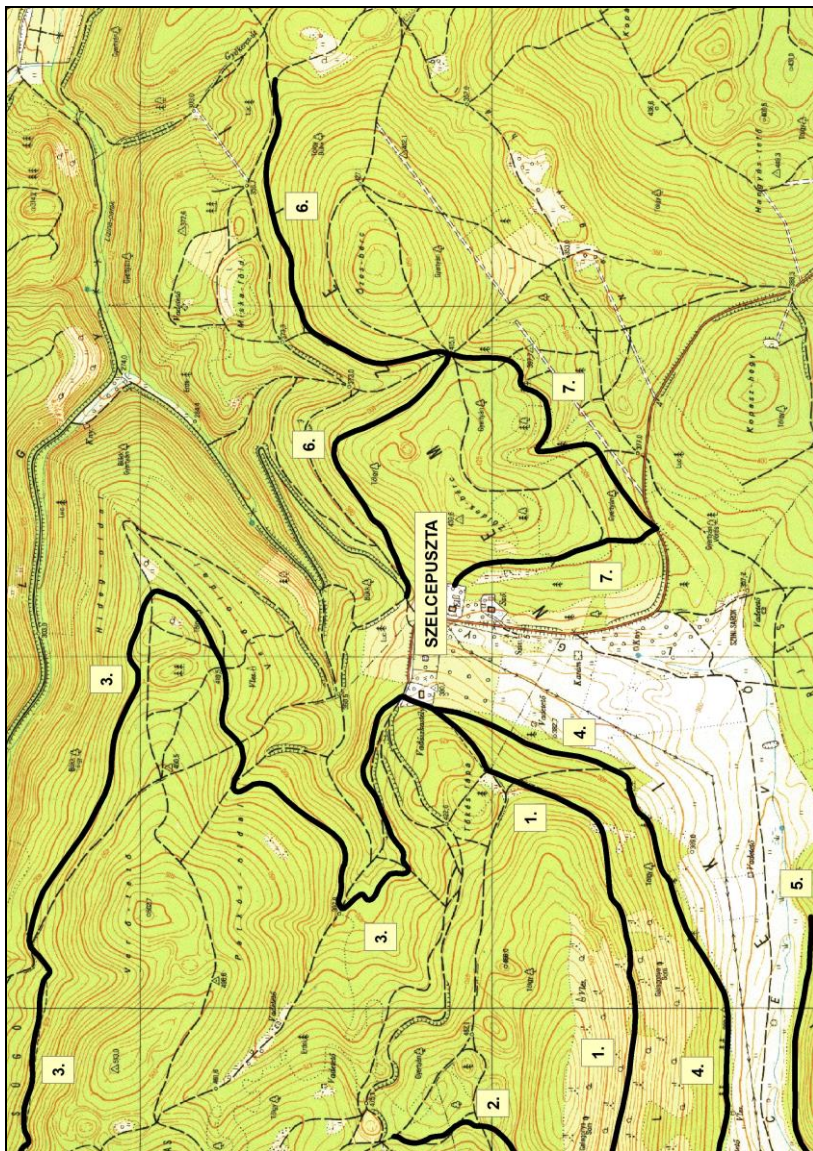
7. Végül az utolsó ismert vadászösvény-szakasz a Zöldes-bérc déli oldalában kanyarog. Ez a cserkésztút a szelcei szolgálati lakások és gazdasági épületek mögött, déli irányban indul el, majd a Zöldes-bérc nyugati lejtőjén egészen a szelcei műútig (az utolsó részen már erdei úton) fut. Innen visszakanyarodik, s a Zöldes-bérc déli-délkeleti (Nagy-Háló-völgy felé eső) oldalában jut el a Zöldes-bérc és az Őzes-bérc közötti nyeregbe, ahol – ha nehezen kivehetően is – belesatlakozik az északi oldalban futó cserkésztút-szakaszba. Az Őzes-bérc déli-délkeleti oldalában alapos keresés után sem találtunk kivehető nyomvonalat, így kijelenthető, hogy itt (véltetően az egykori birtokhatárokhöz való igazodás miatt) már nem alakítottak ki cserkésztutakat. A műút és a nyeregpont közötti szakasz szintén a Borz Tanösvény része. A cserkésztút-szakasz teljes hossza 1.600 m.

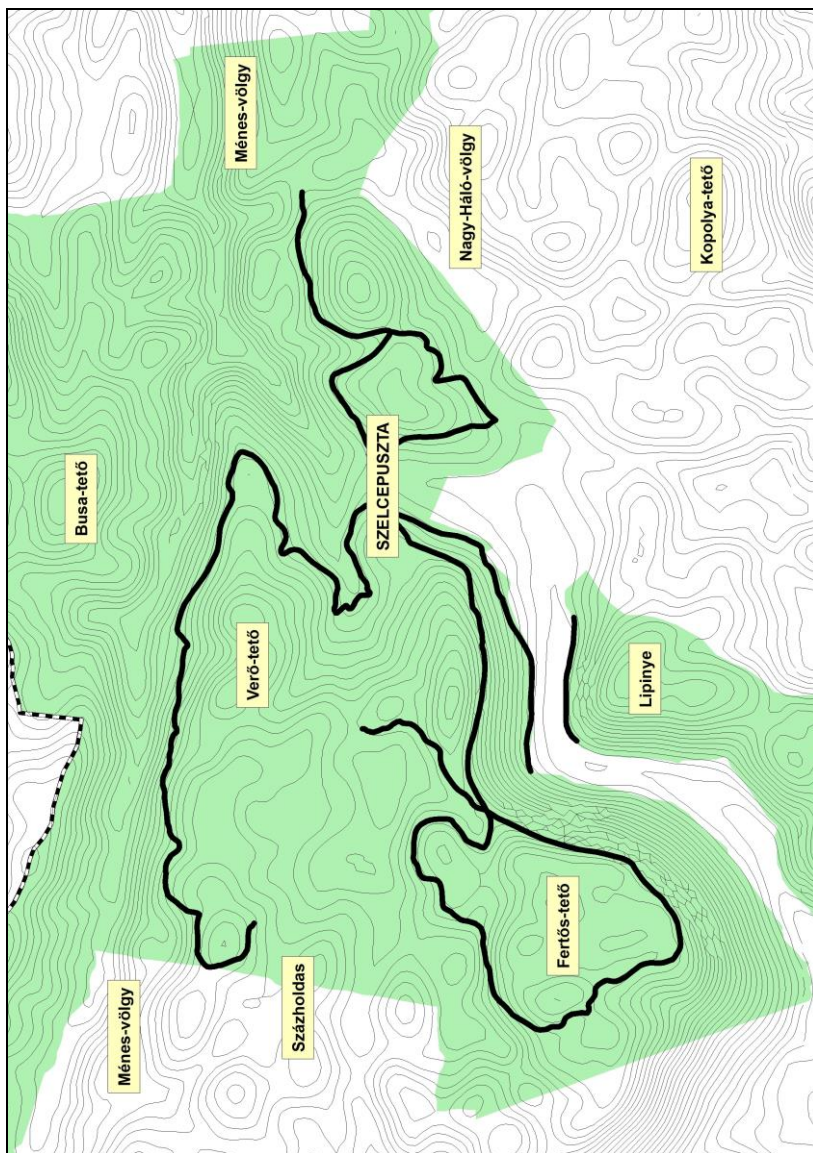
A Szelcepuszta környéki vadászösvények I. (a szakaszok sorszámozása a szövegközi leírásnak megfelelő)

A Szelecepuszta környéki vadászösvények II. (a szakaszok sorszámozása a szövegközi leírásnak megfelelő)

A Szelcepuszta környéki vadászösvények III. (a szakaszok sorszámozása a szövegközi leírásnak megfelelő)

A Szelcepuszta környéki vadászösvények elhelyezkedése az egykori koronauradalmi erdők tömbjeiben

*Az 1. sz. ösvény nyomvonala nem sokkal a Tőkés-lápa után, karsztbokorerdőben
(Fotó: Szmorad Ferenc)*

*Az 1. sz. ösvény nyomvonala a Szakadák-völgy felső vége közelében
(Fotó: Szmorad Ferenc)*

*Az 1. sz. ösvény kővel kirakott nyomvonala az Oltárkő közelében
(Fotó: Szmorad Ferenc)*

*Az 1. sz. ösvény kitaposott nyomvonala az Oltárkő sziklájának peremén
(Fotó: Szmorad Ferenc)*

*A 2. sz. ösvény alig látszó nyomvonala a Fertős-tető északi oldalában
(Fotó: Szmorad Ferenc)*

*A 3. sz. ösvény nyomvonala a Ménes-völgyben, az egykori medvekert közelében
(Fotó: Szmorad Ferenc)*

Maguknak az ösvényeknek a keletkezéséről keveset tudunk. A köznyelv Horthy-ösvénynek hívja őket, utalva arra, hogy azokat valószínűleg a Horthy-féle medvekeres időszakban, az 1930–1940-es években alakíthatták ki. S bár ez a legvalószínűbb forgatókönyv, röviden nézzük meg, hogy az elérhető történeti adatok és egyéb összefüggések alapján milyen időszakok jöhetnek számításba.

Az I. katonai felmérés térképén (1784) Szelcepuszta még nem szerepelt, a néhány házból és gazdasági épületekből álló kis „tanya” legelső térképi ábrázolását a II. katonai felmérés (1852–1855) térképén találjuk meg. A pusztát magába foglaló birtoktest – a szádvári uradalom – ekkor még az Esterházy család tulajdonában volt, az csak 1878-ban került az Andrássy család, azon belül is gróf Andrássy Manó birtokába (JÁRÁSI 1998). A Sajó-menti vasiparban érdekelt gróf („vasgróf”) nagy vadász hírében állt, s Szelcepusztán a nevéhez köthető az első vadászház („10×8 m, földszint kő, emelet rovott fafal, cseréptetővel”) építése is (BÁTHORI 2001). A vadászház kialakítása az 1880-as évekre tehető, így tulajdonképpen ezen időszaktól lehetett indoka cserkészutak kialakításának is (a nyomvonalak mellesleg az Andrássy birtok – később koronauradalmi birtok – határához igazodnak)!

A ma ismert vadászösvényeket, vagy azok egy részét elvileg tehát már az Andrássyak birtoklása idején is megépíthették, ugyanakkor van három szempont, ami mégis az 1934-es birtokvásárlással kezdődő Horthy-korszakhoz (JÁRÁSI 1998) köti a cserkészutakat. Az egyik, hogy a Verő-tető északi oldalában levő, 3. számú ösvény előbb egyenletesen lejt az egykori medvekerthig, majd egyenletesen emelkedik. Mindezt nyilván a medvekert érintése miatt teszi, így szinte biztos, hogy az ösvényt a medvekert megépülésekor (1935 tájékán), vagy az után alakították ki. A másik szempont hasonló: a 7. számú szakasz az 1930-as években Szin községből megépített útra fut ki, illetve onnan indul tovább, így ennek az ösvénynek a létesítése is elég jól behatárolt. A harmadik érv közvetett, nevezetesen, hogy a népnyelv pár évtized távlatából elég biztosan meg tud őrizni információkat (lásd: „Horthy-ösvény” elnevezés). Mindezek alapján a vadászösvények kialakítását nagy eséllyel az 1930–1940-es) évekre tehetjük (ebben a kérdésben további pontosítást részletesebb levéltári kutatások adhatnak).

Szomorad Ferenc

Irodalom:

- BÁTHORI G. (2001): Medvék, legendák, Derenk. A szini vadászterület története. In: SZENDREI M. (szerk.): Milleniumi vadászati almanach. Borsod-Abaúj-Zemplén megye. – Országos Magyar Vadászkamara Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Területi Szervezete, Miskolc, p. 175–186.
- JÁRÁSI L. (1998): Az erdőgazdálkodás múltja. In: BAROSS G. (szerk.): Az Aggteleki Nemzeti Park. – Mezőgazda Kiadó, Budapest, p. 395–410.
- KLETZ K. – KÓHALMY G. – PÉCHY G. (1951): Jósvafő község állami erdők üzemterve (1951–1956). – Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Kormányhivatal, Erdészeti Osztály, Miskolc.
- SZABLYÁR P. (2010): Szelcepusztai mozaik. – Jósvafői Helytörténeti Füzetek 33: 23–33.

Lány, lyány vagy Jány? – Bonyodalmak egy rét körül...

A helybéliek és a Jósvafőre járó barlangászok – elsősorban az idősebb generáció tagjai – körében ismert és használt, régi helynév a „Jány-rét”. Ez a megnevezés ugyanakkor nem szerepel egyetlen térképen sem, s írott formában is csak egyetlen helyen, a Nagy-oldali-zsomboly feltárásáról szóló összeállításban (ADAMKÓ 2020) találtuk meg. Maga a helyszín a Fertős-tető délkeleti peremén (vagy ha úgy tetszik, a Nagy-oldal tetején), az Oltárkőtől északkeleti irányban, egy kisebb töbör aljában található. Rét jellege már a múlté, napjainkban inkább már csak egy nagyobbbrészt becserjésedett-beerdősült tisztásról beszélhetünk.

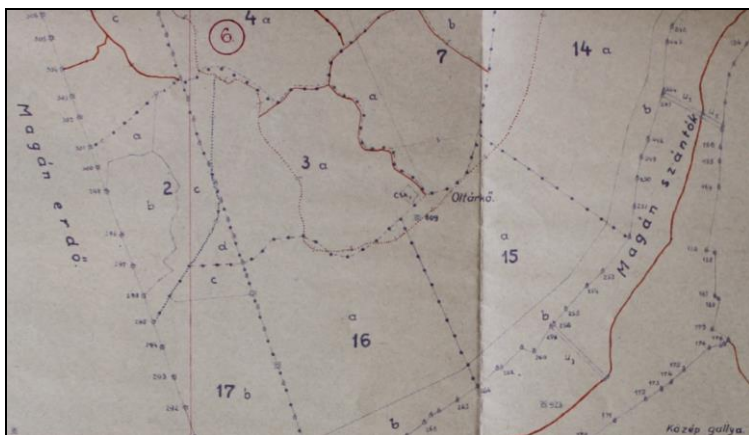
A rét neve egyfajta talány, annak eredetét illetően konkrét, biztos magyarázatot nem nagyon sikerült kinyomozni. A földrajzi név „Jány” előtagja családnevet sejtetne, de ilyen családnév Jósvafőn sem a 20. századból, sem korábról nem ismert. A családnév utáni névadás ellen szól az is, hogy a Nagy-oldalnak ez a része mindig is nagyobb birtokos családok (a 19–20. században a Nádasy és az Andrassy család, majd rövid ideig a Zichy család) tulajdonában volt, később (1934-től) pedig koronauradalmi terület lett. Kérdés ezek után, hogy honnan az elnevezés?

Anélkül, hogy nagyobb ívű találgatásba bonyolódnánk, az írás címében szereplő gondolatsort ajánljuk az olvasó figyelmébe. Biztosan ugyan nem állíthatjuk, de elképzelhető, hogy a népnyelvben a rét – persze ma már kinyomozhatatlan okból – valójában Lány-rét volt, amit itt helyben (ahogyan az Északi-középhegység és a Felvidék nagy részén) lyány-nak mondtak, s végül „pontos jé” alkalmazásával ebből született az írásba foglalt „Jány-rét” forma.

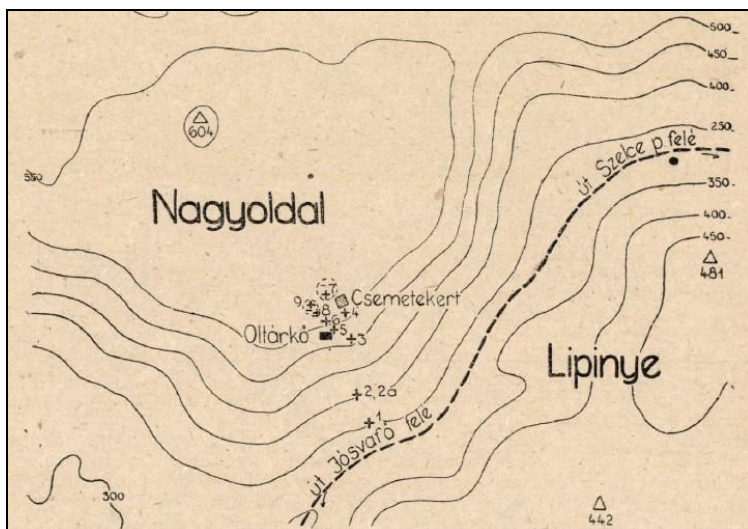
A „Jány-rét” eddig ismert egyetlen írásos közlését adó, JHF-ben megjelent, kiváló visszaemlékezés („Nekünk a Nagy-oldal volt a Himalája...” – ADAMKÓ 2020) a rétről rendelkezésre álló ismereteket az alábbiak szerint summázta: „*Nem messze az Oltárkőtől, a fennsíkon egy futballpálya nagyságú, mesterségesen kialakított sima rét található, melynek a hegy felőli végén hatalmas fenyők zárják a teret. Ezt a helyet Jány-rétnek hívják, és állítólag facsemetéket neveltek itt valamikor.*”

A leírtak a valóságnak hozzávetőlegesen megfelelnek, s csak azért nem teljesen, mert néhány vonatkozásban az évtizedekkel ezelőtti állapotra utalnak, s nem tükrözik a jelenlegi, valós helyzetet. Emellett a rétről a leírtakhoz képest több konkrétum is rendelkezésre áll, így – ha már a névadás kapcsán előkerült a téma – röviden áttekintjük, hogy mi is lehet a „Jány-rét” története.

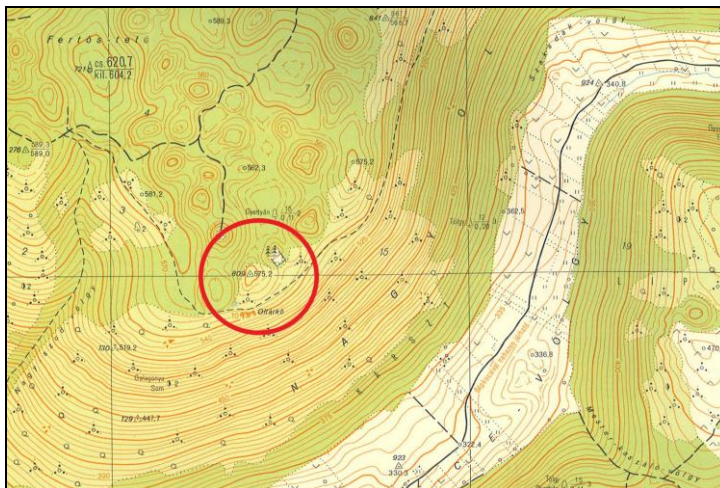
Maga a „rét” lényegében egy enyhe lejtésű, hozzávetőlegesen 25 × 40 m-es, téglalap alakú, keskenyebbik oldalával a Nagy-oldal peremével érintkező földterület. A korábbi szántóművelést a szegélyekbe kirakott kőkupacok egyértelműen jelzik, azt viszont forrásanyagok híján nem tudjuk, hogy a területet mióta művelték (a II. világháború előtti időszakból nincsenek konkrét adataink a „rétről”).

*Az oltárkői csemetékert ábrázolása („cskl” jellel) Jósvalfő község állami tulajdonú erdeinek 1951–1956 között érvényben levő erdészeti térképén
(Forrás: KLETZ–KŐHALMY–PÉCHY 1951)*

*Az Oltárkő közelében fekvő csemetékert ábrázolása Jakucs Pál 1950-es években végzett mikroklíma-méréseinek vázrajzán (a sorszámok mintaterületeket jelölnek)
(Forrás: JAKUCS 1954)*

Az Oltárkö közelében fekvő csemetekert térképi ábrázolása (a kerítés és a terület északi szélén álló fekete fenyők jelölésével) az 1960-as években (Forrás: Gauss-Krüger vetületű topográfiai térkép, 1966)

Legendás fotó: Bak István lovasfogata a „Jány-rét” gyepjén (1971) – a háttérben látható fekete fenyőket valószínűleg még a II. világháború előtt ültették (Adamkó Péter archívumából)

*A „Jány-rét” mára beerdősült-becserjésedett, nyugati része az utolsó két
idős fekete fenyő elhalt és kidőlt törzsével (2021)*
(Fotó: Szmorad Ferenc)

*A „Jány”-rét még nyitottabb, keleti része az egykori művelt terület szélére
karakott méretes kőkupacokkal (2021)*
(Fotó: Szmorad Ferenc)

A „rét” első térképi ábrázolását egy 1950-es évekből származó erdészeti térképen találjuk (KLETZ–KÓHALMY–PÉCHY 1951), azonban a területet ekkor csemetekertként hasznosították. Az állami tulajdonú (nem sokkal korábban államosított) erdőkre vonatkozó korabeli jósvafői erdészeti üzemtervek és kísérő dokumentumaik több esetben is említést tesznek az oltárközi csemetekerről. Szintén csemetekertként jelöli a területet egy korabeli botanikai tanulmány is (JAKUCS 1954). Visszaemlékezések alapján a kert egy paticskerítéssel védett terület volt, amelyben tölgycsemetékert neveltek. A csemetekerti munkákat a jósvafői erdész, Bak László irányította.

A csemetekert célú hasznosítást magyarázhatja, hogy az erdőgazdaságok az 1950-es években kisebb csemetekertekben, saját maguk természetették a csemetét, s ezen kertek zöme – azon szakmai meggyőződés okán, hogy a csemetét a felhasználási helyszínhez közel, hasonló termőhelyi adottságú területen kell megtermelni – erdők közé ékelődő, úgynevezett „állomány alatti csemetekert” volt. Az 1950–1960-as években művelt szelcei és haragistyai csemetekertek mellett ilyen kert volt az oltárközi csemetekert is, amelynek kialakítását a nehezen megközelíthető helyszín ellenére az indokolhatta, hogy itt már rendelkezésre állt egy korábban (a 20. század első felében, vagy akár korábban) is művelt, relatíve könnyen hasznosítható terület. Közvetve a II. világháború előtt kezdődött művelésre utal az a szempont is, hogy a területen egészen a közelmúltig jelen levő feketefenyők már 1970 tájékán is középkorú, nagy valószínűséggel 1945 előtti ültetésből származó fák voltak.

A csemetekert valamikor az 1960-as években szűnhetett meg (az 1966-os topográfiai térkép még ábrázolja), s valójában ezt követően lett (megint vagy először?) rét jellegű a terület. Az 1970-es évek elején (1972 tájékán) a térségi csapadékmérő-hálózat bővítése során Maucha László, a Kutatóállomás vezetője kezdeményezésére itt is elhelyeztek egy csapadékmérő-edényt, amelyet aztán 1985-ig működtettek. A Nagy-oldali-zsombolyhoz kapcsolódó barlangásztáborok után a területnek más hasznosítása nem volt, így lassan, fokozatosan megindult a rét beerdősülése. Az egykor itt állott 6–7 feketefenyőből az 1990-es évek végén két idős, méretes példány még élt, s ekkoriban a csapadékmérő romjai is ott voltak még a területen. Mára a rét jó háromnegyede bezáródott, a fenyők már mind kipusztultak és kidőltek. Nyíltabb gyepfolt már csak a keleti saroknál van, a rét jelleg egyértelműen megszűnt. Megmaradt viszont a „Jány-rét” elnevezés...

Szomorad Ferenc

Irodalom:

- ADAMKÓ P. (2020): Nekünk a Nagy-oldal volt a Himalája... – Jósvafői Helytörténeti Füzetek **45**: 44–63.
- JAKUCS P. (1954): Mikroklíma-mérések a Tornai Karszton, tekintettel a fatömegprodukcóra és a karsztfásításra. – *Annales historico-naturales Musei nationalis hungarici* **46** (series nova **5**): 149–173.
- KLETZ K. – KÓHALMY G. – PÉCHY G. (1951): Jósvafő község állami erdők üzemterve (1951–1956). – Borsod–Abauj–Zemplén Megyei Kormányhivatal, Erdészeti Osztály, Miskolc.

Rekord vadkan Jósvafőről

Lassan már a történelem része az a több mint két és fél évtizede lezajlott vadászat, melynek során Jósvafő határában egy rekord agyaráú vadkant ejtettek el. Szakmai berkekben persze ismert ez a tény, de a Jósvafői Helytörténeti Füzetek hasábjain – az erős helyi vonatkozások ellenére – eddig csak említés szintjén került elő (SZABLYÁR 2010). A jósvafői szereplők visszaemlékezései és a korabeli szaksajtó alapján vadászattörténeti cikkeink sorában most részletesen is felidézzük a nem mindennapi esetet, s pontosítjuk az elejtés helyszínét is.

A Szelcepuszta környéki vaddisznóállomány adottságai a vadászati szakközönség előtt régóta ismertek. A környékről származó első jelentősebb vaddisznó-elejtés az 1940-es évekből való. Ekkoriban lőtte Szádalmás község határában dr. Saád Ferenc miskolci orvos azt az erős kant, amelyet az 1971. évi budapesti Vadászati Világkiállításon 128,80 IP-re (nemzetközi pontra) értékelték. Ugyanezen a rendezvényen egy másik, abban az évben elejtett kan trófeája is bemutatásra került: a dr. Scholcz Róbert által Szelcepusztán lőtt vaddisznó agyara 120,85 nemzetközi pontot kapott (BÁTHORI 2001). Az említett két agyar a mai ranglisták pontszámait nézve nem tűnik jelentősnek, az elejtés idején azonban ezek a trófeák (különösen a Saád-féle kan agyara) azonban előkelő, erős helyezést jelentettek.

Az előzmények fényében 1995-ben talán nem volt annyira meglepetés, de azért mégiscsak bombaként robbant a hír: Szelcepuszta közelében – hatalmas méretű, vastkos, szép és ép agyarakkal – rekord-várományos vaddisznót ejtettek el!

A Szelcepuszta közelében 1995. november 4-én elejtett vadkan agyarái

(Forrás: <http://vadasz.info.hu/otbb/>)

Az Északerdő Rt. Jósva-Tornai Erdészeti Igazgatósága (Szin) szelcepusztai vadászterületére visszajáró vadászvendéget, Bán Csabát és társát Leskó Pista bácsi kísérte a vadászon. Bár még csak november elején járt a naptár, hideg, télies idő volt, a tájat vékonyabb hótakaró fedte. Napközben a Lófej-völgyben vadásztak, ahol szarvastehenet ejtettek el, majd délután 4 óra körül a kuriszláni szóró melletti magaslesre ültek fel. Ide járt be egy 2–3 éve már ismert, méretes disznó is, amelyre Liptai Gábor (1943–2019), az erdészeti igazgatóság vezetője már korábban felhívta a vendég figyelmét, mondván, hogy annak elejtése „millióstétel” lenne.

Az okos és bizalmatlan disznók a csöves kukoricával etetett, egykori szénégető helyen kialakított szóróról a csöves kukoricát eleinte rendszeresen „kihordták”. Beszaladtak a szóróra, felkaptak egy-egy csövet, majd azzal elinaltak a közeli bozótosba, jelentősen csökkentve a lövési lehetőségeket. Ennek kivédésére a kukoricacsöveket utóbb ékásóval mélyített kis gödrökbe állították, így a disznóknak többet kellett időzniük az etetőhelyen, ezzel is növelve a vadászok esélyeit.

A nagy disznó néhány perccel 4 óra után, a Kopasz-galya (Kopasz-tető) felől érkezett. „Óra-perces” volt a vaddisznó, vagyis mindig jól kiszámíthatóan jött az etetőhelyre, elejtésére korábban valamiért mégsem került sor. Átment a magaslestől a szőlőhegy irányába vezető nyiladékon, majd a magaslest mintegy körbejárva lejjebb, egészen az erdőszél közelébe ereszkedett. Ezután visszafordult, és beszaladt a szóróra. Az állat mozgását folyamatosan figyelő vadász ekkor lőtt. A disznó lövést jelzett, majd nagyokat fújtatva, a Szőlő-tető irányába kirobogott a szóróról. A vadászok vártak egy jó félórát, majd a lestről leereszkedve a szóróhoz gyalogoltak. A helyszínen gyenge vérvymot és vágott szőrt találtak. A nyomokat rövid szakaszon követték, de végül úgy döntöttek, hogy a keresést reggelre halasztják.

A kora reggeli utánkereséshez nagyobb létszámmal vonultak fel. Liptai Gábor a szóró feletti gerincen a Kopasz-galya felé eső oldalon, Jóna Albert bácsi, a szelcepusztai vadászkerület vezetője a Szőlő-tető felé eső részen állt fel. Leskó Pista bácsi, Bán Csaba, annak társa és Albert bácsi keresőkutyája egy UAZ-zal a Kuriszláni-kúthoz érkezett, majd innen gyalogosan, a magaslest érintve közelítették meg a helyszínt. A vérvymon a kutya hamar elindult, s hozzávetőlegesen 200–250 méterrel feljebb, a Szőlő-tető felé eső oldalban meg is találta a még élő, sebágyában fekvő vaddisznót. Mint utóbb kiderült, a kan előző nap egy alacsony lövést (haslövést) kapott, így viszonylag vehemensen reagált a kutya közeledtére, s meg is vágta, meg is sebezte azt. A közeledő vadászok egy nagy fa mögött, 20–25 méteres távolságból pillantották meg a fenyegetően feltápászkodó kant. A vendégvadász a hirtelen helyzetben félreállt, így az első kegyelemlovést (gerinctüskére célozva) Leskó Pista bácsi adta le. Utóbb Bán Csaba is lőtt, szüglövése nyomán a disznó végleg kimúlt. A veszélyhelyzet elhárult, az elejtő és kísérői együtt örülhettek a nem mindennapi zsákmánynak. A nyomkövető kutyát az eset után állatorvoshoz kellett ugyan vinni, de túlélte a bevetést.

Az eseményről a Magyar Vadászlap szinte azonnal tájékoztatott, az 1995. decemberi számban címlapon megjelent gyors hír a tróféáról készített fotót és az elejtés néhol „kiszínezett” történetét már el is juttatta a szakközönséghez (N. N. 1995a):

„November 4-én délután erősen fúj a szél, alig fél óra alatt 25 centiméteres hó hullott az Északerdő Részvénytársaság szín-szelcepusztai erdészetének területére. Bán Csaba – 35 éves vállalkozó, öt éve az érsekvadkerti Aranyfácán Vadásztársaság tagja – bérkilövési szerződéssel a zsebében – a barátjával együtt mégis kitarzott a magaslesen, mondván, annyi nyomot láttak a szóró közelében, hogy ide meg kell jönniük a disznóknak. Még jócskán világos volt, amikor a záporozó hóesésben kikocogott a szóróra egy hatalmas vadkan, szinte világított a pofájában az agyara. Rövid készülődés után eldőrdült a lövés, a kan jelezte a plattlövést, és beszaladt az erdőbe. Mintegy húsz méter után már találtak vért, de a kezdődő sötétedésben nem keresték tovább. Másnap reggel Leskó István hivatásos vadász és kutyájának kíséretében a rálövéstől 150 méterre megtalálták a meg élő disznót, amelyik a kegyelemnövéstől félelmetes hörgéssel kimúlt. Ekkor még csak sejteni lehetett, hogy a három éve ismert, 15 évesnek saccolt, zsigerelten 167 kilós vadkan teljesen ép agyara a magyar rekordlista élére kerül. A nagyagarak hossza 28,1 és 28,2 centiméteresek, a kisagyar körmérete 8,7 centiméter, nemzetközi pontszáma 144,6 IP. A nemzetközi trófeabírálatra még nem került sor, de azt valószínűsíteni lehet, a most esett magyar rekordot nemzeti kinccsé nyilvánítják, és az is valószínű, hogy a világranglista 5. helyére kerül. A szerencsés vadásznak – a jogszabályok értelmében – nem kell kifizetnie a rekord vadkan elejtésének teljes árát, amely közel félmillió forintot jelentene, viszont a vadászatban, vadászati kiállításokon a nevével fémjelzik a tróféát. Bán Csaba mindezt megtette azzal, hogy a „Magyar Vadért!” Alapítványnak följárlott 100 ezer forint támogatást.”

Némileg később, 1996. februárjában a Nimród vadászati szaklap – az agyarak fotójának ismételt közlése mellett – a szerencsés vadász szavaival számolt be a vadászatról, az elejtés körülményeiről (MOTORCZA 1996):

„Délután négy órakor kapaszkodtunk fel, és minden kitarásunkra szükség volt ahhoz, hogy néhány órát kibírjunk a viharos szélben, hóesésben. A mínusz tíz fok bizony próbára tette tűrőképességünket. Először egy fiatal szarvasbika érkezett, s néhány percnyi kukoricacsipegetés után elment a szóróról. Jó két órán keresztül nem történt semmi. Ekkor a fehér háttér előtt jól kivehetően, a szóróhoz közel megjelent egy nagy testű vaddisznó. Mielőtt a szóróhoz ért volna, megállt egy pillanatra tájékozódni. A puská távcsövében tisztán láttam villogó agyará, és váll-lapra célozva rálöttem. A kan feldobta magát, majd megfordult, és hegynek fölfelé elszaladt. A sötétben nem akartunk egy ilyen hatalmas sebzett kan kutatására indulni, hanem visszatértünk a vadászházba. Jóna Albert kerületvezető vadász és Leskó István vadór úgy határozott, hogy reggel hat órakor, kutya segítségével keressük meg a vadat. Másnap a rálövés helyén talált vérynymon elindulva, a szórótól körülbelül 150 méterre megtaláltuk a sebágyában fekvő, de meg mindig élő kant. A kegyelemnövés váltotta meg szenvedéseitől.”

Összegzés gyanánt a trófea méretei: a nagyagarak hossza: 28,1 és 28,2 cm; a nagyagarak szélessége: 31,2 és 31,5 mm; a kisagarak körmérete: 8,7 és 8,7 cm. A kan becsült testsúlya 180–200 kg, a zsigerelt testsúly 167 kg volt (N. N. 1995b).

A Jósvafőn elejtett, 10–15 évesre becsült vaddisznó trófeája az előzetes bírálaton 144,60 nemzetközi pontot (IP) kapott (több korai cikkben is ezzel az értékkel szerepel), s ez alapján már akkor egyértelmű volt, hogy az országos ranglistán két és fél évtizede első helyen álló, Gödöllői-dombvidéken (Valkó) 1970-ben elejtett vaddisznó (135,75 IP) elé fog lépni. Az Országos Trófeabíráló Bizottság bírálatára és a nemzetközi bírálatra 1996-ban került sor, ezek nyomán a trófea (a korábbi pontozás korrekciójával) 144,90 ponttal a világranglista 5. helyére került. Az agyarat az akkori mezőgazdasági miniszter nemzeti értéké nyilvánította, s elrendelte annak múzeumi (az Országos Mezőgazdasági Múzeumban történő) elhelyezését. Az elejtő és az Északerdő Rt. Jósva-Tornai Erdészeti Igazgatósága (Szin) másolatokat kaptak, az elejtő ezen kívül a kan lenyúzott bőrét is magáénak tudhatta. Az elejtésnél közreműködő hivatásos vadász szakszemélyzet tagjait a Nemzetközi Trófeabíráló Bizottság 1996. július 6-án, Lillafüreden megtartott rendezvényén díszkorsóval (rajta vaddisznó alak és a rekord-kan nemzetközi pontszáma) jutalmazták, a vadászterületet pedig különleges rendeltetésű vadászterületté nyilvánították.

*A vadkanagyar Jósva-Tornai Erdészeti Igazgatóságnál elhelyezett másolata, illetve az elejtést segítő szakszemélyzetnek adományozott ajándékkorsó
(Fotó: Szmorad Ferenc)*

FÖLDMŰVELÉSÜGYI MINISZTER

NEMZETI ÉRTÉKKÉ NYILVÁNÍTÁS

Az Északerdő Rt Szín-Szelcepusztai területén **Bán Csaba** által 1995. november 4-én elejtett A-01-5999/95. bírálati számú magyar rekord vadkanagyarat

nemzeti érték

nyilvánítom.

A kapitális trófeát a Nemzetközi Vadászati és Vadvédelmi Tanács CIC 144,90 nemzetközi pontszámmal a világranglista 5. helyére rangsorolta.

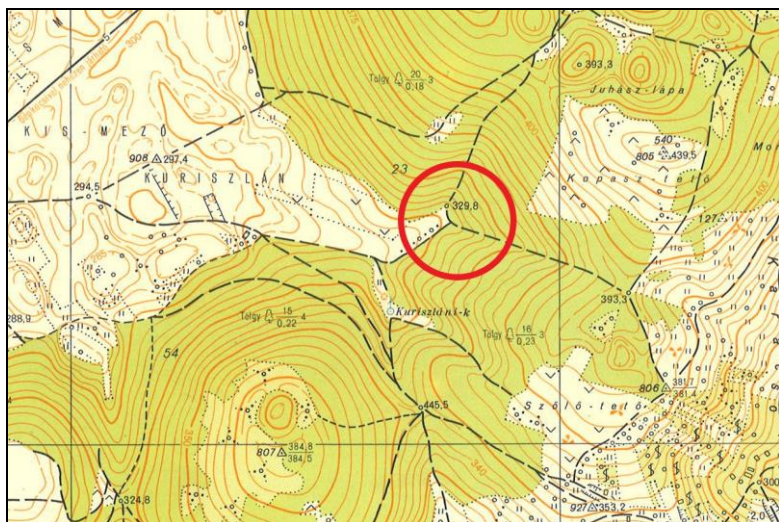
A trófea tárolási helyéül a **Magyar Mezőgazdasági Múzeumot** jelölöm ki. A trófea nem idegeníthető el, nem alakítható át, nem semmisíthető meg és a Magyar Köztársaság területéről történő kivitele engedélyemhez kötött.

A szerencsés elejtőnek, a vadgazdának, valamint a vadászatra jogosultnak gratulálok és köszönetemet fejezem ki.

Budapest, 1996. február 9.

(**Dr. Lázló Lázló**)

A jósvafői kan 1995–2000 között a magyarországi ranglista élén állt, jelenleg az országos ranglista 3. helyét, illetve a világranglista 12. helyét foglalja el. A hazai listán két olyan agyar előzi meg, amelyek a világranglistán is igencsak előkelő pozícióban, nevezetesen az 1. és 4. helyen találhatóak (mindkét vaddisznót Budakeszin ejtették el, 2003-ban, illetve 2000-ben). A hazai listán történő hátrasorolódás ellenére ugyanakkor érdemes megemlíteni, hogy az országos ranglistán szereplő vaddisznó-trófeák közül a maga 28,20 és 28,10 cm-es hosszával a szelcepusztai agyar a mai napig a második leghosszabb magyarországi agyar! Vadászati-vadgazdálkodási jelentősége ma is megkérdőjelezhetetlen, a trófea a 2021. évi Vadászati Világkiállításon is emlékérmét kapott!

*A vaddisznóvadászat helyszíne: a kuriszláni szóró környéke térképen
(Forrás: Gauss-Krüger vetületű topográfiai térkép, 1966)*

*A vaddisznóvadászat helyszíne: a kuriszláni magasles és szóró (fent) napjainkban
(Fotó: Szmorad Ferenc)*

Végezetül pontosítsuk az elejtés helyszínét! A híradásokban és szócikkekben mindenhol Szin–Szelcepuszta szerepel, s ez a vadászatra jogosult szervezeti egységének megnevezése és „telephelye” szempontjából alapvetően helyes is. A történeti hűség kedvéért ehhez ugyanakkor hozzá kell tennünk, hogy a vadászat Jósvafő község határában, a Szelce-völgybe csatlakozó Kuriszlán területén történt. A helyszínen (egykori szénégető helyen) ma is áll egy magasles, s jó 50 méterrel feljebb, a szőlőhegy felé vezető nyiladékon (egy másik szénégető helyen, jelenleg egy vadmalacok táplálkozását segítő kisebb építménnyel) ott találjuk a szórót is.

Köszönet illeti Leskó Pista bácsit és Jóna Albert bácsit, akik a történet feldolgozásában emlékeik felidézésével és régi újságcikkeik előkeresésével egyaránt sokat segítettek. A trófeamásolat fotója kapcsán Soltész Kristóf és Németh Márk erdőmérnököknek, a Jósva-Tornai Erdészeti Igazgatóság (Szin) munkatársainak tartozunk köszönettel!

Szomorad Ferenc

Irodalom:

- BÁTHORI G. (2001): Medvék, legendák, Derenk. A szini vadászterület története. In: SZENDREI M. (szerk.): Milleniumi vadászati almanach. Borsod-Abaúj-Zemplén megye. – Országos Magyar Vadászkamara Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Területi Szervezete, Miskolc, p. 175–186.
- MOTORCZA GY. (1996): Rekord kan Borsodban. – Nimród **84(2)**: 43.
- N. N. (1995a): Rekord vadkan. – Magyar Vadászlap **4(12)**: 1.
- N. N. (1995): Rekord vadkan, amely a borsodi erdőkben barangolt. – Hírlevél, Észak-magyarországi Vadászszövetség, 2 pp.
- SZABLYÁR P. (2010): Szelcepusztai mozaik. – Jósvafői Helytörténeti Füzetek **33**: 23–33.

Országos Trófeabíró Bizottság / Trófea ranglisták
<http://vadasz.info.hu/otbb/>

Országos Vadgazdálkodási Adattár / Trófeabírálati listák
<http://www.ova.info.hu/>

Népdalok az egykori Jósvafői Népdalkör repertoárjából I.

Évekkel ezelőtt egy jókora kötegni gépelt, még hagyományos írógéppel rögzített dalszöveget kaptunk Malomsoki Pálné Jolika nénitől. Kiderült, hogy a lapok az 1981-ben megalakított Jósvafői Népdalkör által énekelt dalokat tartalmazzák. A megsárgult, hozzávetőlegesen két évtizede már biztosan nem használt papírokat látva kézenfekvőnek tűnt, hogy a dalszövegeket dokumentációs céllal – különösen a helyi szövegváltozatok miatt – közreadjuk. A szövegeket épp ezért újra begépeltük, átválogattuk, rendszereztük, illetve jegyzetekkel láttuk el. Néhány nemzetközinek tekinthető tételt (pl. „Készen áll már a híd, táncot járnak Avignonban”) kihagyunk, de így is 70 dalt sikerült megszerezni. A dalszövegeket a helytörténeti füzetekben két részben adjuk közre – ennek első felét tanulmányozhatja most az olvasó.

A népdalkör jórészt szélesebb körben ismert népdalokat, katonadalokat, esetenként nótákat énekelt. Ezek többségét a népdal- és népzene kutatók a 20. sz. első felében (az I. világháború előtt, vagy a két világháború között) gyűjtötték először, részben a mai országrészeken, részben a Felvidéken, részben Erdélyben. A népdalkör a daloknak vagy az „eredeti”, máshol is énekelt változatát, vagy azok jósvafői átiratát énekelte. A „jósvafői” címkével illethető dalok egy tucatnál is kevesebben vannak: Bádogozzák a jósvafői nagy tornyot; Jósvafői nagytemető dróttal van kerítve; Jósvafői templomkertben tearóza virágozik; Jósvafői sudár torony, de magos; Jósvafői zöld erdőben nem zörög a falevél; Már Jósvafő körül van ibolyával; Utca, utca, utca, jósvafői utca. A címükben „jósvafői” dalokon kívül persze még több dalban is megjelennek a „jósvafői lányok”, s arra is van példa, hogy egyes daloknál kombinálódnak a versszakok (pl. a „Jósvafői nagytemető dróttal van kerítve” és az „Utca, utca, utca, utca, jósvafői utca” című dalok esetében).

A népdalkör a dalokat dalcsokokba szedve (esetenként 4–6 dalt összefogva) énekelte. A dalcsokok tartalmát az egyes fellépések alkalmával szabadon változtatták, így a gépiratokban egy-egy dal több helyen, többféle környezetben is felbukkan. Általában együtt énekeltek, de némely daloknál (pl. Jaj de szépen harangoznak hajnalban; Virágos kenderem kiázott a tóban) a férfiak és a nők külön-külön is énekeltek egyes versszakokat. Néhány dalt a népdalkör több szövegváltozattal is énekel.

A cikksorozat első részében itt most 35 dal szövegét és rövid történeti ismertetését tesszük közzé. Az összeállításban a dalok a kezdősor ábécé szerinti sorrendjében szerepelnek, a refréneket félkövér (bold) szedéssel jelöltük. Néhány dal annyira közismert, hogy azoknál csak a címüket (első sorukat) és rövid történeti ismertetésüket közöljük, a teljes dalszöveg közreadásától esetükben eltekintünk (ezeknél a daloknál az áttekintő listában a cím után * jel szerepel).

*A Jósvafői Népdalkör fellépése az 1999. évi Falunapokon, a régi-új kendertörő-épület Tájházi Találka keretében tartott bemutatóján I.
(Fotó: Szablyár Péter)*

*A Jósvafői Népdalkör fellépése az 1999. évi Falunapokon, a régi-új kendertörő-épület Tájházi Találka keretében tartott bemutatóján II.
(Fotó: Szablyár Péter)*

1. Ablakomba, ablakomba
2. A bolhási kertek alatt, Kata
3. A csitári hegyek alatt régen leesett a hó *
4. A fiastyúk, a fiastyúk magasan áll az égen
5. Aki szép lányt akar venni
6. Akkor szép az erdő, mikor zöld
7. Amott legel, amott legel
8. A nagy bécsi kaszárnyára rászállott egy gólya
9. A pilisi tiszta búza
10. Arra alá vörösödik az ég alja
11. A szegedi halastó, halastó
12. Azhol én elmegyek
13. Az ürögi faluvégén szól a muzsika
14. Által mennék én a Tiszán ladikon, de ladikon *
15. Árokparti kökény
16. Árvacsalán csípte meg a kezemet
17. Barna kislány udvara, udvara, udvara
18. Bádогоzzák a Jósmafői nagy tornyot
19. Elmennék nálatok, ha sötét nem vóna
20. Erdő, erdő, de magas a teteje
21. Erdő, erdő, erdő, marosszéki kerek erdő *
22. Erre gyere rózsám, nincsen sár
23. Este, este, de szerelmes kedd este
24. Este, este, sej, este akar lenni
25. Faluvégén van egy kis ház, melynek nincsen lakója
26. Fekete a kökény, fehér a virága *
27. Fekete lisztből sütik a jó kenyeret
28. Fonóházunk fehérre van meszelve
29. Fúj, süvít a Mátra szele
30. Gerencséri utca
31. Gyenge az ág, lehajlik a földre
32. Ha felülök keselylábú lovamra
33. Ha kimegyek a nényei nagy hegyre
34. Házunk előtt kedves édesanyám *
35. Hej suba, suba, göndör szórú suba

1. Ablakomba, ablakomba

(Magyar népdal, Bartók Béla gyűjtötte 1906-ban a Pest vármegyei Turán.)

*Ablakomba, ablakomba besütött a holdvilág.
Aki kettőt, hármat szeret, sosincs arra jó világ.
Lám, én csak egyet szeretek, mégis de sokat szenvedek.
Az az álnok béreslegény csalta meg a szívemet.*

2. A bolhási kertek alatt, Kata

(Magyar népdal, a Dunántúl déli részén őrződött meg, gyűjtője nem ismert.)

*A bolhási kertek alatt, Kata,
De sok gyalogutak vannak, Kata.
Minden legény egyet csinál,
Aki a rózsájához jár, Kata.*

*Árok partján rakjál tüzet, Kata,
Forralj nála édes tejet, Kata.
Szedjél bele zsömlebelet,
Azzal kínálj meg engemet, Kata.*

3. A csitári hegyek alatt régen leesett a hó

(Közismert magyar népdal, Kodály Zoltán gyűjtötte 1914-ben Alsócsitáron, Nyitra vármegyében. Szövegét külön nem közöljük.)

4. A fiastyúk, a fiastyúk magasan áll az égen

(Magyar népdal, gyűjtési helyéről és idejéről nem sikerült adatot találni. A Csallóközben is éneklük.)

*A fiastyúk, a fiastyúk magasan áll az égen,
Jaj de hideg, jaj de hideg van ezen a vidéken.
Szól a kakas, hajnal hasad, csípős hideg szél támad,
Sej, de azért, mégis azért nem hagyom a babámat.*

*Nincs oly szép lány, nincs oly szép lány kerek e nagy világon
Mint amelyen, mint amelyen te vagy édes galambom.
Piros orcád, rózsás orcád tőlem hát ne takard el,
Tekints reám, tekints reám gyönyörű két szemeddel.*

5. Aki szép lányt akar venni

(Magyar népdal, Kodály Zoltán gyűjtötte 1910-ben Lukanényén, Hont vármegyében.)

*Aki szép lányt akar venni,
Harmaton kell azt keresni.
Barna legény harmaton jár,
El is veszi a legszebb lányt.*

*Édesanyám, gyűjjön csak ki,
Az ajtóját nyissa csak ki.
Itt hozzák a legszebb menyit,
Boldog Apol kökény szemit.*

6. Akkor szép az erdő, mikor zöld

(Magyar népdal, Kodály Zoltán gyűjtötte 1909-ben a Nyitra vármegyei Menyhében. A népdalkör két szövegváltozattal is énekelte.)

1. változat

*Akkor szép az erdő, mikor zöld,
Mikor a vadgalamb benne költ.
Olyan a vadgalamb, mint a büszke lány,
Sírva jár a legények után.*

*Lyukas a kalapom teteje,
Kilátszik a hajam belőle.
De én azt szégyellem legény létemre,
Lyukas a kalapom teteje.*

*Lyukas az istálló m teteje,
Kilopták a lovam belőle.
Kilopták a lovam, a sár ga csikót,
Nem az a szerető m, aki volt.*

2. változat

*Akkor szép az erdő, mikor zöld,
Mikor a vadgalamb benne költ.
A vadgalamb olyan, mint a lány,
Fáj a szíve a legény után.*

*Nem vagyok én oka semminek,
Édesanyám oka mindennek.
Mért nem adott engem olyannak,
Akit választottam magamnak.*

*Megvert az Úristen, de nem fáj,
Fügef a levele lehullt már.
Fügef a levele, gyógyíts meg,
Régi volt szerető m, csókolj meg!*

7. Amott legel, amott legel

(Magyar népdal, Balla Péter gyűjtötte 1937-ben Tiszacsegén, Hajdú vármegyében.)

*Amott legel, amott legel,
Amott legel hat pej csikó magába ' .
Mind a hatnak, mind a hatnak,
Mind a hatnak rézbékóban a lába.*

*Gyere babám, térítsd vissza a csikót,
Reszeljük le, reszeljük le,
Reszeljük le a lábáról a békót.*

*Lereszeltük, leereszeltük,
Lereszeltük a lábáról a békót,
Most már babám, most már babám,
Most már babám merre hajtsuk a csikót.
Arra hajtsuk, amerre a nap lejár,
Arra tudom, arra tudom,
Arra tudom a gazdája sosem jár.*

8. A nagy bécsi kaszárnyára rászállott egy gólya

(Katonadal, első változatát Bartók Béla gyűjtötte 1906-ban a Békés vármegyei Békésgyulán.)

*A nagy bécsi kaszárnyára rászállott egy gólya,
Vizet hozott a szájába regruták számára.
Mosdjatok regruták, mert porosak vagytok,
Azt csak a jó Isten tudja, mikor szabadultok.*

*Fiumei kikötőbe megállt egy gőzhajó,
Közepébe', négy sarkába' nemzetiszín zászló.
Fújja a szél, fújja, hazafelé hajtja,
Szegény rongyos magyar bakák jönnek szabadságra.*

9. A pilisi tiszta búza

(Magyar népdal, gyűjtési helyéről és idejéről nem sikerült adatot találni.)

*A pilisi tiszta búza,
kihajlott az országútra.
Még a fejét ki sem hányta,
páros galamb mind elvágta.*

*Ha én aztat befoghatnám,
Tiszta búzával tartanám.
Tiszta búzával tartanám,
Gyöngyharmattal itatgatnám.*

*Erdő, erdő, de kerek vagy,
Kisangyalom, de messze vagy.
Ha az erdőt levághatnám,
Kisangyalom megláthatnám.*

10. Arra alá vörösödik az ég alja

(Sárközi csárdás, gyűjtésének körülményei pontosan nem ismertek.)

*Arra alá vörösödik az ég alja,
A babámnak nem tudom mi a baja.
Akár merre fordítgatom az ölembé',
Nem szól semmit, bánatos a gyöngé szíve.*

*Arra alá vörösödik az ég alja,
A babámnak szalma a feje alja.
Nem is lehet mindenkinek vetett ágya,
Én se fekszem a régi libatollas ágyba.*

11. A szegedi halastó, halastó

(Magyar népdal, Kiss Lajos gyűjtötte 1942-ben a Szeged melletti Horgoson, Csongrád vármegyében.)

*A szegedi halastó, halastó,
Beleestem kocsisutul, lovastul.
Várom, ugyan ki fog ki, ki fog ki,
Lesz-e olyan jószívű valaki.*

*A szegedi híd alatt, híd alatt,
Lányok sütik a halat, a halat.
Fehér tányérra rakják,
A legénynek úgy adják, úgy adják.*

*A gombosi híd alatt, híd alatt,
Árulom kocsimat, lovamat.
Eladom a kocsimat, lovamat,
Azután újra leiszom magamat.*

*Piros rózsza tavasszal virágzik,
Az én rózsám télen házassodik.
Elmennék a vig lakodalmaára,
Kimulatnám magam utoljára.*

12. Azhol én elmegyek

(Székely népdal, Kodály Zoltán gyűjtötte 1912-ben a Csík vármegyei Kászón-impéren.)

*Azhol én elmegyek,
Még a fák is sírnak,
Gyenge ágaikról
Levelek lehullnak.*

*Hulljatok levelek,
Rejtsetek el engem,
Mert az én édesem
Sírva keres engem.*

*Ne keress édesem,
Mert el vagyok rejtve,
Bánatfa levélbe
El vagyok temetve.*

13. Az ürögi faluvégen szól a muzsika

(Magyar népdal, Bartók Béla gyűjtötte 1907-ben a Tolna vármegyei Felsőíregen.)

*Az ürögi faluvégen szól a muzsika.
Gyere, kedves kisangyalom, menjünk el oda.
Ott mulatok kedvemre, babám sír keservesen,
ropogós csókja rajtam szárad, nem felejtem el.*

14. Által mennék én a Tiszán ladikon, de ladikon

(Közismert magyar népdal, először Kodály Zoltán gyűjtötte 1905-ben Szegeden, Csongrád vármegyében. Szövegét külön nem közöljük.)

15. Árokiparti kökény

(Magyar népdal, Péczely Attila gyűjtötte 1923-ban a Zala vármegyei Galambokon.)

*Árokiparti kökény,
Kökényszemű kislány.
Eszem a szemedet,
Miért vagy olyan halvány.*

*Nem vagyok halvány,
Ilyen minden kislány,
Kinek a gyűrűjét,
Más viseli ujján.*

16. Árvacsalán csípte meg a kezemet

(Magyar népdal, először Lajtha László gyűjtötte 1935-ben a Nógrád vármegyei Érsekvadkerten.)

*Árvacsalán csípte meg a kezemet,
Barna kislány csalta meg a szívemet.
Barna kislány, ne csald meg az árva szívemet,
Én akartam megcsalni a tiedet.*

*Tiszta búzát öntöttem a garatba,
Most vagyok a szeretőmmel haragba.
Addig legyek én a szeretőmmel haragba,
Míg a búza le nem jár a garatba.*

17. Barna kislány udvara, udvara, udvara

(Magyar népdal. Pontos eredete nem ismert, de egy szövegváltozatát 1974-ben Medveshidegkúton, az egykori Nógrád vármegye területén gyűjtötték.)

*Barna kislány udvara, udvara, udvara,
Márványkőből van rakva, kirakva, kirakva.
Azért van az kirakva, kirakva, kirakva,
Barna legény jár ide, jár oda be rajta.*

*Ez a kislány azt hiszi, azt hiszi, azt hiszi,
Szeretője elveszi, elveszi, elveszi.
Ne higgy kislány előre, előre, előre,
Nem lesz abból semmi se, semmi se jövőre.*

18. Bádогоzzák a jósvafői nagy tornyot

(Magyar népdal, településnévtől függően többféle változatban is éneklék. Pontos eredete nem nyomonkövethető, de átiratban az erdélyi Mezőségéről, az egykori Szolnok-Doboka vármegye területére eső Buza községből „Bádогоzzák a buzai nagy tornyot”/, valamint a Szigetközéből, az egykori Moson vármegyei Dunakilitiről „Bádогоzzák a kiliti templomot”/ is ismert.)

*Bádогоzzák a jósvafői nagy tornyot,
Kilenc kislány hordja rá a bádogot.
Kilenc kislány kilenc barna legénnyel,
Mindegyik a maga szertőjével.*

*Viszi a víz a jósvafői nagy hidat,
Mind elvitte rajta a szép lányokat.
Minden legény fogja ki a magáét,
Ne szeresse egyik a másikáét.*

19. Elmennék nálatok, ha sötét nem vóna

(Magyar népdal, gyűjtési helyéről és idejéről nem sikerült adatot találni.)

*Elmennék nálatok, ha sötét nem vóna,
Meg is csókolnálak, ha hódvilág vóna.*

*Holdvilág a naptól, messze jár egymástól,
Én is messze járok a kedves babámtól.*

*Este van, este van, de nem minden lyánynak,
Csak annak az egynek, kihez sokan járnak.*

*Énhozzám nem járnak, nincs is nekem este,
Még a csillagos ég is sötétre van festve.*

20. Erdő, erdő, de magas a teteje

(Magyar népdal, Seemayer Vilmos gyűjtötte 1935-ben a Somogy megyei Berzencén.)

*Erdő, erdő, de magas a teteje,
Jaj de régen lehullott a levele,
Jaj de régen lehullott a levele,
Árva madár párját keresi benne.*

*Ki látta már beborulva az eget?
Most tudtam meg, hogy a babám nem szeret.
Ha nem szeret, vigyék el katonának,
párja lennék én az árva madárnak.*

*Búza közé szállt a dalos pacsirta,
Mert odafönt a szemeit kisírta,
Búzavirág, búzavirág árnyába,
Rágondol a régi első párjára.*

21. Erdő, erdő, erdő, marosszéki kerek erdő

(Közismert magyar népdal, Bartók Béla gyűjtötte 1914-ben a Maros-Torda vármegyei Jobbágytelkén. Kodály Zoltán 1913-ban Gicén (Gömör vármegye) gyűjtött egy nagyon hasonló népdalt, *Búza, búza, búza* kezdősorral. Szövegét külön nem közöljük.)

22. Erre gyere rózsám, nincsen sár

(Magyar népdal, Seemayer Vilmos gyűjtötte 1935-ben a Somogy vármegyei Nemespátrón.)

*Erre gyere rózsám, nincsen sár,
Nincsen az ajtómon semmi zár.
Kinyílik az ajtó magától,
A szeretőm gyenge karjától.*

*Addig a házamból ki nem mégy,
Míg három szál gyertya el nem ég.
Már a negyedik is félig ég,
A szerelem még most sem elég.*

*Három krajcárom volt, elástam,
Kiszáradt a torkom, kiástam.
Egy se legény, aki nem iszik,
Míg a koporsóba nem teszik.*

*Jaj de sokat áztam, fáradtam,
Mikor házasodni akartam.
Nem találtam kedvemre valót,
Az lesz a szeretőm, aki volt.*

23. Este, este, de szerelmes kedd este

(Népdal, szerelmi dal, több szövegváltozata is ismert. Az 1970-es években a Tisza mentén több helyütt is – Nyírség, Vajdaság – gyűjtötték.)

*Este, este, de szerelmes kedd este,
De szerelmes lánnyal voltam az este.
Ránk hajlott a rozmaring szagos levele,
Babám karján aludtam el az este.*

*Kis kertünkbe rozmaringot ültettem,
Minden este könnyeimmel öntöztem.
Közepébe' a szeretőm búsan sírdogál,
Azt gondolja, nem szeretem igazán.*

*Kiskertünkben kinyíllott a tulipán,
Leszakítom egy vasárnap délután,
Lehullott a tulipán gyenge levele,
Elhagyott a szeretőm is örökre.*

24. Este, este, sej, este akar lenni

(Magyar népdal, Veress Sándor gyűjtötte 1935-ben a Sopron vármegyei Szanyban. Több szövegváltozata is ismert, *Réten, réten* címmel és kezdősorral a Duna-Tisza közén és Erdélyben is énekelték.)

*Este, este, sej, este akar lenni,
Ez a kislány haza akar menni.
Hazamenne, de nincs kísérője,
Elkísérem, leszek én a szeretője.*

*Állok, állok, állok a kapud előtt,
Nem merek bemenni anyád előtt.
Minden este a kapud előtt állok,
Régi babám, csak terólad álmodozom.*

25. Faluvégén van egy kis ház, melynek nincsen lakója

(Magyar népdal, némileg eltérő – a második sorban például: „Ablakába’ kinyílott a vadrózsa” – szöveggel Kiss Lajos gyűjtötte 1955-ben, az egykori Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegyei Pécelen.)

*Faluvégén van egy kis ház, melynek nincsen lakója,
Ablakába’ van egy virág, melynek nincs ápolója.
Jaj, de sokat áptaltalak bazsarózsa, mégis el vagy hervadva,
Csak az fáj, hogy bús szívemnek nincsen vigasztalója.*

*Csipkés szélű zsebkendőmet esküvőre varrattam,
Míg szeretőt nem tartottam, sokkal boldogabb voltam.
De mióta hallgatok egy csinos barna legénynek a szavára,
Olyan vagyok, mint egy madár kalitkába bezárva.*

26. Fekete a kökény, fehér a virága

(Közismert magyar népdal, az 1950–1970-es években az ország különböző pontjain sokfelé gyűjtötték. A legkorábbi ismert felvétel – a gyűjtő neve nélkül – a Zemplén vármegyei Mádról származik, 1914-ből. Szövegét külön nem közöljük.)

27. Fekete lisztből sütik a jó kenyeret

(Magyar népdal, Kerényi György gyűjtötte 1936-ban a Tolna vármegyei Sárpilisen.)

*Fekete lisztből sütik a jó kenyeret,
Még azt mondják, a szeretőm nem szeret.
Ha nem szeret, maradjon meg magának,
A rossznyavalya rimánkodik egy lánynak.*

*Már én ezután nem írok több levelet,
Szilaj csikó rúgta meg a kezemet.
Szilaj csikó, fájdalmas a rúgása,
Sír a szertőm, hallik a zokogása.*

28. Fonóházunk fehérre van meszelve

(Borsod-Abaúj-Zemplén megyében széles körben ismert dal, de az erdélyi Sóvidék falvaiban is énekeltek. Kiss József 1965-ben Tard községből, matyó népdalként közölte, Ortutay Gyula 1970-ben megjelent „Magyar népdalok” című műve pedig Bódvarákról gyűjtött dalként említi.)

*Fonóházunk fehérre van meszelve,
Odajár a legényeknek eleje.
Az én kedves galambom is mindig idejár,
Be-benéz a fonóházunk ablakán.*

*Nyílik, nyílik a fonóház ajtaja,
Barna legény vigan gyere be rajta.
Szépen pengjen a sarkantyúd, sej-haj taréja,
Ébren van az egész utca, hadd hallja.*

*Árpakása rizskásával keverve,
Tizenkilenc éves legény gyere be.
Tizenkilenc éves legény, gyenge viola,
Én vagyok a szíve vigasztalója.*

29. Fúj, süvít a Mátra szele

(Magyar népdal, az eredeti változatát – „Fúj, süvölt a Mátra szele” kezdősorral – Kodály Zoltán gyűjtötte 1905-ben a Nyitra vármegyei Vágfarkasdon. A dal szövege Czuczor Gergely 1845-ben írt „Alföldi legény” című verse második része. A nép innen vehette át a szöveget.)

*Fúj, süvít a Mátra szele,
Öngöm, gatyám lobog bele.
Kalapom is elkapta már,
Tiszába vitte a tatár.*

*Istenadta falu nyája,
Ez is csak utamat állja.
Talán itt van hét vármegye,
Juha, borja, tehene.*

*Habos sárga csikóm nyaka,
Ujjnyi vastag a por rajta.
Meg ne utálj kedves rózsám,
Hogy oly sötét, poros orcám.*

*Kalapom a Tiszán úszkál,
Subám zálog a bírónál.
De a szívem itten dobog,
Forró lángja feléd lobog.*

30. Gerencséri utca

(Magyar népdal, Kodály Zoltán gyűjtötte 1906-ban a Nyitra vármegyei Gerencséren.)

*Gerencséri utca,
Végig piros rózsa.
Szállj le, kocsis, az ülésről,
Szakajts egyet róla.*

*Le is szakajtottam,
El is hervasztottam,
Gerencséri leányokból
Egyet választottam.*

31. Gyenge az ág, lehajlik a földre

(A Jósvafőn énekelt szövegváltozatot máshol nem találtuk, de „Gyenge a nád, lehajlik a földre” kezdősorral a Mezőföldről és Hódmezőváráshely környékéről is ismert népdal.)

*Gyenge az ág, lehajlik a földre,
Gyenge szavam nem hallik messzire.
Gyenge szavam, gyenge kiáltásom,
A rózsántól most van elválásom.*

*Azért, hogy én szegény legény vagyok,
Barna kislány szeretője vagyok.
Szeret az a barna kislány engem,
Meghalni is kész volna érettem.*

32. Ha felülök keselylábú lovamra

(Ismert katonadal, de pontos eredete nem nyomozható. Sárosi Bálint 1958-ban gyűjtötte az egykori Csík vármegyei Csíkrákoson.)

*Ha felülök keselylábú lovamra,
Elnyargalok a kovács kapujába.
Nyisd ki kovács azt a füstös műhelyajtódat,
Vasald meg a keselylábú lovamot.*

*Kis pej lovam elnyerítette magát,
Mert a lábát éles golyó járta át.
Szállj le huszár, vedd le rólam nehéz nyergedet,
Gyenge lábam nem bír tovább tégedet.*

33. Ha kimegyek a nényei nagy hegyre

(Magyar népdal, Kodály Zoltán gyűjtötte 1910-ben Lukanényén, Hont vármegyében. Hasonló dallammal ismert a „Ha felmegyek a budai nagy hegyre” című népdal és a „Kimegyek a doberdói harctérre” című katonadal is.)

*Ha kimegyek a nényei nagy hegyre,
Aranygyűrűm legurítom a gyepre.
Majd meglátom, ki veszi fel legelől, legelől,
Ki lesz az én igaz szívű szeretőm.*

*Ez a kislány olyan kislány, sárirom,
Maga jár a legény után, tulilom.
Megérett a góhér szőlő, angyalom, angyalom,
Kell-e néked más szerető, csillagom.*

34. Házunk előtt kedves édesanyám

(Közismert magyar népdal, Péczely Attila gyűjtötte 1932-ben Hódmezővásárhelyen, Csongrád vármegyében. Szövegét külön nem közöljük.)

35. Hej suba, suba, göndör szőrű suba

(Magyar nóta, szövegírója és zeneszerzője sem ismert.)

*Hej suba, suba, göndör szőrű suba,
Nem adnálak hat ökörért oda.
Mert az ökör csak szántani való,
Hej, de a suba szép lány betakaró.*

*Sej ne ugorj ott, ahol árok nincsen,
Ne köszönj ott, ahol szép lány nincsen.
Már ezután kerülöm az árkot,
Sej ott köszönök, ahol szép lányt látok.*

*Hej tanya, tanya, tanya a szállásom,
A babámat jaj de ritkán látom.
Pedig annak nyalka a járása,
Hej lassan megyen, hogy mindenki lássa.*

Köszönet Kontra Piroskának és Dapsy Évának, akik részben a dalszövegek, részben a dalok történeti háttéréről írt rövid ismertető-áttekintő szövegek ellenőrzésével segítették a közzétételt!

Szomorad Ferenc

Miért éppen Jósvafő?

A címadó rovat a 2016-ban megújult Jósvafői Helytörténeti Füzetekben indult. Az idei számban a Szabó házaspár válaszolta meg kérdésünket. Előbb Géza foglalta össze gondolatait, majd Andrea adta közre egykori naplórészleteit.

Géza gondolatai

Elgondolkoztam, hogy is kezdődött? Mi volt az a mozzanat, amikor az események a maguk tempójában, de megállíthatatlanul elindultak? Egyetlen szó ugrott be: Stoczek. Pontosítva Stoczek utca. Tisztában vagyok, hogy az átlagos olvasónak ez nem sokat mond. Ha nincs Stoczek, akkor nem írom ezeket a sorokat, mert a folyamatok más irányba indulnak.

Amikor elkezdtem az egyetemet, akkor már vagy három éve barlangásztam. A katonaság miatt megszűnt a kapcsolatom a régi csoportommal, így újat kerestem. Valaki ajánlotta a Stoczeket. Elmentem. Tényleg barlangászok voltak, de egy ember kivételével senki sem törődött velem. Őt szerintem sokan ismerték és emlékeznek rá ma is. A kis kezdő egyetemistához odajött Dr. Papp Ferenc professzor úr. Érdeklődött, beszélgetett. Így kibírtam egy-két hónapot. Lassan megismertem a többieket is. Hallottam egy csodáról: Kutatóállomás Jósvafőn (talán a csupa nagybetű jobb lenne).

*Nagyajtósi András és Szabó Géza a Vass Imre-barlangban, 1968-ban
(Szabó Géza archívumából)*

Egy szép tavasszal elindultam Jósvafőre. Abban az évben robbantották ki a szurdokot, és dr. Sárvári István arra vezetett. Már a vonaton is, azután a buszon, végül a gyaloglás alatt is sokat mesélt. Így érkeztem meg Jósvafőre, pontosabban a Kutatóállomásra. Bevallom, abban az időben a jövővel, a letelepedéssel nem sokat foglalkoztam. Csak a Kutatóállomás és a barlangok léteztek. Lejártunk a faluba, ha dolgunk volt, jól éreztük magunkat. De a célt a barlangok jelentették.

Egy téli hajnalon az első busszal kellett hazaindulnom. A középső úton mentem, a hegyoldalon kiértem a tisztásra, és megláttam a falut. A havas környéket, a házakat, az utakat néhány lámpa világította meg. Földbe gyökerezett lábbal néztem a tájat. 56-ban a nyugat ajándékokkal halmozta el az iskolásokat, akkor kaptunk egy svájci csokoládét, csomagolásán alpesi faluval. Ezt a képet láttam ott és akkor. De ez már csak a szépség rögzítésében segített. A jósvafői elkötelezettség már megvolt, csak ki kellett várni az idő folyását.

Feleséggel, Andreával is Jósvafőn ismerkedtünk meg. 1973-ban összeházasodtunk. Jósvafőhöz fűződő ragaszkodásunk immár megduplázódott. Cseperedő gyermekeinknek pedig az itteni örök élményű kalandok jelentettek vonzerőt.

*Szabó Géza fiaival, Leóval és Kálmánnal a Kutatóállomás teraszán, 1987-ben
(Szabó Géza archívumából)*

A faluba megérkezvén először Bözsi néniék házában álltunk meg, Dely János egy pohár borral üdvözölt. A konyhájukban elbeszelték a távollétünkben történeteket. Egy alkalommal Bözsi néni eladó házról tett említést. Néhány nap múlva megnéztük: kapu, kerítés nem volt, egykori lépcső törött maradványai, elburjánzott gyomnövények, tehén- és lóistálló gerendaváza, beomlott fészker fogadott. Az egyik ablak tokostul hiányzott, bekukucsáltunk, az egyetlen szoba őrizte az elhagyatott ház hajdani hangulatát. A látottak ellenére a József Attila utcai porta felkeltette érdeklődésünket. 1992-ben Bözsi néni, Borzsák Péter és Berecz Béla segítségével lebonyolítottuk az adásvételt. Lelkes örömmel láttunk neki a feladatnak, hogy a magunk elképzelésére formáljuk birodalmunkat. Új időszámítás vette kezdetét, aszerint számoltuk a napokat, heteket, hogy legutóbb mikor jöttünk haza Jósvafőről, és mikor mehetünk ismét. Itt más távlatokat, reményeket, kötelezettségektől mentes, gondtalan pihenést nyújtottak a napok: nyár esti beszélgetések a kőrisfánk alatt, vagy Kovács Katiék asztalánál, közös kirándulások Borzsákékkel, Izápyékkel, szép emlékü szürettek Bözsi néniék szőlőjében. Az együtt töltött szilvesztereket hosszabb délelőtti sétákkal kezdtük Székely Kingával, Szablyár Péterrel, aki a pezsgős koccintásról gondoskodott, este pedig együtt vártuk az újévet. Gyerekeink és barátaink hasonló korú gyerekei egymásnak pajkos játszótársai lettek, ami az ifjú évek múltával tartós barátsággá mélyült.

*Szabó Andrea a megvásárolt József Attila utcai házban, 1992-ben
(Szabó Géza archívumából)*

Kiderült aztán, hogy kedves kis házunk nemcsak nekünk jelent értéket, valóban az is. 1995-ben a Műemlékvédelmi Hivatal határozata alapján kitehettük a MŰEMLEK táblát. Abban az évben a mi házunk volt a falunapos pólókon és a Jósvafői Hírmondó címlapján. A karbantartásban jelentős előrelépést az örökösen leomló kőfal véglegessé építése jelentette. 2003-ban a 75 m hosszú, várfal szélességű támfalat Váczi Béla szakavatott munkacsapata időt állóan újraépítette. A régi kőfal maradványaiból munka közben előkerült egy értékes pénzérme, ami a 16. század közepéből, II. Zsigmond Ágost lengyel király idejéből származik.

*Szabó Kálmán és Hlavács László az örökösen leomló kőfalat javítja, 1994-ben
(Szabó Géza archívumából)*

Hosszas töprengést követően 2014-ben eldöntöttük, hogy lemondunk a Nagy-Tohonya-forrás nyújtotta romantikus fürdésekről, és bevezettük a vizet, csatornát, fürdőszobát létesítettünk. Nyugdíjas éveink számára tehát minden kényelem adott, vajon meddig tudjuk még élvezni?

Andrea naplórészletei

Naplót vezetek, hűen rögzítve a különben semmivé váló eseményeket. Lejegyzem családunk eseményeit, a gyerekeimmel történeteket, gondolataimat, mülendő érzéseimet, melyek évtizedek távlatából visszatekintve nem mindig maradnak változatlanok. Így fellapoztam a 20 évvel ezelőtti kötetet és az akkori történetekből szó szerint közreadok két részletet, melyekből kiderül: Miért éppen Jósmafő?

Jósmafői farsang

2002. február 9.

Idén először megyünk haza Jósmafőre. Vége a vizsgaidőszaknak, Kálmán szerencsésen túljutott az elmúlt félév buktatóin, Etelkának 4 nap síszünet következik. Csütörtök munkanap, dolgunk végeztével este 10-kor indulunk. Álmosak vagyunk, de az új autónk nem igazán alvásbarát, sokat fészkelődünk, hogy a kényelmes bóbiskolás legjobb módját megtaláljuk. Ráadásul a KRESZ Etelka számára gyerekülést, biztonsági övet ír elő. Éjjel 2-kor érkezünk, begyűjtás előtt a szobában +2 °C, a szabadban -4 °C, a holnapi várható nappali maximum +4 °C. Újhold van, tiszta csillagfényes éjszakák, bíbor hajnalok. Alvás helyett fűtünk. A felkelő nap csillogó ezüsttel hinti be a zúzmarás tájat. Néhány óra múlva a napsugarak éles fénye megtalálja az avar alatti mohos köveket, a mohában megbújó kifehéredett kis csigaházakat. A kövek közül halványiszürke növénykék hártyszerű váza, kis levélkék áttetsző maradványainak finom erezte árnyékot vet a mohára.

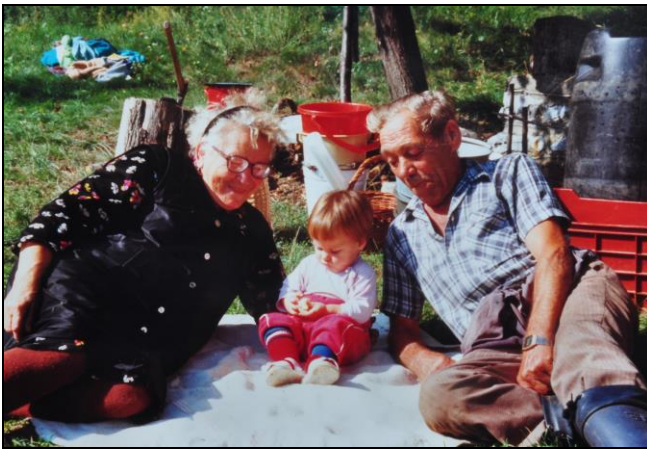

*A gyerekek is „belakták” a jósmafői házat: Emőke ébredés után, 1993-ban
(Szabó Géza archívumából)*

Amíg reggelizünk, felhők gyülekeznek, szürkességük elnyomja a ragyogó kéket, esőre hajlóak a nappalok. Kálmán és Etelka „tüsi süni”-set játszanak, Kálmán olyan gyors süni, hogy minden esőcsepp elől el tud szaladni. Viszi Etelkát is, ha felül a hátára. Aztán kirándulunk a Kecső-völgyben, föl a Baradla-tetőre. Jeges hófoltokból csurog a megolvadt hólé, sártengerré válnak a völgyek. Több kilós sárcomót cipelve cuppog a csizmánk a szekérúton gyülemlő pocsolyákban. Délután hazakerünk, sáros csizmánkat a lépcsőn hagyva papucsban megyünk be a szobába.

Szombat a jósvafői farsang nevezetes napja. Maskarás felvonuláshoz csatlakoznánk, de nem találok a fél csizmám, szemtelen kutyák hurcolhatták el a lépcsőről, bosszankodva keresem szerte a hegyoldalon. Kénytelen-kelletlen lemondok róla, felmegyek a padlásra a régi csizmámért, és álarcot öltve elindulunk farsangolni. A Tengerszemnél nem várt nagy létszámú sokaság temeti a telet. Magasra szökő, lobogó tüzet állunk körbe, hasábfák tetején elég a telet jelképező, kövér szalmabábu is. Fehér kendővel letakart nagy kosárból finom pogácsát eszünk (szívből köszönöm a készítőjének), teát, forralt bort iszogatva melegedünk a paráznál. Gyerekek farsangja következik a Kultúrházban. Jelmezbemutató, körjátékok, táncok, néptáncnár vezetésével. Etelkának és korosztályának való, az iskolai néptáncnak köszönhetően leánykám igazán ügyes kis táncos.

Hamarjában elköltött vacsoránk után esti mulatságra készülődünk: a Jósvafői Színjátszó Kör énekes, zenés darabot ad elő Seress Rezső műveiből. Hosszú tapsvihar után fellép a Jósva-kvintett, megéneklék Szablyár Péter farsangra írott szellemes dalszövegeit. Végül előadnak egy remek paródiát a Rákóczi-barlangi bűvárbalesetből, hiszen a falu is kivette részét a mentési akcióból.

*Farkas Andrásné, Bözsi néni és Dely János Etelkával, 1995-ben
(Szabó Géza archívumából)*

Másnap Kálmánék hosszabb 20–25 km-es túrát terveznek a Ménes-völgybe. Etelka egész nap a Váczi gyerekekkel játszik. Este mi is átmegyünk Bélaékhoz, gratulálunk nekik a tegnapi zenés játékbeli szereplésükhöz, Zsuzsinak az egész esti zongorajátékához, Bélának a nagyszerű színészi, énekesi képességéhez (és a remek sompálinkájához, amivel megkínálnak). Megvan a csizmám, kiderül, hogy az ő kutyájuk vitte el. Kellemes itt üldögeálni náluk, jóízűen elbeszélgetünk. Néhány ilyen ember miatt büszke lehet magára ez a kicsi falu. Mi meg valójában olyan család vagyunk, amely a civilizációs stressz elől szívesen letér a nagyvárosi életútól és megpihen vidéken, hallgatva az itteniek komótos hanglejtését, érezve a földet, növényeket, bennünk pedig felpeszdl a vér és az új életerőhöz szükséges energia.

Falunapok a háziasszony szemével

2002. július 25–28.

Mostanában a boltban fél órát kell sorban állni, az utcákat parkoló autók lepik el, egyre kevesebb helyet hagynak a sétálgató sokaságnak. Egyre szaporodnak az alkalmi sörözők, kávézók, kolbász- és peccenyésütők. A vattacukrot, pattogatott kukoricát, kürtös kalácsot kínáló árusoknak tisztes bevételtől duzzad a zsebe. Mindenféle vásári bővli, de sok figyelemre méltó népművészeti alkotás is kapható. A megelőző évek szokása szerint több helyszínen zajlanak a programok. Az üdvözlő beszédek, muzsikások fellépése, színvonalas néptáncsoportok, különböző korcsoportoknak szánt vetélkedők, ügyességi játékok rendje hagyományosnak mondható. A néptáncosokat különösen szívesen nézem, majd vetélkedők következnek, gyerekeinknek, ismerősöknek drukkolunk. Feltűnik közben, mennyit javult a technika, a hangosítás és a világítás, de egyre nagyszabásúbb a péntek esti tűzijáték is.

*Falunapos program közönsége a Tájházban, 2002-ben
(Szabó Géza archívumából)*

A falunapok közönsége négy csoportba sorolható: legkevesebben az itt élő helybéliek vannak, többen a rokonok, az innen elszármazottak, akik szülőfalujukba látogatnak haza, majd létszám szerint következnek a barlangászok, végül a széles rónaság számos kalandora, akik a jóltartásra és a szórakozási lehetőségre mind nagyobb számban idecsődülnek.

A négy napig tartó rendezvény idején tizenegyen lakunk a házunkban. Nagy háziasszonyi próbatétel, majdnem a karácsonyhoz hasonlítható. Csúcsszinten kell teljesítenem. Korán talpon vagyok, a reggeliző asztalnál hosszan elüldögélők számára meg akarom teremteni a bőséges választékot, a több fogásos ebédeket és a tartalmas vacsorákat. Közben folyton mosogatni kell, mert étkezések között is folyik a borozgatás, valaki mindig kér kávét, vagy teát éppen inni. Emellett gondoskodom az egész ház és udvar tisztaságáról, rendezettségéről, úgy mintha a munka magától menne, mert jórészt itthon sem vagyok, napközben a rendezvényeken veszek részt, csak a törekvésem eredménye látszik. Mindehhez hozzájön még a bőséges alkoholfogyasztás, a késő esti programok és baráti összejövetelek miatti sorozatos éjszakai nem alvás. Remélem, ha itt lesz az ideje, kislányaim is ennyi lendülettel tudják majd utánam csinálni.

*Fergeteges falunapi buli a Parókia udvarán, 2002-ben
(Szabó Géza archívumából)*

Falunapok utáni hétfőn, kedden visszaáll a megszokott csendes, mozdulatlan nyugalom, házam népe is elköszön, fölkerelkedik. Mi még maradunk a következő héten, pihenésképpen az erdőben bóklászunk. Nézzük, van-e már gomba? Nem terem olyan bőségben, mint tavaly, mindössze egy kosárkányi ízletes vargányát szedünk, vacsoraasztalunk gondolatban megint meg van terítve.

Szabó Géza – Szabó Andrea

Jósvafőtől Bostonig – egy kóbor kiskutya története

Édesanyám, Schág Dánielné – Herta néni – a 90. életéve felé közeledett a Tánácsics Mihály utcai kis házában, Jósvafőn. Egy nap helybeli gyerekek csöngettek a kapun, kezükben egy kiskutyával. A kutyát az útszélen találták, egy bokor alatt. Csúnya seb éktelenkedett a nyakán. Senki nem tudta mi történhetett vele, hogyan került az út mellé, és hogy nem egy dróthurok okozta-e a sebet. Kimondott szavak nélkül is tudta mindenki, hogy milyen nehéz lehetett a kiskutya addigi élete. A gyerekek kérték édesanyámat, hogy segítsen, és ő nem tudott nemet mondani. Így került az életünkbe a körülbelül 4 hónapos Tappancs kutya, közismert becenevén Tapi, Tapika.

Anyu egy pokróccal kibélelt kartondobozba fektette Tapikát, és egész éjszaka virrasztott mellette. Kamillateával kitisztította, és antibiotikummal bekente a sebet. Egy-két napig kérdéses volt, hogy életben marad-e, de Tapi fiatal szervezete legyűrte a fertőzést, és szép lassan felerősödött. Lelkileg azonban soha nem tudta kiheverni a kölyökkorában elszenvedett sérüléseket. Furcsa természetű, de szép és erős kutyává cseperedett. A falubeliek ismerték, és elfogadták olyannak, amilyen volt. Édesanyámhoz esztét vesztve ragaszkodott, egy pillanatra sem engedte el a szeme elől. Ez azzal is járt, hogy nem lehetett egyedül kint hagyni az udvaron, mert inkább betörte volna az ajtót, csak hogy ott legyen anyu közelében. Sok mindentől rettegett, ami esetleg emlékeztette a kölyökkori kínlódásaira.

*Tapi a jósvafői szőlőhegyen Berecz Béla és Schág Éva társaságában
(Fotó: Istenes Judit)*

Az embereket nagyon szerette. Aki betette hozzájuk a lábát, az biztos emlékszik Tapika túláradó szeretetrohamaira. A turisták, autók mind nagy izgalmat okoztak nála, rohant ki az utcára, és mutatta mindenkinek, hogy kövessék az udvarba. Sokszor idegen kutyákat is beinvitált. Én Los Angelesben élek, a Föld másik oldalán, de évente 2–3 hetet otthon töltöttem a jósvafői házban. Mindig szorongó szívvel néztem a furcsa párost. Édesanyám egyre gyengült, egyre nehezebben tudta megfelelően ellátni a kutyáját. Tapi ugyanakkor tele volt energiával, és a szó klasszikus értelmében vigyázott anyura, de az ő törvényei szerint. Egymásra voltak utalva, és nagyon szerették egymást.

Két évvel ezelőtt, 2019. november elején bekövetkezett, amitől mindig rettegtem. Édesanyám elesett, és be kellett vinni Kazincbarcikára a kórházba. 93 éves volt. Mint mindig, a szomszédok, a falubeli jó emberek rögtön ott voltak, és segítettek. Hívták a mentőt, értesítették a nővéremet Debrecenben, és velem is tartották a kapcsolatot Los Angelesben. Tapi beugrott a mentőbe anyu után, és bebújt a hordágy alá. Foggal-körömmel hadakozott, csak nagy nehezen tudták az ismerősök kihúzni a mentőből. Tapika annyi idő után újra egyedül maradt. Nem akart visszamenni az üres házba, egész éjszaka a faluban kóborolt, sírt, ugatott és vonyított. Biztos édesanyámat hívta. Ideiglenesen meghúzta magát Eszter dupla ajtója között, ahová egy takarót tett neki, de reggel újra kezdődött a pánik. Sürgősen meg kellett oldani a helyzetet.

Ildikó, Eszter és Edit segítségemre siettek, és beindult a mentőexpedíció. Akkor még azt hittem, hogy ideiglenes elhelyezést kell találnunk, addig míg anyu visszatér a házba. Nehezen ugyan, de találtam egy kutyapanziót Harsányban, ahol tudták fogadni Tapit. Edit azonnal lefoglalta, Eszter és Ildikó halált megvető bátorsággal először elvitte egy állatorvoshoz, majd kiszállították Harsányba. Bátorság kellett ehhez, mert Tapi harapott, és mindenáron ki akart szökni az autoból. A panzió tulajdonosa, Tünde mesélte később, hogy Tapi egész éjszaka furcsán vonyított, talán anyu tudtára akarta adni, hogy hol van. Ezután többé nem hallotta a hangját.

Édesanyám nem ment többé haza. Decemberben otthon voltam, és nővéremmel próbáltunk mindent elrendezni körülötte. Senki nem tudta, mennyi ideig lesz szüksége ápolásra. Többször kimentem Harsányba is Tapikát meglátogatni, aki sírva bújt a kabátom alá. Biztattam, hogy ne féljen, soha nem hagyom cserben, csak legyen erős és jó kiskutya. Aggódva néztem a soványságát, pedig a legjobb minőségű kutyatáppal etette Tünde. Akkorra már hideg volt, havazott, és a meleg jósvafői házhoz szokott Tapika egy fűtetlen kutyaházban próbálta átvészelni a nehéz napokat. Bebújt a kedvenc takarója alá, ami még Jósvafőről származott, a feje alá tette Manókát, a legkedvesebb játékát, és várt.

Annak ellenére, hogy egyszer már meghosszabbítottam a szabadságomat, lassan lejárt az időm. Édesanyámtól is el kellett búcsúznom a barcikai kórházban. Anyu szorította a kezem, és már alig érthető szavakkal két dolgot kért tőlem. Az egyik az

volt, hogy ne adjam el a jósvafői házat, a másik pedig, hogy Tapit ne hagyjam magára. Visszaérkezésem után két héttel Édesanyánk örökre lehunyta a szemét...

Tapika kálváriája ekkor kezdődött, nekem pedig gazdát és új otthont kellett találnom a számára. Menhelyre való beadás számomra szóba sem jöhetett. Túlzás nélkül állíthatom, hogy levelek százait írtam családtagoknak, ismerősöknek, azok ismerőseinek. Minden javaslatnak utánanéztem, még akkor is, ha tudtam, hogy nem vezet semmire. Közben kitört a járvány, és a karantén kísértetvárosokká változtatott mindent. Tünde panziója elnéptelenedett, sokszor Tapi volt csak az egyetlen lakója. Tünde végtelenül korrekt volt, és őszintén igyekezett segíteni nekem.

Múlt az idő, lassan kitavaszkodott. Tapika úgy döntött, hogy elege van az egyedüllétből, kimászott a fedetlen ketrecéből, és átment a szomszédba, ahol emberek és kutyák voltak. Hamar elkapták, és visszavitték egy új ketrecbe, ami már teljesen zárt volt. Tünde foglalkozott ugyan velem, vitte magával hétvégenként az általa vezetett kutyaiskolába, de a többi napot egyedül töltötte, bezárva.

Keresésem egyre reménytelenebbnek tűnt. A családom többi tagja is aktívan nyomozott, de ugyanazzal a negatív eredménnyel. Ekkor már egy fix havi összeget, teljes állatorvosi költségtérítést, vagy kétszemélyes kaliforniai nyaraltatást is felajánlottam, de így sem találtam jelentkezőt. Teljesen kétségbe voltam esve, ugyanakkor a panzió költségei is tetemessé adódtak össze. Már június volt, amikor egy Los Angeles-i kolléganőm mesélte, hogy egy menhelyről örökbe fogadtak egy kutyát. Elmondta, hogy az itteni menhelyek kiürültek a járvány idején, és nekik két hónapig kellett várniuk, míg kaptak egyet, azt is Arizonából szállították ide. Ezzel egy halvány fény felderengett az alagút végén. Ki kell hoznom Tapit Amerikába!!!

*Tapit Harsányban jósvafői ismerősök is meglátogatták (a képen Boldogh Sándor)
(Fotó: Kozma Tünde)*

Próbaképpen egy amerikai internetes hirdetőtáblára kivettem Tapi képét, és azt írtam, hogy Magyarországról szeretném megmenteni édesanyám kutyáját. Én nem tudtam magamhoz venni, mert van egy más kutyákkal barátságatlan katasztrófa-mentő farkaskutyám, valamint egész nap dolgozom, így egyedül kellene hagynom őket. Egy hét leforgása alatt 5 ajánlatot kaptam, itt a környékemen. De eszembe jutott egy régi ismerősöm is, Robert. Magyar emigráns szülők gyermekeként Amerikában született, pszichiáter, akinek hatalmas háza és birtoka van Boston külvárosában. Felesége meghalt, és ő egyedül él. Idős vadászkutyáit 2 éve veszette el. A birtokán park, erdő, szántó és még egy kis tó is van. Felhívtam, és megkérdeztem tőle, hogy nem mentene-e meg egy kutyát Magyarországról? Majdnem kiesett a telefon a kezemből, amikor azt a választ hallottam, hogy nagyon szívesen, csak hozzassam el.

Ezzel átléptünk Tapika életének következő fázisába. Hogyan hozatok ki egy kutyát Magyarországról Massachusetts államba, és ezt Kaliforniából hogyan szerveznem meg? A probléma az volt, hogy különböző kutyaszállítási/befogadási törvények vannak Európában, Amerikában, és magában Massachusetts államban is. Valamint a repülőársaságok szabályainak is meg kellett felelni. Senki nem volt, aki tudta volna a szabályokat végig. Ennek kiderítése volt a legnehezebb számomra, de akkorra már eszelős csökönnyösséggel dolgoztam. Tünde nagy segítségemre volt. Tapinak útlevelet kellett kiváltani, állatorvosi bizonyítvánnyal. Közben összehozott egy magyar szállítótársasággal, akik elrendezték a szállítást Vecséstől Amszterdamig, valamint megvették a repülőjegyet Amszterdamtól Bostonig. Amikor már megvolt a repülőjegy, kiderült, hogy Tapi veszteség elleni oltása az utazás előtt egy héttel lejár, így újra kellett oltani, és várni 30 napot a beutazással. A repülőutat el kellett halasztani, de akkorra a covid miatt az élőállatok szállítását leállították Bostonba. Az egyetlen repülőtér New York volt, ami még fogadott állatokat, de ki tudja meddig.

Új repülőjegyet kellett venni, majd elérkezett az indulás napja. Útlevel, oltások, minden megvolt. Tünde kora reggel elvitte Harsányból Vecsésre, ahol a szállítótársaság minibuszon elszállította Amszterdamba. Ott rátették a New York-ba induló holland KLM gépre. A férjem, Bokor Gyula (aki most Bostonban dolgozik), és egy kollégája várta volna a repülőtéren. Én is szerettem volna ott lenni, de Kalifornia lezárt a járvány miatt, így nem utazhattam. Amikor Tapi már egy óriás Jumbo Jet hasában volt valahol, indulásra készen, bejelentették, hogy egy pusztító hurrikán söpör végig Amerika keleti partjain, és az összes repülőteret lezárják, köztük a New York-it is. Kijárási tilalmat rendeltek el, így Gyula nem tudott elmenni. A KLM repülőgépe azonban az utolsó pillanatban elindult. Ahogy értesültem, a hurrikán külső légörvényei ugyancsak dobálták a repülőt. De szerencsésen landoltak, mielőtt a tényleges szélvihar odaért volna.

De mi lesz Tapival? Nem maradhat egy kis kennelbe zárva olyan sokáig. Erre körülnéztem az interneten, és találtam egy olyan szervezetet New Yorkban, akik kimentek a reptérre, levették, átvitték a vámon, és biztonságba helyezték egy napra. Sőt borsos áron ugyan, de másnap kiszállították Boston mellé, Robert házához.

Amikor megkaptam az első képet Tapiról a New York-i menhelyen – sovány volt ugyan, de látszólag egészséges –, könnyek peregtek végig az arcomon.

A következő képet már az új otthonából kaptam, 2020. augusztus 5-én, ami azt mutatja, amikor Tapika először lép ki a ketrecéből új otthonában, Amerika földjén. És akkor végre elengedhettem anyukám kezét, amit december óta olyan görcsösen szorítottam. Édesanya – szóltam hozzá –, most már békességben pihenhetsz, Tapika rendben van, gazdára lelt.

*Tapi Bostonban, új otthonában, amint a szállítómunkás kiengedi a boxból
(Fotó: Bokor Gyula)*

Epilógus: Tapika boldog az új otthonában. Az első időkben tréner hívtak hozzá, aki megtanította alapvető angol utasításokra, és arra, hogy hol vannak a birtok határai, amit nem szabad neki átlépni. Az angol vezényszavakat is bámulatosan gyorsan megtanulta, és ugyanúgy komplex feladatokat tud megoldani, mint magyar közegben tette. Különlegesen okos kiskutyának tartják, és nagyon sok ember szereti, de legfőképpen az új gazdája. Ha ismerősök jönnek hozzájuk, Robert büszkén mondja, hogy ez egy magyar kutya. Tapika pedig lefekszik a lábára, és szivárványok röpködnek a szeméből, ha Robertre néz. Egy év elteltével végre el tudtam repülni Bostonba. Tapika ugyanúgy fogadott, és kommunikált velem, mint Jósvafőn. Amikor pedig odaszóltam neki, hogy „cica”, ugyanúgy végigrohant a kerten pöfögve és morogva, mint ahogy Jósvafőn tette Édesanyám udvarán.

Hollywood-i történet? Lehetséges. Én itt szeretném megköszönni mindazoknak, akik segítettek, hogy Édesanyánk utolsó kérését teljesíteni tudtuk.

Schág Éva

Jósvafő új díszpolgára – Adamkó Péter

A tavalyi év végén bővült Jósvafő díszpolgárainak köre. A helyi Önkormányzat Képviselő-testülete az alábbiak szerint „Jósvafő Díszpolgára” címet adományozott Adamkó Péternek:

Díszpolgári Oklevél

Jósvafő Község Önkormányzatának Képviselő-testülete életútja és személyisége nagyrabecsüléséért a Jósvafő Díszpolgára címet adományozza Adamkó Péter Úrnak.

2020. november 4.

Jóna Gábor polgármester

*Jóna Gábor díszpolgári oklevelet és emléklapet adományoz Adamkó Péternek
(Fotó: Csekő Zsuzsa)*

Péter ezer szállal kötődik Jósvafőhöz. Múltbéli legendás történetei és fotói – többek között – a Jósvafői Helytörténeti Füzetek korábbi számaiban és a mostani füzetben is olvashatóak és láthatóak.

Péter! Gratulálunk és jó egészséget kívánunk!

Berecz Béla

Örömhírek Jósvafőn

Az Ötvös család új beköltözők a faluban. Első gyermekük születése 2019-ben még nem került be a falubeli örömhírek közé, de második gyermekük már ide született.

Üdvözljük a falu új lakóit: Ötvös Csengét, aki Miskolcon született 2019. január 21-én, és testvérét, Kincsőt, aki szintén Miskolcon született 2020. november 30-án. Szüleik: Regecz Emese és Ötvös Bálint.

Regez Csilla és Maurnyi István 2021. március 20-án házasodtak össze

*Maurnyiné Regez Csilla és Maurnyi István kisfia, Maurnyi Gergő
2021. július 9-én született Miskolcon*

JÓSVAFŐI HELYTÖRTÉNETI FÜZETEK 46.

Vostyár Gábort és feleségét a munkájuk és életvitelük Jósvafőhöz köti, velük örülhettünk életük nagy eseményeinél, vállalkozásuk indulásánál, kislányuk születésénél és egyházi esküvőjükön.

Vostyár Terka 2020. november 24-én Miskolcon született

*Vostyár-Tóth Krisztina és Vostyár Gábor templomi esküvője
2021. augusztus 13-án volt*

Garan Eszter és Lócska Ferenc 2021. augusztus 11-én kötött házasságot

*Új jósvafői háztulajdonosok: Nyirő Ádám Artúr és Szilágyi Eszter
2021. május 29-én kötöttek házasságot*

Lőrincz Ildikó és Demjén Béla 2021. július 29-én keltek egybe

Szívből gratulálunk a házasságkötésekhez és a kisbabák születéséhez!
Sok örömet és boldogságot kívánunk!

Köszönettel tartozunk Mező Arnold lelkész úrnak, és az Önkormányzatnál dolgozó Bagó Andreának, akik, mint minden évben, idén is sokat segítettek az anyakönyvi adatok összeállításában.

Izápy Zsóka

Herta néni emlékére

Tavaly távozott közülünk Kristen Herta (1926–2020), vagy ahogy Jósvafőn mindenki ismerte: Herta néni. Hosszú és tartalmas élete az első világháború után elszakított országrészek egyikén, a Bánságban kezdődött. A Temesvárhoz közeli Perlőn született, iskoláit Oravicabányán és Nagyszebenben végezte. Szász felmenői Selmecebányán szereztek diplomájukat, édesapja, nagybátyja és egyik nagyapja is erdőmérnök volt. Polgári neveltetésben részesült, ami egész életét, habitusát, magatartását meghatározta. Az átvonuló front elől 1944 őszén őzdi rokonokhoz menekült, majd a háború után tanulmányait már Miskolcon, a Tóth Pál Tanítóképzőben (a mai Zrínyi Gimnázium jogelődjében) folytatta. Férjével, a szintén pedagógus Schág Dániellel 1950-ben házasodtak össze, nászútjukat Jósvafőn töltötték. Pályájuk során több helyen is tanítottak, végül Kazincbarcikán telepedtek le, lányaikat is itt nevelték. Nyugdíjas éveikben a hegyek és erdők iránti vonzódás ismét Jósvafőre sodorta őket, s 2002-ben vásároltak egy házat a Táncsics utcában. Ezután már nagyrészt Jósvafőn éltek, békességben, szeretetben, a helyiek tisztelete és nagyrabecsülése mellett. Dani bácsi halála után Herta néni egyedül maradt, de idős kora ellenére kitaróan birkózott a kerttel és a falusi lét hétköznapi feladataival. Nagy szeretettel gondolunk rá, emlékét megőrizzük!

Szomorad Ferenc

Holtak emlékezete

Vostyár Béla, élt 82 évet.

Jósvafőn született 1938. február 16-án, meghalt 2020. december 2-án.

Búcsúztatta 2020. december 11-én Mező Arnold. **Textus:** Galata 6, 7-8: „Ne tévelyegjetek: Istent nem lehet megcsúfolni. Hiszen amit vet az ember, azt fogja aratni is: mert aki a maga testének vet, az a testből arat majd pusztulást; aki pedig a Léleknek vet, a Lélekből fog aratni örök életet.”

Ruszó Béla, élt 69 évet.

Jósvafőn született 1951. augusztus 7-én, meghalt 2020. december 19-én.

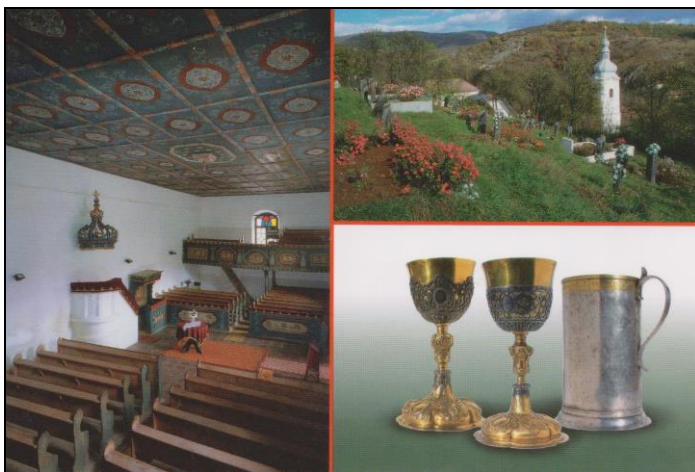
Búcsúztatta 2021. január 4-én Mező Arnold. **Textus:** Zsoltárok 71, 20: „Sok nyomorúságot és bajt láttattál velem, de újra meglelevenítesz, még a föld mélyéből is újra fölhozol engem.”

Dányi Illés, élt 86 évet.

Rakacán született 1935. január 6-án, meghalt 2021. január 6-án.

Búcsúztatta 2021. január 8-án Mező Arnold. **Textus:** Ámós 4, 12c: „Készülj Istened elé.”

Elhunyt szeretteink nyugodjanak békében!

*Régi jósvafői képeslap
(Fotó: Borzsák Péter)*

In memoriam Dr. Havas Péter

2021. július 13-án, 75 éves korában elhunyt dr. Havas Péter okleveles közlekedésmérnök, barlangász. Középiskolás kora óta kutatta a barlangokat, először a Pilisben, később az erdélyi Bihar-hegységben. 1994 óta járt rendszeresen Jószafoőre, unokatestvérével, Szabylár Péterrel barangolták be a környező hegyeket és telepöléseket. Évente 10-15 napot töltött itt, alkalmanként besegített a Tájház körüli munkákba is. Visszatérő résztvevője volt a Jószafoői Falunapok és a Jószafoői Farsang programjainak, valamint lelkesen látogatta a Baradla-barlang Hangversenytermében rendezett év végi koncerteket is. Ezen kívül gyakran hódolt hobbijának, jószafoői látogatásai során mindig beiktatott egy vártúrát nemcsak a környéken, hanem a Felvidéken is. 2020-ban a pandémia, később súlyos betegsége akadályozta, hogy látogatást tegyen a szeretett környéken. Temetése 2021. augusztus 13-án volt a Farkasréti temetőben.

*Dr. Havas Péter (1946–2021)
(Szabó Ágnes archívumából)*

Pétertől, mint a Jószafoői Helytörténeti Füzetek lelkes olvasójától és a Jószafoőért Alapítvány támogatójától is búcsúzunk. Emlékét szeretettel őrizzük!

Béke legyen Vele!

Berecz Béla – Szabó Ágnes

„Vojtek doktor” halálára

Szomorú hír érkezett, 2021. december 10-én elhunyt a Jósua-völgyi falvak legendás, lengyel származású körorvosa, Dr. Mendyk Wojciech León, vagy ahogy helyben ismertük „Vojtek doktor”. A doktor úr 1938. október 5-én született Varsóban, orvosi diplomáját a Varsói Orvostudományi Egyetemen szerezte 1965-ben. Magyarországra való áttelepülése után diplomája honosításáig egyszerű gyári melósként dolgozott. Magyar feleségével Szinben telepedtek le, ahol aztán körorvosként évtizedekig szolgált. Elvált, majd másodsor is megházasodott, és Szögligeten épített magának házat. Nekünk, a hatvanas és hetvenes évek barlangkutatóinak, a jósvafői kutatóállomás személyi állományának igen kedves barátja és orvosa volt. 1969. november 3–4-én a bódvaszilasi Meteor-barlangban hihetetlen körülmények között, 16 órán át küzdöttünk egy ember életéért. Nekem a tizenkilencedik születésnapom volt, a doktor úr meg nem sokkal hamarabb jött Magyarországra, s csak néhány szót tudott magyarul... A körorvos úr 2016 júniusa óta a „Magyarországi Lengyelekért Emlékérem” tulajdonosa volt, a díjat Budapesten, az Uránia Moziban vehette át!

Emlékeink szorosan kötöttek egymáshoz bennünket, ezt idézi fel a mostani helytörténeti füzetben közölt két történet is. Isten veled barátom, kedves doktor úr!

Adamkó Péter

*Régi barátok: Dr. Mendyk Wojciech és Adamkó Péter 2013-ban Szinben, az orvosi rendelő udvarán
(Fotó: Dr. Leél-Óssy Szabolcs)*

Villámárvíz Jósvafőn

Szép júliusi vasárnapunk volt 18-án, délelőtt melegen sütött a nap. Az idei nyáron nagy zivatarokkal tarkított napjaink voltak, így szokásosan aznap is beborult délutánra. Aggtelek felől jöttek a vést jósóló, fekete felhők. Az aggteleki időjárásról folyamatosan tudósítottak családunk kéktúrázó, de már biztos fedél alatt levő tagjai. Brutális jég verte el Aggteleket, hatalmas felhőszakadással kísérve.

*Az aggteleki kemping a jégverés és az eső után
(Fotó: Izápy Juli)*

Jósvafőn is esett, de nem volt jég, és nem volt különlegesen sok eső. Aggteleken 80 mm-nél több volt a csapadék, nálunk 17 mm. Az eső elmúltával szemlére indultunk, és láttuk, hogy a Kecő-patak megbokrosodva vágatott kerten, réten keresztül, és a Jósva-patak a Kúriától visszafelé folyt! A Jósva-patakon már nagyon látványosan telt a meder, emelkedett a vízszint. Már akkor felmerült bennünk, hogy baj lehet belőle, ha megjön a víz a Baradlán át. Hát estére megjött! Homokzsákokat töltött a Kultúrház udvarán, aki hadra fogható volt, de az alapanyag hamar elfogyott. Vasárnap lévén nem sok építőanyag-telep állt rendelkezésre! Boldoghék udvarán betonozáshoz volt készítve négy köbméter homok, amit felajánlottak a védekezéshez, de pillanatok alatt beszáoktunk azt is. Hamarosan megérkezett az első teherautó homok a buszfordulóba, a Katasztrófavédelem pedig nappali fényt adott a reflektoraival, és sok kéz is lett a zsákok töltéséhez.

*Megérkezett a várva-várt homok
(Fotó: Izápy Balázs)*

*Felnőttek és gyerekek is kivették a részüket a munkából, példás összefogás volt!
(Fotó: Izápy Balázs)*

*Az árvíz éjszakáján készült kép a „Berecz-soron” (Rákóczi utca) I.
(Fotó: Izápy Balázs)*

*Az árvíz éjszakáján készült kép a „Berecz-soron” (Rákóczi utca) II.
(Fotó: Izápy Balázs)*

*Július 19-én délelőtt még tele volt a meder a Tájház előtt
(Fotó: Izápy Balázs)*

*A Tengerszem-tóból kizúduló víztömeg július 19-én
(Fotó: Izápy Balázs)*

A traktorok és terepjárók vitték a zsákokat a leginkább veszélyeztetett helyekre. A Jósva-patak melletti Palcsó-portát ostromolta megint a víz, ahogy már sokszor megtette. Szokásosan nehéz helyzet alakult ki a Malom pincéjénél, a Tájháznál és a Parókián. A Pap-pallót a Jósva-patak – csakúgy mint 2010-ben – ismételten elvitte. A Jósva- és Tohonya-patakok találkozásánál minden portát, udvart megjárt a víz. A „Berecz-soron” sem maradt ki senki, de hathatósan csak kevés helyen lehetett segíteni, mert nagyon gyorsan árasztotta el a falut az árvíz. Az Új-sorra nem tudtak hazamenni, akik kijöttek a védekezéshez. Bár a falu közepén a vízállás a 2010. évi kiöntéshez hasonló (vagy annál talán egy kicsit magasabb is) volt, szerencsére éjjel egy órákor már látszott az apadás.

Még reggel is magas volt a vízszint, de az udvarokból már visszahúzódott a patak. Másnap végigjártuk a patak mentén a vidéket: pusztítás, sár és még rengeteg víz maradt hátra. A Tengersizem-tóból kilépő zuhatagon még hétfő délelőtt is hatalmas mennyiség bukkott át. Pincék szivattyúzása, szellőztetése, elázott holmik napon szárítása volt az elkövetkező napokra a feladat.

A villámárvíz olyan jelenség, amire igazán nem lehet felkészülni, és minden alkalommal nagyon sok kárt okozhat. Mindegyik más, másképpen zajlik. Az idei azért volt ilyen drámaian nagy és ijesztő, mert már a Kecső-patak délutáni áradata is visszaduzzasztotta a Jósva-patakot és nem volt helye a később érkezett víztömegnek. A 2010-es évben ötször úszott el a falu. 2006-ban olyan pütkösi árvízünk volt, amikor a mostanihoz hasonló módon, különlegesen sok csapadéktól emelkedett meg a vízszint. Bár az sem tartott sokáig, de a patak már-már a kocsmába készült bemenni. 1977-ben kora tavasszal 30 cm óra esett sok eső, azt sem bírta el a meder, és még hideg is volt. Sokáig sorolhatnánk a különlegesen nagy vizeket, sokunknak van egy-egy árvízi története itt a faluban, őrzi még az emlékezetünk.

Az árvíz elmúltával az Önkormányzat megvendégelte az árvízkor a védekezésben részt vett segítőköt, ahol már vidám hangulatban beszélgethettünk az eseményekről. Polgármester úr megköszönte az összefogást, a szervezők, a traktorosok és zsákolók fáradhatatlan, lelkes segítő munkáját.

Izápy Zsóka

Közösségi nap – 2021

Az idei közösségi nap július 24-én volt. Második alkalommal jöttünk össze azzal a szándékkal, hogy kicsit együtt legyünk, és mutassunk be olyan értékeket, amik nekünk fontosak és másoknak is érdekes lehet. Délelőttre egy kisebb kirándulást terveztünk. A kirándulási útvonal a Jósvafő, Láz-tető, Almás-tető, Jósvafő nyomvonalon haladt. Erdőismereti kirándulást szerveztünk Szmorad Ferenc szakmai vezetésével, s ehhez a szintén velünk tartó Demjén Béla is sok információval járult hozzá. Nagyon sok erdővel kapcsolatos érdekességre hívták fel a figyelmünket, és azt is megtudhattuk, hogy a település fölötti Láz-tetőn réges-régen lehetett egy kisebb tanya vagy település, aminek emlékezete a földrajzi elnevezésben és tájhasználati nyomokban is fellelhető.

Már a múlt évi festménykiállításakor bejelentkezett Dyga Tadeusz (Rysiek), hogy szeretné kiállítani az érdekesen karsztosodott, figurális köveinek gyűjteményét. Szívesen fogadtuk, és ez a látványos bemutató lett az idei alkalom fő kiállítása, melynek megnyitójára délután, a kirándulás után, a Tájházban került sor.

A karsztos kőzetek elnevezésének alapja legtöbbször a zavarba ejtő hasonlóság valamire; de sokszor fantázia kérdése, mint a cseppkövek esetében, mindenki más lát benne. Volt kő, aminek nem volt még neve, erről ott helyben lehetett szavazni. Nagyon érdekes kövek voltak!

*A reggeli induláskori „eligazítás” a Vörös-tói pihenőben
(Fotó: Boldogh Sándor)*

*A kőzetkiállítás berendezése közben a gyűjtő, Dyga Tadeusz (Rysiek)
(Fotó: Boldogh Sándor)*

*A mindenfélere hasonlító kövek, amiknek neve is van...
(Fotó: Sohár István)*

Ezzel egyidőben került bemutatásra a múlt évben készült portrék kiállítása. Tavaly nyáron Tóth György, az Égerszögön élő író, fotó- és festőművész készített művészi portrékat a rendezvény résztvevőiről. Minden képe élmény volt, de most nem az összes itt készült képről készítettünk nagyítást, csak huszonkettőt választottunk ki az ismerősök közül. A képeket a kiállítás után oda is ajándékoztuk a portrén szereplőknek. Köszönettel tartozunk a fotóművésznek a képekért, és reméljük rendezhetünk egyszer egy olyan kiállítást is, amire ő válogat ki az életművéből egy reprezentatív anyagot.

*Izápy Zsóka csoportképe és Tóth György művészi portréi a tablók egyikén
(Fotó: Izápy Balázs)*

Kisebb szünet után Szabó Ádám tartott előadást „A nagyragadozók (farkas, hiúz, medve) helyzete Magyarországon és az Aggteleki-karszton” címmel. Tanulságos ismertetést hallottunk a ragadozók életviteléről, a valós és csak babonás félelmeinkről, és hogy hogyan kell viselkedni, ha találkozunk velük az erdőben.

Egy kis vendéglátás, borozás után megnéztük az egykori Jósvafői Színjárszókör második, falunapi előadásáról készült videófelvételt, amit Újvárosi Antal vetített le. Az 1998. évi Falunapon a színjárszókör Csiky Gergely „Nagymama” című színdarabját adta elő, igazán profi módon! Az akkori szereplők: Aradi Attila, Berecz Anita, Berecz Mária, Bodnár Márta, Boldogh Sándor, Dapsy Éva, Dvorszky Zsuzsa, Kiss Attila, Kontra Piroska, Kovács Kriszta, Reny Polstra, Pogorisky György, Salamon Gábor, Szablyár Péter, Szajkó Zsuzsa, Szombathelyi Attila, Szőke Ágnes, Tóth Erika, Váczi Béla voltak. Újra átélhettük a nem mindennapi élményt!

Bízunk benne, hogy jövő évben is lesz alkalom a találkozásra, és nem fogunk ki a bemutatni-, előadni- és néznivalóból sem! 2022-ben július 30-án lesz a közösségi napunk. Vizontlátásra!

Izápy Zsóka

Falunap – 2021

Régóta nélkülözött esemény mozgatta meg a falut augusztus elején. Idén újra volt Falunap! A Jósvafőért Alapítvány közreműködésével nyertek pályázati pénzt, még az Önkormányzat tett hozzá anyagiakat, és megszervezte az eseményt. A figyelemfelkeltő szórólap is ígéretes volt. A programokból látható volt, hogy mindenki megtalálja majd a számára megfelelő szórakozást. Így is lett. A gyerekeknek egész nap jó világuk volt, sok vidám fellépő követte egymást. Gyuri bohóc, a kalózkaland éppúgy elvarázsolta a gyerekeinket, mint az ugrálóvár és a tűzoltóautó. A zene elég hangos volt, így az idősebbek a házaik teraszáról élvezték az operetteket, slágereket éneklő Tóth Éva és Leblanc Győző házaspárt. Nem szeretnénk megbántani senkit azzal, hogy kihagyjuk a név szerinti kiemelésből, de a szervezők és a műsorvezető profizmusát mindenképpen meg kell említeni. A ceremóniamester Göndör Judit volt, aki gördülékenyen, pontosan tartotta kezében az eseményt, és kötötte le a figyelmet. A hangosítást Balogh Zsolt végezte profi módon.

Jósvafői Falunap

2021. augusztus 7.

09:00 *Traktoros ügyességi verseny*

13:00 *Köszöntő*

13:30 *Kalóz Kaland interaktív gyermek előadás*

14:40 *Aggteleki Általános Iskola tanulóinak előadása*

15:00 *Gyuri bohóc (Lufihajtogatás, cukorágyú)*

16:00 *Premier Alapfokú Művészeti Iskola (népi – és moderntánc előadás)*

16:30 *Búzavirág Népdalkör*

17:00 *Tóth Éva és Leblanc Győző*

18:00 *Steve Taylor- Szabó pánsípművész*

19:00 *Dance/Folk- THOMX & Nagy Teodóra*

20:00 *Band of Street*

13:00 - 19:00 *Ugrálóvár, óriáscsúszda*

Helyszín: Jósvafő, Parókia udvar (Ady E. u. 4.)

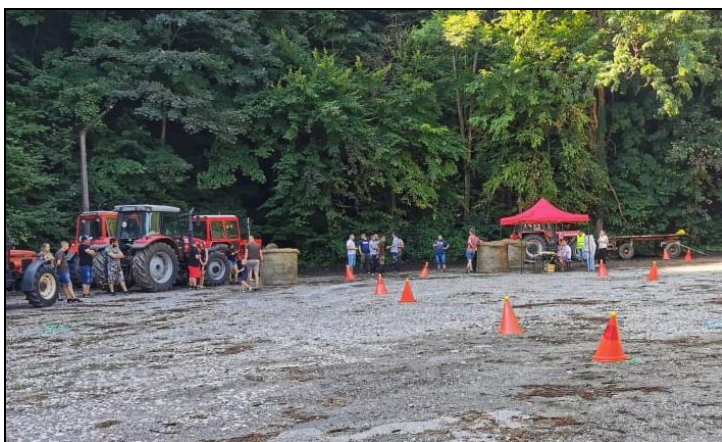
A Falunapokra hívogató szórólap

JÓSVAFŐI HELYTÖRTÉNETI FÜZETEK 46.

A délelőtti traktoros ügyességi versenyre minden falubeli és vendég gyerek kiment a nagy parkolóba, a Kőhoroghoz. Nehéz ügyességi feladatok sora tette nagyon izgalmas eseménnyé a traktoros versenyt, melynek Juhász Ákos volt a főszervezője. Legtöbbször a faluból, de sokan a szomszédos településről érkeztek. Mindenki nagyon élvezte a látványos eseményt, és értékes nyereményeket kaptak a résztvevők.

*A verseny előtti gyülekezés a faluban
(Fotó: Csoma Tímea)*

*A verseny helyinén bóják között ügyeskedtek a traktorosok
(Fotó: Csoma Tímea)*

*A traktoros versenyzőkről készült kép a díjkiosztás után
(Fotó: Jóna Gábor)*

*A Búzavirág Népdalkör műsora
(Fotó: Jóna Gábor)*

*A Dance Folk formáció tagjai
(Fotó: Jóna Gábor)*

*A Band of StreetS együttes
(Fotó: Jóna Gábor)*

*A gyerekek öröme volt az egész napos ugrálóvár és Gyuri bohóc
(Fotó: Jóna Gábor és <https://www.gyuribohoc.hu/>)*

Gratulálunk a jó szervezéshez, és reménykedünk, hogy jövőre is lesznek ehhez hasonló pályázati lehetőségek, és lesz még ilyen emlékezetes nap. Mindenképpen meg kell említeni, hogy a falu lakói meghívást kaptak ebédre, amit helyben fogyaszthattunk el. Köszönet a „Terka konyhájának” az ízletes és bőséges babgulyásért, a dolgozóknak a családi vendéglátásért.

Izápy Zsóka

A Jósvafői Tájház vendégekönyvéből (2017–2021)

Utoljára 2016-ban jelent meg kivonat a Jósvafői Tájház vendégekönyvéből. A tájház ugyanebben az évben került az Abaúji Református Ifjúságért (ARI) Alapítvány tulajdonába és fenntartásába. Az elmúlt évek során az épületegyüttes és a helytörténeti gyűjtemény fenntartását, illetve bemutatását sikerült megoldani, s a nyári időszakban (különösen 2020-ban, a covid-korlátozások alatt) a látogatottság is kezdett visszatérni. A vendégekönyvben is gyűltek az újabb sorok, így most 5 évet pótolva ismételten szemeztetünk a látogatók bejegyzései közül. A válogatás a 2013. augusztus 1-én, Szablyár Péter által megnyitott 10. vendégekönyv alapján készült.

„Köszönjük, hogy megnézhattuk a Tájházat, és kis időre visszarepülhettünk az időben!” – Szabó Zsolt és neje, Gyöngyös, 2017.04.17.

„Tisztelet az ősöknek, tisztelet az őrzőknek” – Lisztes-Györfalvi Mónika, 2017.07.06.

„Köszönünk szépen mindent! Köszönjük a gyönyörű múzeumnak és a gyönyörű Jósvafőnek ezt a felejthetetlen két napot!” – Ottó és Lana, Budapest, Kanada, 2017.07.07.

„Szablyár Péter 69. születésnapja alkalmából vagyunk itt. Örülünk, hogy újra látjuk a tájházat, amiért annyit dolgozott. Köszönettel azoknak, akik azon fáradoznak, hogy megmaradjon az emléke!” – Szablyár Anna, Budapest, 2017.07.14.

„Az emberi tisztaság, becsület tárháza. Őrizzék sokáig! Köszönjük!” – Balatonalmádi 50 fős csoportja, 2017.07.21.

„Fantastischen Urlaub in Jósvafő und ein wunderschön und interessanten Ausflug zum Heimatmuseum. Danke! Köszönöm!” – Johanna Walhand, Vanessa Erkin, 2017.08.08.

„Szeretjük ezeket a múltat idéző, melegséget, szeretetet árasztó és érzékeltető helyiségeket, tárgyakat! További sok-sok érdeklődő vendéget kívánunk!” – Szentpéteri Csilla, 2017.08.12.

„Nagyon szép, igényesen kialakított tájház, igazi életmű, az utódok büszkék lehetnek erre a sok munkára. Szuper volt a körbevezetés! Köszönjük!” – Dénes és Nikolett, 2017.09.10.

„Emlékezetes, élményekben gazdag látogatást tettünk a tájházban. Köszönjük a szíves fogadtatást, az értékes, informatív tárlatvezetést. További sikereket, sok érdeklődőt kívánunk, viszont látásra!” – Hámoriné B. Ágnes, olvashatatlan aláírás, Bátorterenyé, 2017.09.16.

„Nagyon köszönjük a nagyszerű, érdekes, emlékezetes tárlatvezetést! Sok olyan ember kellene az országnak, mint a tájház alapítója. Hála és köszönet a munkájáért!”
– Pálfi Katalin, Budapest, 2017.09.24.

„Köszönjük a lehetőséget, hogy megnézhattuk a múlt egy kis darabját, kicsit nosztalgizva gyerekkorunk emlékeivel. Csodás idegenvezetőnk volt.” – Szedlok Enikő, Dobos István, 2017.10.21.

„Gyerekkorom emlékeit hozta el újra az itt töltött idő. Nagymamám konyháját, az ott látott, használt tárgyakat. Nem felejttem.” – Csögör Ilona, Budapest, 2018.04.07.

„Csodálatos hangulat, meleg érzés töltött el minket a szívünkben, amikor itt jártunk. Kisfiunknak is nagyon tetszett. Köszönjük az idegenvezetést!” – Katka, Lackó és a kis Oli, 2018.04.29.

„Köszönjük ezt a lélekiemelő szép napot, látva és megtapasztalva a hagyományok őrzését, szeretetét, tiszteletét. További sikereket kívánunk a településnek és jó egészséget minden lakójának.” – a Tiszaszentimrei Nyugdíjas Egyesület tagjai, 2018.05.17.

„Kedves Éva! Nagyon köszönjük a szívhez szóló, személyes és szakszerű idegenvezetést. Nagy élmény volt a kamasz fiúknak is. Mindenkinek ajánlani fogjuk ezt a csodaszép tájházat, amit mindig szerettünk volna megnézni belülről is.” – Sztrakay család (Éva, Nándor, Ábel + Bizsu kutya), Ózd, 2018.06.23.

„Öt évvel Szablyár Péter kollégánk halála után örömmel látjuk, hogy az általa kialakított tájház működik, sok látogató gyönyörködhet nagyszüleink életének relikviáiban. Köszönet az őrzésért és a rendben tartásért! Most is szép élmény volt Jósvafő! Köszönjük Péter!” – OMBKE Öntészettörténeti Szakcsoport, Budapest, 2018.08.15.

„Itt járt a váraszói Rozmaring Népdalkör 2018.09.07. napján. Az asszonyok minden berendezési tárgyat ismertek, mindenki mondta, hogy neki vagy a nagyanyjának is ilyen, meg ilyen volt. Szép emlékek, szép tárgyak. Köszönjük!”

„Én még soha életemben nem láttam ennyire szép, rendezett, sokszínű, eredeti és megkapó tájházat! Nincs ehhez fogható! Hatalmas élmény volt. Szívből köszönjük! A citerát még külön kiemelném, mint pompás értékét a múzeumnak! Lenyűgöző volt, köszönjük!” – Peti, Boldi, Báderek, Nagyok, 2018.11.03.

„Hálásan köszönjük Jósvafőnek, hogy egy szép időutazásban volt részünk a múlt világába. A régi idők világát az egyszerűség és a nagyszerűség jellemezte. Meríthetnénk az egyszerű és nagyszerű értékeinkből! Köszönjük Berecz Béla lelkes vezetését!” – Klinger Tiborné, Nagytarcsa, 2019.05.06.

„Nagyon szép, múltat idéző múzeum, a gyerekkoromat idézi fel. Köszönöm!” – Sylvia Benkő, Szlovákia

„Thank you for welcoming us to your beautiful home!” – Christy, Andras, Jonathan, Texas, USA, 2019.07.18

„Feledhetetlen élmény, mély nyomot hagyott! Hála érte!” – Gabi, Székesfehérvár; Márti, Budapest

„Nagyon gazdag, szívet-lelket gyönyörködtető tájház, nagyon-nagyon tetszett. A templom is!” – Vargáné B. Éva, Bettés Rafáelné, Ligeti Máté, Miskolc, 2019.09.30.

„A Tápíószelei Természetbarát Klub csoportja köszöni a lehetőséget és a szíves kalauzólást! Élmény volt itt lenni!” – Lipák István, 2020.07.25.

„Gratulálunk a gazdag, helytörténetileg is kiemelkedő gyűjteményhez!” – Krajcsovics Hajnalka (Békéscsaba, Szlovák Tájháza), 2020.08.04.

„Isten áldja a jósvafői testvéreket, akik példamutató szeretettel ápolják örökségüket!” – Kovách Tamás lelkipásztor és családja, Pócsmegyer–Leányfalu, 2020.08.11.

„Itt szembesül az ember az idő múlásával és romboló hatásával. Az ember múlandó vagy halandó, a tárgyak is, csak nem annyira. Az ember egész életében törekedjen arra, hogy maradjon utána valami, de legfőképp, hogy a Teremtő 'emlékkönyvébe' be legyen írva.” – Gáspár Gyula, Gyál, 2020.08.22.

„Itt jártunk Komáromból, nagyon tetszett, köszönjük az élményt! Kedvencünk: Ha válogatsz az ételbe, tál reptül a fejedbe!” – Blanka, Józsi, Papa, Mama, 2020.08.26.

„A Tájházsövetség tagjaként a Turai Tájházból érkezünk. A szakmai eseményeken még volt alkalmunk személyesen hallani Szablyár Pétert, akiről a szövetség mindig a legnagyobb tisztelettel és megbecsüléssel emlékezik meg, gyűjteményt létrehozó munkáját jó gyakorlatként említik. Nekünk is jó volt élőben látni a szakmai példákat, mert a tájházunkban felújítási és kiállításmegújítási feladatok előtt állunk. Évike méltó utóda Péternek és áradt belőle a lokálpatriotizmus, a szívbéli elkötelezettség, szűkebb pátriájának néprajzi értékei iránt. Köszönjük a részletes tárlatvezetést és a jóízű beszélgetéseket.” – olvashatatlán aláírások, 2020.08.30.

„Anyának mindenről volt mondanivalója, mert az ő szülei, vagyis nagymamámék Erdélyben laktak. Nekem is nagyon tetszett, főleg a régi petróleum lámpák – nem tudom miért. Erdélyben nagymamáméknál (Tuzson Sarolta, Hadnagy Gábor) sok ilyen cuccot lehet találni.” – Pál Dorka Ajna, 2020.09.26.

„Legyenek büszkéek a tájházukra! Külön köszönöm a geológiai kiállítást.” – Nagy Menyhért, 2020.10.04.

JÓSVAFŐI HELYTÖRTÉNETI FÜZETEK 46.

„Megnyugtató a szemet legeltetni és megérezni a múltat. Engem a gatyamadzag fonó fa ihletett meg, lehet egyszer készítek egyet. Köszönjük az időutazást!” – Bárdos Bence, Bárdos-Kalászi Eszter, 2021.07.08.

„Csodálatosan gazdag gyűjtemény, nagy élmény volt megtekinteni! Megőrzése különösen fontos lenne, mert országos szinten kiemelkedő a gyűjtemény színvonala! Ennek megfelelően fontos lenne a bemutatott tárgyak állagmegóvására, restaurálására figyelmet és anyagiakat fordítani.” – dr. Kiss Dávid Sándor, Jászfényszaru, 2021.07.10.

„Megelevenedtek a gyerekkorom 'tükörcserepei'. Köszönet érte!” – dr. Kunczné, 2021.08.08.

„Szablyár Péter még személyesen mutatta meg nekünk a tájházat 2004-ben. Most visszatértünk és reméljük, hogy továbbra is megőrzik ezt a kincset!” – olvashatlan aláírás, 2021.09.05.

„35 évvel ezelőtt ebben a házban nyaraltam gyerekként, 6–7 évesen. Élmény volt újra látni, szinte mindenre emlékszem.” – olvashatlan aláírás, 2021.10.29.

Szomorad Ferenc

*A Jósvalfői Tájház tornácos udvari homlokzata
(Fotó: Szomorad Ferenc)*

A Jósvafőért Alapítvány közleménye

A Jósvafőért Alapítvány a Jósvafői Helytörténeti Füzetek megjelenését, valamint az általa szervezett programok és vállalt közcélú feladatok megvalósítását az SZJA egy százalékának felajánlásaiból, illetve az adományozók által befizetett támogatásokból biztosítja. Az alapítvány számlájára 2021-ben az 1%-os felajánlásokból 355.923 Ft, az adományozói befizetésekből pedig (lapzártától-lapzártáig) további 152.000 Ft utalás érkezett. (Köszönet érte!) Az adományozók névsora:

Berecz Valéria 10.000 Ft, Gáti István és neje 10.000 Ft, Dr. Hatala Pál 10.000 Ft, Dr. Havas Péter 10.000 Ft, Dr. Jakucs Lászlóné és Jakucs Mária 10.000 Ft, Jerkelné Dely Piroska 10.000 Ft, Kovalóczy György 15.000 Ft, Dr. Miklós Anna 30.000 Ft, Szablyár Anna és Zalán Péter 25.000 Ft, Szabó Lajosné 10.000 Ft, Szabó Andrea 12.000 Ft

Amennyiben Önök továbbra is fontosnak tartják a helytörténeti kiadványsorozat további megjelenését, s magánszemélyként, vagy cégvezetőként lehetőségük van azt támogatni, a Jósvafőért Alapítvány bankszámlaszámára történő utalással segíthetik munkánkat (egy szám kiadásának nyomdai költsége terjedelemtől függően 180–200 ezer Ft, így néhány ezer forintos támogatás is számottevő tétel lehet). Utalás esetén a közlemény rovatba kérjük feltüntetni: „JHF”. A támogatók névsorát az adott számban feltüntetjük! Ezen kívül köszönettel vesszük a magánszemélyek által befizetett személyi jövedelemadó 1 %-ának felajánlását is!

A Jósvafőért Alapítvány adószáma: 18402122-1-05

Bankszámlaszám: Takarékbank 55400352-16928008-00000000

Alapítványi kapcsolat: Berecz Béla (bb.josvafo@gmail.com)

Köszönettel: a Jósvafőért Alapítvány kuratóriuma

A Jósvafői Helytörténeti Füzetek szerzőket keres

A JHF – a települési értékmentés és értékteremtés ügyét szolgálva – továbbra is szeretné a Jósvafőhöz kapcsolódó értékeket (településtörténet, helyi ipartörténet, gazdálkodástörténet, család- és lakóháztörténet, tájrtörténet, barlangok stb.) nyomtatott formában megjelentetni. Emellett a továbbiakban teret kívánunk biztosítani olyan jelenkori események rögzítésének is, amelyek néhány éven belül már „történelemmé” válhatnak. Ha tehát önöknek régi, közérdeklődésre számot tartó jósvafői fénykép, vagy egyéb dokumentum van a birtokukban, érdekes történetet ismernek, valamilyen témakörben átfogóbb tanulmány vagy visszaemlékezés megírására vállalkoznak, kérjük, keressenek bennünket! A szerzőknek a kéziratok összeállításához vázlatos útmutatót biztosítunk!

Szerkesztői kapcsolat: Izápy Zsóka (izapy.zsoka@gmail.com)

Köszönettel: a JHF szerkesztőbizottsága

Tartalomjegyzék

Beköszöntő	1
KOLESZÁR KRISZTIÁN: Tilosban vadászó jósvafőiek (1761)	2
NAHAJ BALÁZS FERENC: Izgatás 1950-ben: Bak Albert büntetőügye	9
IZÁPY ZSÓKA: A Kutatóállomás mindennapjai 1957-től: ahogy ez a pénztárkönyvből látszik	16
ADAMKÓ PÉTER: A Meteor-barlangi tragédia – életem első emlékezetes, nagy mentési akciója	24
ADAMKÓ PÉTER: Az elcserélt táska	29
SZMORAD FERENC: A Szelcepuszta körüli vadászösvények	32
SZMORAD FERENC: Lány, lyány vagy Jány? – Bonyodalmak egy rét körül	43
SZMORAD FERENC: Rekord vadkan Jósvafőről	48
SZMORAD FERENC: Népdalok az egykori Jósvafői Népdalkör repertoárjából I.	55
SZABÓ GÉZA – SZABÓ ANDREA: Miért éppen Jósvafő?	70
SCHÁG ÉVA: Jósvafőtől Bostonig – egy kóbor kiskutya története	78
BERECZ BÉLA: Jósvafő új díszpolgára – Adamkó Péter	83
IZÁPY ZSÓKA: Örömhírek Jósvafőn	84
SZMORAD FERENC: Herta néni emlékére	89
IZÁPY ZSÓKA: Holtak emlékezte	90
BERECZ BÉLA – SZABÓ ÁGNES: In memoriam Dr. Havas Péter	91
ADAMKÓ PÉTER: „Vojtek doktor” halálára	92
IZÁPY ZSÓKA: Villámárvíz Jósvafőn	93
IZÁPY ZSÓKA: Közösségi nap – 2021	98
IZÁPY ZSÓKA: Falunap – 2021	101
SZMORAD FERENC: A Jósvafői Tájház vendégkönyvéből (2017–2021)	106
Közlemények	110

